

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK VE AZERBAYCAN BANKACILIK SEKTÖRLERİNİN
PERFORMANSLARININ CAMELS YÖNTEMİ İLE
KARŞILAŞTIRILMASI

Elmar CHİNGİZZADE

Danışman
Prof. Dr. Mine TÜKENMEZ

İZMİR – 2019

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türk ve Azerbaycan Bankacılık Sektörlerinin Performanslarının CAMELS Yöntemi ile Karşılaştırılması” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2019

Elmar CHİNGİZZADE

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Türk ve Azerbaycan Bankacılık Sektörlerinin Performanslarının CAMELS Yöntemi ile Karşılaştırılması

Elmar CHİNGİZZADE

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

Finans Programı

Bankacılık sektörü, ülke ekonomilerinin en önemli aktörlerinden biridir. Bankacılık sektöründe yaşanabilecek krizler, ülke ekonomisini olumsuz etkileyebilmekte, hatta küresel ekonomiye dahi zarar verebilmektedir. Bu nedenle de bankacılık sektörünün performansının takip edilmesi ve denetlenmesi gereklidir. bu çalışmada Türkiye ve Azerbaycan bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü açısından en büyük dörder bankasının performanslarının CAMELS tekniği ile karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Türk bankaları içerisinde Yapı Kredi Bankası'nın en kötü performansı sergilediği, Garanti BBVA'nın performansının dalgalanma yaşasa da yükselişte olduğu, Akbank'ın performansının son iki yılda düşüşte olduğu, QNB Finansbank'ın performansının ise istikrarlı olarak yükselişte olduğu görülmüştür. Azerbaycan bankaları içerisinde Kapital Bank 2015 ve 2016'da ciddi performans problemleri yaşamış, Pasha Bank'ın son 6 yıllık performansında dalgalanmalar görülmüş Bank of Baku'nun performansı ise düşüş trendine girmiştir. Bank Respublika'nın performansı ise negatif seyirdedir. Sonuç olarak Türk bankaları, Azerbaycan bankalarına göre daha iyi performans sergilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Banka, bankacılık, Türkiye, Azerbaycan, CAMELS.

ABSTRACT

Master's Thesis

Comparison of Turkish and Azerbaijani Banking Sector Performance with CAMELS Technique

Elmar CHINGIZZADE

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Property

Finance Programme

The banking sector is one of the most important actors in the national economies. Crises in the banking sector can have a negative impact on the economy of the country and may even damage the global economy. Therefore, it is necessary to monitor and audit the performance of the banking sector. In this study, it is aimed to compare the performance of four largest banks in terms of asset size in the banking sector of both Turkey and Azerbaijan with CAMELS technique. According to the findings of the research, it was observed that Yapı Kredi Bank performed the worst among the Turkish banks, the performance of Garanti BBVA was increasing even though the performance fluctuated, Akbank's performance decreased in the last two years and QNB Finansbank's performance was steadily on the rise. Among the Azerbaijan banks, Kapital Bank experienced serious performance problems in 2015 and 2016, and fluctuations were observed in Pasha Bank's performance in the last 6 years and the performance of Bank of Baku entered a downward trend. The performance of Bank Respublika is negative. As a result, Turkish banks perform better than Azerbaijani banks.

Keywords: Bank, banking, Turkey, Azerbaijan, CAMELS

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK

1.1. Bankacılık	3
1.1.1. Bankacılık Kavramı ve Tarihsel Gelişimi	3
1.1.2. Banka Türleri	6
1.1.3. Bankacılık Sektörünün İşlevleri	7
1.1.4. Basel Kriterleri	7
1.2. Türk Bankacılık Sektörünün Genel Görünümü	10
1.3. Azerbaycan Bankacılık Sektörünün Genel Görünümü	15

İKİNCİ BÖLÜM

PERFORMANS ÖLÇÜMÜ VE CAMELS DERECELENDİRME SİSTEMİ

2.1. Performans	23
2.1.1. Performans Kavramı.....	23
2.1.2. Performans Değerlendirme	25
2.1.3. Performans Değerlendirmenin Amacı	27
2.1.4. Performans Değerlendirme Süreci	29
2.1.5. Bankalar Açısından Performans ve Performans Değerlendirmenin Önemi	30
2.2. Bankacılık Sektöründe Performans Değerlendirme Yöntemleri	32
2.3. CAMELS Derecelendirme Sistemi	33
2.3.2. CAMELS Bileşenleri.....	35
2.3.2.1. (C) Sermaye Yeterliliği (Capital Adequacy).....	35
2.3.2.2. (A) Aktif Kalitesi (Asset Quality)	36
2.3.2.3. (M) Yönetim Kalitesi (Management Quality).....	36
2.3.2.4. (E) Karlılık (Earnings)	37
2.3.2.5. (L) Likidite Durumu (Liquidity)	37
2.3.2.6. (S) Piyasa Riskine Duyarlılık (Sensitivity to Market Risk)	38
2.4. Bankacılık Sektöründe CAMELS Analizine İlişkin Önceki Araştırmalar	38
2.4.1. Ulusal Literatürde CAMELS Analizine İlişkin Önceki Araştırmalar	39
2.4.2. Uluslararası Literatürde CAMELS Analizine İlişkin Önceki Araştırmalar	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK VE AZERBAYCAN BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN CAMELS ANALİZİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	47
3.2. Analizin Veri Seti ve Metodolojisi	47
3.3. Bulgular	51
3.3.1. Türk Bankacılık Sektörünün CAMELS Bileşenleri Analizi.....	51
3.3.2. Azerbaycan Bankacılık Sektörünün CAMELS Bileşenleri Analizi.....	58
3.4. Türk ve Azerbaycan Bankacılık Sektörünün Performansının Karşılaştırılması	66
3.4.1. Sermaye Yeterliliği Açısından Karşılaştırma	70
3.4.2. Varlık Kalitesi Açısından Karşılaştırma	71
3.4.3. Yönetim Kalitesi Açısından Karşılaştırma	72
3.4.4. Karlılık Açısından Karşılaştırma.....	73
3.4.5. Likidite Açısından Karşılaştırma	74
3.4.6. Duyarlılık Açısından Karşılaştırma	75
3.5. Genel Değerlendirme	76
SONUÇ	77
KAYNAKÇA	79

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Banka Türleri	s.6
Tablo 2: Bankacılık Sektörünün İşlevleri	s.7
Tablo 3: Bankacılık Sektörü Bilançosu (milyon TL)	s.10
Tablo 4: Toplam ve Takipteki Krediler (milyon TL)	s.11
Tablo 5: Türlerine Göre Mevduat Tutarları ve Mudi Sayıları	s.12
Tablo 6: Türk Bankacılık Sektörünün Önemli Rasyoları	s.13
Tablo 7: Azerbaycan Bankacılık Sektörünün Genel Görünümü	s.17
Tablo 8: Azerbaycan Bankacılık Sektörünün Bilançosunun Aktifleri	s.18
Tablo 9: Azerbaycan Bankalarının Aktif Büyüklükleri (Milyon AZN)	s.19
Tablo 10: Azerbaycan Bankacılık Sektörünün Bilançosunun Pasifleri (Milyon AZN)	s.20
Tablo 11: Azerbaycan Bankalarının Toplam Kredi Büyüklüğü (Milyon AZN) (2018-Q4)	s.21
Tablo 12: Azerbaycan Bankacılık Sektöründe Kredilerin Görünümü	s.22
Tablo 13: Performans Değerlendirmenin Amaçları	s.28
Tablo 14: 2010 Öncesi Araştırmalar	s.42
Tablo 15: CAMELS Analizinde Kullanılan Finansal Oranlar ve Ağırlıkları	s.49
Tablo 16: Araştırmanın Metodolojisi	s.50
Tablo 17: Referans Değerler (Türkiye)	s.51
Tablo 18: Endeks Değerler (Türkiye)	s.53
Tablo 19: Sapma Değerler (Türkiye)	s.55
Tablo 20: CAMELS Skorları (Türkiye)	s.57
Tablo 21: Referans Değerler (Azerbaycan)	s.59
Tablo 22: Endeks Değerler (Azerbaycan)	s.60
Tablo 23: Sapma Değerler (Azerbaycan)	s.62
Tablo 24: CAMELS Skorları (Azerbaycan)	s.64
Tablo 25: Yıllara Göre Türk Bankalarının CAMELS Skorları ve 6 yıllık Ortalama CAMELS Skorları	s.67
Tablo 26: Yıllara Göre Azerbaycan Bankalarının CAMELS Skorları ve 6 yıllık Ortalama CAMELS Skorları	s.69
Tablo 27: Sermaye Yeterliliği Açısından Karşılaştırma	s.70

Tablo 28: Varlık Kalitesi Açısından Karşılaştırma	s.71
Tablo 29: Yönetim Kalitesi Açısından Karşılaştırma	s.72
Tablo 30: Karlılık Açısından Karşılaştırma	s.73
Tablo 31: Likidite Açısından Karşılaştırma	s.74
Tablo 32: Duyarlılık Açısından Karşılaştırma	s.75

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Performans Boyutları	s.24
Şekil 2: Performans Değerlendirme Süreci	s.29
Şekil 3: Sermaye Yeterliliği Açısından Karşılaştırma	s.70
Şekil 4: Varlık Kalitesi Açısından Karşılaştırma	s.71
Şekil 5: Yönetim Kalitesi Açısından Karşılaştırma	s.72
Şekil 6: Karlılık Açısından Karşılaştırma	s.73
Şekil 7: Likidite Açısından Karşılaştırma	s.74
Şekil 8: Duyarlılık Açısından Karşılaştırma	s.75

KISALTMALAR LİSTESİ

AB:	Avrupa Birliği
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
ATM:	Automated Teller Machine
AZN:	Azerbaycan Manatı
BDDK:	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIS:	Uluslararası Ödemeler Bankası
CAMELS:	Aktif Kalitesi (C) Yönetim Kalitesi (A) Karlılık (M) Karlılık (E) Likidite Durumu (L) Piyasa Riskine Duyarlılık (S)
FIMSA:	Finansal Piyasalar Denetleme Kurumu
TBB:	Türkiye Bankalar Birliği
TCMB:	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
VZA:	Veri Zarflama Analizi

GİRİŞ

Ülkelerin mali sistemlerinin temelini bankacılık sistemi oluşturmaktadır. Bankalar, gerçek ya da tüzel kişilerden fon fazlası olanlar ile fon açığı olanlar arasında fon transferinde aracılık görevi üstlenmektedir. Bu da bankaların ülke ekonomilerine olumlu katkı vermesini sağlamaktadır. Dünyanın hemen her ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de ve Azerbaycan’da da ekonomik, siyasi ve sosyal gelişmeler, bankacılık sektörünün yapılanmasına ve niteliklerine etki etmektedir. Ülke ekonomilerinin sağlıklı işleyebilmesi bakımından büyük önem taşıyan bankacılık sektörü, sağlam temellere sahip olmaması durumunda krizlere neden olabilmekte, bu krizler ülke ekonomisini olumsuz etkileyebilmekte ve hatta küreselleşme ile birlikte domino etkisi ile dünyaya yayılabilmektedir.

Bankacılık sektörünün sergilediği performans, ülke ekonomisini de etkilediğinden banka performanslarının sürekli olarak takip edilmesi ve denetlenmesi gerekmektedir. Günümüzde bankaların performansının takibi ve değerlendirmesine yönelik olarak farklı yöntemler kullanılmakla birlikte CAMELS derecelendirme yöntemi, tüm dünyada yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmada da Türkiye ve Azerbaycan bankacılık sisteminde yer alan aktif büyüklükleri açısından ilk dört sırada yer alan toplam sekiz bankanın performansının karşılaştırmalı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda çalışma üç bölüm olarak tasarlanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde genel hatları ile bankacılık konusu anlatılmıştır. Bu kapsamda öncelikle bankacılık kavramı ve tarihsel gelişimi anlatılmış, sonrasında bankacılık türleri ve sektörün işlevleri ile banka performansına yönelik BASEL kriterlerine değinilmiştir. Ardından Türk ve Azerbaycan bankacılık sektörlerinin genel durumları ile ilgili bilgi verilerek çalışma tamamlanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde CAMELS derecelendirme sistemi konusuna yer verilmiştir. Bu kapsamda öncelikle performans kavramı açıklanmış, performans değerlendirme, performans değerlendirmenin amacı ve performans değerlendirme süreci konularına değinilmiştir. Bankalar açısından performans değerlendirmenin

önemine değinildikten sonra bankacılık sektöründe performans değlendirme yöntemleri ve bu yöntemlerden en yaygın kullanılanı olan CAMELS Derecelendirme Sistemi anlatılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümü, bankacılık sektöründe CAMELS derecelendirme sistemine dayanan ulusal ve uluslararası literatürde yer alan önceki araştırmaların bulgularına yer verilerek tamamlanmıştır.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde araştırmanın amacı doğrultusunda Türkiye ve Azerbaycan bankacılık sektöründeki aktif büyüklüğü açısından en büyük dörder bankanın performansının CAMELS analizi yardımıyla değlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen bir uygulamaya yer verilmiş ve çalışma tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK

1.1. Bankacılık

1.1.1. Bankacılık Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Bankacılık anlamına gelecek ilk faaliyetler belki de paranın ilk icat edildiği dönemden beri yapılmaktadır. Madeni paranın kullanılmasıyla birlikte vergilendirme de yaygınlaşmaya başlamıştır. Önceleri yalnızca sağlıklı hayvanlardan ya da buğday gibi ekmek yapımında kullanılabilecek malzemelerden alınan vergiler, imparatorluklar genişledikçe işlevini kaybetmeye başlamıştır. Bu nedenle de bir değiş tokuş aracına ihtiyaç duyulmuştur. Para sayesinde uzak diyarlardaki topluluklarla ticaret de yaygınlaşmaya başlamıştır (İldız, 2013).

Bununla birlikte paranın kullanımının yaygınlaşması ile birlikte sikkelerin güvenli bir şekilde saklanması ihtiyacı doğmuştur. Güvenlik açısından evlerde sikkelerin saklanması sakıncalı olduğundan, tapınaklarda dindar ve dürüst rahiplerin gözetiminde sikkeler saklanmaya başlamıştır. Antik Yunanistan, Roma ve Babil’de tapınaklar, dini görevlerinin yanında bu sikkelerin güvenliğinin sağlanması görevini de görmüştür. Madeni paralar, diğer mallara göre daha rahat biriktirilip saklanabildiğinden, zaman içerisinde zengin bir tüccar sınıfı ortaya çıkmış ve madeni paraları ödünç vermeye başlamıştır. Dolayısıyla ilk bankacılık anlamına gelecek faaliyetlerin tapınaklarda başladığını söylemek mümkündür.

Roma döneminde bankacılık faaliyetleri yavaş yavaş tapınaktan çıkarak farklı binalarda kurumsallaşmaya başlamıştır. Bu dönemde ilk kez borcunu ödeyemeyenlerin toprağına el konulabileceğine ilişkin hükümler uygulanmaya başlanmıştır. Bu da alacaklı ile borçlunun ilişkisinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Roma İmparatorluğu çöktükten sonra Papalık ve Kilise borç verme işlerini devralmış, bankacılık faaliyeti yapan diğer zengin sınıfın bu faaliyetlerde bulunması kınanmıştır.

Günümüzdeki anlamıyla bankacılık faaliyetlerinin atalarına 12. Yüzyılda İtalya’da rastlamak mümkündür. Kelime kökeni olarak da İtalyanca’da masa, tezgah anlamına gelen “banco” kelimesinden türeyen bankalar, İtalya’nın Lombardiya kentinde pazarlarda açtıkları tezgahlarda ödünç alma – ödünç verme gibi işlemleri yapan Yahudi tüccarlar sayesinde yaygınlaşmış ve kelime günümüzdeki banka anlamında kullanılmaya başlanmıştır (Parasız, 2013).

Sonraki dönemde Avrupa’daki Germen akınları ve Haçlı seferleri gibi olaylar bankacılık faaliyetlerini yavaşlatmış olmakla birlikte bu olaylar nedeniyle Doğu ile Batı arasındaki ilişkiler ve ticaret de artmaya başlamıştır. Keşifler çağının başlamasıyla birlikte Cenova, Floransa, Venedik ve Barselona’da bankacılık faaliyetleri yaygınlaşmaya başlamıştır (Gümüştekin ve Abdürrezzak, 2014).

Günümüzdeki modern bankacılık sisteminin başlangıcı ise 1609’da Hollanda’da kurulan Amsterdam Takas Bankası’dır. Bu banka, ticari faaliyetler nedeniyle yabancı para biriminin yerel para birimi karşısında değer kazanması probleminin çözümünü sağlamak amacıyla bugünkü merkez bankası işlevinde faaliyet başlamıştır (Öztürk ve Güven, 2014).

Avrupa’da yaşanan Rönesans ve Reform hareketleri ve özgürlük hareketleri, faizin yasal bir yapıya kavuşmasını sağlamıştır. Ayrıca artan sömürgecilik, ticaretin küreselleşmesi ve kâğıt paranın dolaşıma girmesi gibi gelişmeler, Sanayi Devrimi döneminde kredi ihtiyacının artmasına neden olmuştur. Kredi ihtiyacı ise günümüzdeki modern bankacılık sisteminin doğuşunda önemli bir kilometre taşı olmuştur (Yıldırım ve Çevik, 2018).

Amsterdam Takas Bankası’nın kuruluşunun ardından 1694’te İngiltere Bankası (Bank of England) kurulmuş ve yatırımcıların uzun vadede kazanacağı bu yeni sistem benimsenmiştir. 19. Yüzyılın sonunda Bulgaristan’da kurulan Bulgar Ulusal Bankası ise artık her ulusun kendisine ait bir bankasının olacağı yeni bir dönemin kapılarını açmıştır. Günümüzün küresel gücü ABD’de ise ilk banka FED 1913’te kurulmuştur. Büyük Buhran döneminde FED’in yetkileri genişletilmiş ve banka Merkez Bankası işlevi görmeye başlamıştır (Gümüştekin ve Abdürrezzak, 2014).

Dünyada bankacılık alanında bu gibi gelişmeler yaşanırken, Türkiye’de ise Osmanlı Devleti döneminde bankacılık faaliyetleri başlamıştır. Cumhuriyet öncesi dönemde çok uluslu yapıdaki Osmanlı Devleti’nde bankacılık faaliyetleri azınlıklar eliyle yapılmıştır. 18. Yüzyılın başlarında Galata Bankerleri adı verilen azınlıkların hakimiyetindeki bir grup, devlete borç para vermeye başlamış ve vergi gelirlerine karşılık kredi açmıştır. Yüzyılın ortasında, 1847 yılında İstanbul Bankası, 1863 yılında ise Osmanlı Bankası kurulmuştur, ki Osmanlı Bankası da Türkiye’de bankacılığın başlangıcı kabul edilmiştir. Cumhuriyet’in ilanıyla birlikte bankacılık faaliyetleri ise genel olarak Ulusal Bankacılık Dönemi (1923-32), Devlet Bankacılığı Dönemi (1933-44), Özel Bankacılık Dönemi (1944-60), Planlı Dönem (1960-80) ve 1980 Sonrası Dönem olarak dönemler halinde incelenmektedir (Parasız, 2013):

Ulusal Bankacılık Dönemi (1923-32): Cumhuriyet’in ilanıyla birlikte Sanayi ve Maadin Bankası’nın kuruluşu, Ziraat Bankası’nın AO’ya dönüştürülmesi, Emlak ve Eytam Bankası’nın kuruluşu, Osmanlı Bankası’nın elindeki emisyon yetkisinin alınması ve 1931’de TCMB’nin kuruluşu, bu dönemin önemli gelişmeleridir.

Devlet Bankacılığı Dönemi (1933-44): 1934’teki Birinci Sanayi Planı’nın yürütülmesinde önemli görevler üstlenen devlet bankaları bu dönemde kurulmaya başlanmıştır. Ayrıca 1930’lu yılların kapalı ekonomisi de gittikçe daha liberal ve özel sektörü destekleyen, dış politikaya destek ve yön veren yapıya dönüşmeye başlamıştır

Özel Bankacılık Dönemi (1944-60): İkinci Dünya Savaşı’nın ardından Marshall yardımlarının etkisi ile devletçilik anlayışının terk edilmesi gerektiğine yönelik görüşün ön plana çıktığı bu dönemde, devletin yalnızca altyapıya, sanayiye ve özel sektöre katkı sağlaması gerektiği anlayışı sonucunda bankacılık faaliyetleri de özel sektöre bırakılmaya başlanmıştır.

Planlı Dönem (1960-80): Beş Yıllık Kalkınma Planlarının uygulanmaya başladığı, kalkınma ve yatırım bankalarına önem verilip ticari bankaların kurulmasında kısıtlamalara gidildiği dönemdir. 1970’li yıllarda holdingleşmelerin

başlaması ve bankaların en az %25 hissesine sahip olduğu iştiraklerine açabileceği kredi üst limitinin kaldırılmasıyla birlikte bankaların yönetimi holdinglere geçmeye başlamıştır.

1980 Sonrası Dönem (1980 – Günümüz): 24 Ocak Kararları ile finansal liberalleşmenin başladığı dönemdir. Bu dönemde 1982 Banker Krizi, 1986 Devlet İç Borçlanma Senedi uygulamasının başlaması, 1989’da döviz piyasasında TL’nin konvertibl hale getirilmesi, 1990’lı yıllardan sonra küresel ve yerel bankacılık krizleri, dönemin önemli gelişmeleridir. 2000 yılında BDDK’nın kurulması da dönemin önemli gelişmelerindendir.

1.1.2. Banka Türleri

Bankalar, hukuksal yapılarına, sermaye kaynaklarına, iş konularına ve içeriğine göre sınıflandırılabilir. Tablo 1’de banka türleri görülmektedir.

Tablo 1: Banka Türleri

<i>Hukuksal Kuruluşlarına Göre Bankalar</i>	<i>İçerik Yönünden Bankaları</i>
Kişisel Girişim Bankaları Ticaret Ortaklığı Şeklindeki Bankalar Yasalarla Kurulmuş Bankalar	Merkez Bankaları Ticari Bankalar Tasarruf Bankaları Yatırım ve İş Bankaları Sanayi ve Kredi Bankaları
<i>Sermaye Kaynaklarına Göre Bankalar</i>	Halk Bankaları Dış Ticaret Bankaları Tüketim Bankaları
Özel Sermaye ile Kurulmuş Bankalar Tüm Sermayesi Devletçe Ödenmiş Bankalar	Tarım ve Kredi Bankaları
<i>İş Konularına Göre Bankalar</i>	Karma Sermayeli Bankalar
İş ve Ticaret Bankaları Uzmanlık Bankaları Emisyon Bankaları	Ulusal Bankalar Yabancı Bankalar

Kaynak: (Parasız, 2013)’den esinlenerek tarafımda oluşturulmuştur.

1.1.3. Bankacılık Sektörünün İşlevleri

Bankacılık sektörünün para piyasasına ve sermaye piyasasına yönelik işlevleri olduğu gibi, uluslararası fonksiyonları da bulunmaktadır. Tablo 2’de bankacılık sektörünün işlevleri görülmektedir.

Tablo 2: Bankacılık Sektörünün İşlevleri

<i>Para Piyasasına Yönelik</i>
Mevduat kabul etmek
Kredi açmak
Kaydi para oluşturmak
<i>Sermaye Piyasasına Yönelik</i>
Menkul kıymet aracılığı
Yatırım danışmanlığı
<i>Uluslararası Fonksiyonlar</i>
Fon transferi
Döviz cinsinden mevduat açmak ve kredi vermek
Dış ticareti finanse etmek

Kaynak: (Hazar ve Babuşcu, 2016)’dan esinlenerek tarafımda oluşturulmuştur.

1.1.4. Basel Kriterleri

1970’li yılların ilk yarısı denildiğinde ilk akla gelen ekonomik koşullar, Bretton Woods sözleşmesinin iptal edilmesi ile ortaya çıkan sabit kur sisteminin terk edilmesi ve özellikle 1974 yılında en şiddetli zamanını geçiren Petrol Krizi akla gelmektedir. Bu ekonomik ortamda uluslar arası döviz ve bankacılık piyasalarında sürekli olarak yaşanan dalgalanmalar sonucunda oluşan problemlere çare bulabilmek adına 1974 yılında Uluslar arası Ödemeler Bankası (BIS) gözetiminde “Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulaması Komitesi” adı altında bir kurul oluşturulmuştur. Literatürde Basel Komitesi olarak adlandırılan bu komite, resmi olarak kanun ve kural koyma yetkisine sahip değildir. Yalnızca yol gösterme mahiyetinde bankacılık sektörü için düzenlemelerle ilgili teklif ve tasarı sunmaktadır (Turgut, 2007).

Basel Komitesi, Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD'nin merkez bankaları ve bankacılık denetleme otoritelerinin yetkililerinden oluşmaktadır. Bankacılığın denetlenmesi ile ilgili olarak önemli konuların anlaşılmasının basitleştirilmesi ve dünya genelinde bir bankacılık denetleme kalite ve standardı oluşturmak gayesi ile kurulan kurul, 1988 yılında Basel I adı ile alınan Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı'nı yayımlamıştır (Erol, 2007).

1988 yılında yürürlüğe giren Basel I uzlaşısı ile bankaların sermayelerinin riskli aktiflere oranının yüzde 8'den az olamayacağını ifade eden bir sermaye yeterlilik oranı geliştirilmiştir. Basel I kriterlerini Türkiye de kademeli olarak benimsemiş ve 1989 yılında yüzde 5, 1990 yılında yüzde 6, 1991 yılında yüzde 7 ve nihayet 1998 yılında yüzde 8 olarak kademeli bir şekilde hayata geçirmiştir (Külahi, Tiryaki ve Yılmaz, 2013).

Basel I kriterleri, temel olarak ülke riskleri prensibini getirmiş olup, ülkeleri OECD üyesi olup olmamak konusunda kesin bir ayırıma tabi tutmuştur. Basel I uzlaşısının uygulamaya konulması ile birlikte üye devletlerin bankalarının sermaye standartları uluslararası arenada birbirine yaklaşmıştır. Ancak kredi risk hesaplamasındaki eksiklikler ve finansal piyasalardaki gelişmeler dünya bankacılık sektöründe ciddi sıkıntılar meydana getirmiştir. Uygulanan sermaye standardının risk ölçümünde yetersiz kalması, risk ölçümünde yalnızca kredi riskinin temel olarak alınması, risk ölçüm yöntemlerinin basitliği, operasyonel riskin hesaplanamaması ve sektör içerisindeki rekabet bozucu etkiler gibi sorunlar Basel I standartlarının miadını doldurduğu gerçeğini gün yüzüne çıkarmıştır. Basel Komitesi, 1988'de yürürlüğe giren ve en son şeklini 1996 yılında alan Basel I uzlaşısının yerine geçmek üzere Haziran 1999'da yeni bir düzenleme taslağı oluşturmuş ve yayımlamıştır. Alınan geri bildirimler ile birlikte Ocak 2001'de ikinci taslak, Nisan 2003'te üçüncü taslak hazırlanmış ve Haziran 2004'te son halini alarak Basel II Uzlaşısı yayımlanmıştır (Çelik ve Kızıl, 2011).

Her ne kadar Basel I, uygulamaya konulduğu tarih açısından düşünüldüğünde döneminin ihtiyacını karşılayabilmişse de özellikle 1994 Meksika ve Türkiye Krizleri nedeniyle risk ölçümünde yetersiz kaldığı görülmüş ve yeni bir

sermaye uzlaşısının yayımlanması kaçınılmaz olmuştur. Bu çerçevede Haziran 1999'dan itibaren taslakları yayımlanmaya başlayan, hassas risk ölçümlemeye dayalı yeni bir sermaye uzlaşısı olan Basel II ortaya çıkmıştır. Basel II'nin farklı zamanlarda yayımlanan taslak metinleri ile kamuoyu nezdinde tartışılması sağlanmış ve metin hakkında fikir alınmıştır. Nihayet Haziran 2004 tarihinde ise son halini alarak Basel II – Yeni Sermaye Uzlaşısı adı altında yayımlanmıştır (Kendirli, Çağırın ve Şanöz, 2008).

Basel II, bankaların etkin bir risk yönetimine sahip olabilmesi, piyasa disiplininin sağlanabilmesi ve hatta geliştirilmesi, sermaye yeterliliğinin ölçümünde etkinliğin sağlanması ile birlikte sağlam bir bankacılık sisteminin oluşturulması ve dolaylı yoldan finansal istikrara katkı sağlamak adına oluşturulmuş bir düzenlemedir. Bu düzenleme sayesinde bankaların tüm riskler için bir miktar sermaye ayırması ve bu risk gerçekleştiği takdirde bankanın sermaye yapısının bozulmaması amaçlanmaktadır (Rodoplu ve Ayan, 2008).

26 Haziran 2004 tarihinde G-10 ülkeleri ve Avrupa Merkez Bankası Başkanı tarafından yayımlanan Basel II standartları, 21. yüzyıl bankacılığında, risk yönetiminin ve sermaye düzenlemelerinin denetime tabi tutulacağını belirtmiş ve Basel II'de finansal sisteminin tamamının stabilizasyonunun sağlanarak bankalara sağlamlık ve güvenlik sağlayacağına vurgu yapılmıştır.

2008 yılında yaşanan Küresel Kriz'in ardından ise yeni bir uzlaşi ihtiyacı doğmuştur. Kaynağı ne olursa olsun finansal ve ekonomik şoklara dayanıklı bankacılık sistemi oluşturmak, risk yönetimi uygulamalarını geliştirmek, bankacılığın şeffaf ve hesap verebilir yapıda olmasını sağlamak gibi amaçların hedeflendiği Basel III'te yeni kriterler oluşturulmuştur. Basel III, temel olarak sermayenin düzeyinin ve kalitesinin arttırılmasını, geliştirilmiş risk azaltımı, kaldıraçların sınırlandırılmasını, likiditenin arttırılmasını ve limit döngüselliğini getirmektedir (Gürel, Bulgurcu-Gürel ve Demir, 2012).

Basel III, ABD ve Avrupa'da dev holding bankalarının vergi mükelleflerinin paralarıyla kurtarılması konusunda eleştiriye uğramaktadır. Basel III'ün getirdiği sermaye yeterliliği oranını karşılamakta zorluk çeken yerel ticari

bankaların ise yeni yükümlülükleri karşılamada zorlanacağı savunulmaktadır. Ayrıca Basel III kurallarının geçmiş krizdeki temel problem olan risk ağırlıklandırmasındaki hatalara ilişkin bir yenilik getirmemiş olmaması da eleştirilmektedir (Gürel, Bulgurcu-Gürel ve Demir, 2012).

1.2. Türk Bankacılık Sektörünün Genel Görünümü

Bankacılık sektörü ile ilgili olan veriler, günlük, haftalık, aylık ve yıllık olarak hem Türkiye Bankalar Birliği (TBB) hem de Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurulu (BDDK) tarafından yayınlanmaktadır. BDDK'dan elde edilen Ocak 2019 verilerine göre Türk bankacılık sektörünün toplam aktif büyüklüğü 3 trilyon 860 milyar 880 milyon TL'ye ulaşmıştır. Bu aktif büyüklük içerisindeki öz kaynakların miktarı ise 425 milyar 714 milyon TL'dir.

Tablo 3: Bankacılık Sektörü Bilançosu (milyon TL)

Bilanço	Türk Lirası	Yabancı Para	Toplam
Toplam Aktifler	2.173.531,87	1.687.348,97	3.860.880,84
Toplam Yabancı Kaynaklar	1.501.696,93	1.933.469,45	3.435.166,38
Toplam Özkaynaklar	425.656,24	58,22	425.714,46
Toplam Pasifler	1.927.353,17	1.933.527,66	3.860.880,84

Kaynak: Ocak 2019 BDDK Verileri

Bankacılık sektörünün durumuna ilişkin önemli verilerden biri de verilen kredilerin büyüklüğü ve takipteki kredilerin büyüklüğüdür. Bankacılık sektöründe bireysel nitelikte verilen kredi ve kredi kartlarının toplam büyüklüğü yaklaşık 510 milyar TL'dir. Bireysel nitelikteki krediler içerisinde takipte olanların toplam tutarı ise 18,5 milyar TL'ye ulaşmış durumdadır.

Ticari nitelikteki kredi ve kredi kartları incelendiğinde ise sektörde verilen toplam ticari nitelikteki kredi ve kredi kartlarının 389 milyar TL tutarında olduğu,

bu tutarda takipteki ticari nitelikte kredi ve kredi kartlarının toplamının da 27 milyar TL'ye ulaştığı görülmektedir.

Tablo 4: Toplam ve Takipteki Krediler (milyon TL)

	TP	YP	Toplam
Tüketici Kredileri	396.195,98	124,16	396.320,14
Tüketici Kredileri - Döv. End.	95,67	0,00	95,67
Bireysel Kredi Kartları	104.433,30	221,17	104.654,47
Toplam - Tük. Krd. (Döviz End. Dahil) ve Bireysel Kredi Kartları	500.724,95	345,33	501.070,28
Takipteki Tüketici Krd. (Konut + Taşıt + İhtiyaç)	12.124,05	0,00	12.124,05
Takipteki Bireysel Kredi Kartları	6.370,54	0,00	6.370,54
Toplam - Takipteki Tük. Krd. ve Takipteki Bireysel Kredi Kartları	18.494,59	0,00	18.494,59
Taksitli Ticari Krediler	275.818,38	73.485,30	349.303,68
Taksitli Tic. Krd. - Döv. End.	9.589,15	0,00	9.589,15
Kurumsal Kredi Kartları	30.904,17	39,28	30.943,45
Toplam - Taksitli Tic. Krd.(Döviz End. Dahil) ve Kurumsal Kredi Kartları	316.311,70	73.524,58	389.836,28
Takipteki Taksitli Ticari Krd.	25.721,60	0,00	25.721,60
Takipteki Kurumsal Kredi Kartları	1.501,79	0,00	1.501,79
Takipteki Taksitli Tic. Krd. ve Kurumsal Kredi Kartları Toplamı	27.223,39	0,00	27.223,39

Kaynak: Ocak 2019 BDDK Verileri

Türk bankacılık sektöründeki mevduat tutarı ve mudi sayıları Tablo 5’te görülmektedir. Yurtiçinde yerleşik toplam 93 milyon 772 bin 213 mudinin bankacılık sektöründe toplam mevduatları 1 trilyon 898 milyar 572 milyon TL tutarındadır. Bu tutarın içerisinde 846 milyar 871 milyon TL’lik kısım döviz cinsinden tutulmaktadır. Kıymetli maden cinsinden tutulan hesaplarda ise 43 milyar 151 milyon TL’lik mevduat bulunmaktadır.

Türk bankacılık sektöründeki yurtdışı yerleşik toplam 1 milyon 264 bin 323 mudi bulunmaktadır. Bunların sahip olduğu toplam mevduat ise 149 milyar 273 milyon TL’dir. Bu tutarın 25 milyar 774 milyon TL’si yerli para cinsinden, 122 milyar 577 milyon TL’si ise döviz cinsinden mevduatlardır.

Tablo 5: Türlerine Göre Mevduat Tutarları ve Mudi Sayıları

Mevduat Türü	Toplam
TP Mevduat / Katılım Fonları - Yurt İçi Yerleşik	1.008.549,38
Döviz Tevdiat Hesabı / Katılım Fonları - Yurt İçi Yerleşik	846.871,35
Kıymetli Maden Depo Hesapları - Yurt İçi Yerleşik	43.151,43
Toplam Mevduat - Yurt İçi Yerleşik	1.898.572,15
<i>Mudi Sayısı - Yurt İçi Yerleşik</i>	93.772.213
TP Mevduat / Katılım Fonları - Yurt Dışı Yerleşik	25.774,45
Döviz Tevdiat Hesabı / Katılım Fonları - Yurt Dışı Yerleşik	122.577,01
Kıymetli Maden Depo Hesapları - Yurt Dışı Yerleşik	922,33
Toplam Mevduat - Yurt Dışı Yerleşik	149.273,79
<i>Mudi Sayısı - Yurt Dışı Yerleşik</i>	1.264.323
Toplam Mevduat	2.047.845,95

Kaynak: Ocak 2019 BDDK Verileri

Son olarak Ocak 2019 itibariyle Türk bankacılık sektörünün önemli rasyoları da Tablo 6’da ve Tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 6: Türk Bankacılık Sektörünün Önemli Rasyoları

Takipteki Alacaklar (Brüt) / Toplam Nakdi Krediler (%)	4,03
Takipteki Alacaklar Karşılığı / Brüt Takipteki Alacaklar (%)	68,58
3 Aya Kadar Vadede Faize Duyarlı Aktifler / 3 Aya Kadar Vadede Faize Duyarlı Pasifler (%)	70,17
Yüksek Montanlı (1 Milyon TL ve Üzeri) Mevduat / Toplam Mevduat (%)	54,04
(Bilanço Dışı Riskler - Türev Finansal Araçlar) / Toplam Aktifler (%)	39,57
Türev Finansal Araçlar / Taahhütler (%)	79,88
Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Ortalama Toplam Aktifler (%)	0,1
Dönem Net Kârı (Zararı) / Ortalama Toplam Aktifler (%)	0,08
Dönem Net Kârı (Zararı) / Ortalama Özkaynaklar (%)	0,77
Toplam Faiz Gelirleri / Faiz Getirili Aktifler Ortalaması (%)	0,96
Toplam Faiz Giderleri / Faiz Maliyetli Pasifler Ortalaması (%)	0,86
Net Faiz Geliri (Gideri) / Ortalama Toplam Aktifler (%)	0,26
Ücret, Komisyon ve Bankacılık Hizmetleri Gelirleri / Ortalama Toplam Aktifler (%)	0,13
Ücret, Komisyon ve Bankacılık Hizmetleri Gelirleri / Toplam Gelirler (%)	10,27
İşletme Giderleri / Ortalama Toplam Aktifler (%)	0,14
Faiz Dışı Gelirler / Faiz Dışı Giderler (%)	98,61

Tablo 6: Türk Bankacılık Sektörünün Önemli Rasyoları (Devamı)

Ücret, Komisyon ve Bankacılık Hizmetleri Gelirleri / İşletme Giderleri (%)	88,42
Ortalama Toplam Aktifler / Ortalama Toplam Personel Sayısı (Bin TL)	18.589,54
Toplam Mevduat / Ortalama Toplam Personel Sayısı (Bin TL)	9.868,33
Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Ortalama Toplam Personel Sayısı (Bin TL)	18,86
Toplam Mevduat / Ortalama Toplam Şube Sayısı (Bin TL)	177.103,34
Krediler / Ortalama Toplam Şube Sayısı (Bin TL)	214.520,33
Toplam Personel Sayısı / Toplam Şube Sayısı (Kişi)	17,95
Menkul Değerlerin Ağırlıklı Ortalama Vadesi (Gün)	1.927,53
Alım-Satım Amaçlı Menkul Değerlerin Ağırlıklı Ortalama Vadesi (Gün)	1.032,97
Toplam Nakdi Krediler / Toplam Mevduat (%)	121,19
Toplam Nakdi Krediler / Toplam Mevduat (Kalkınma ve Yatırım Bankaları Hariç) (%)	111,7
Toplam Menkul Değerler / Toplam Mevduat (%)	24,2
Vadesiz Mevduat / Toplam Mevduat (%)	21,22
Yasal Özkaynak / Risk Ağırlıklı Kalemler Toplamı (%)	17,12
Risk Ağırlıklı Kalemler Toplamı (Net) / Risk Ağırlıklı Kalemler Toplamı (Brüt) (%)	64,77
Yabancı Kaynaklar / Toplam Özkaynaklar (%)	797,43

1.3. Azerbaycan Bankacılık Sektörünün Genel Görünümü

Azerbaycan ekonomisi, petrol fiyatındaki keskin düşüşün de etkisiyle 2016 yılında %3,8, petrol dışı sektörlerde ise %5,4 azalmıştır. Petrol fiyatlarının toparlanmasının yavaşlığı ve ulusal para biriminin değer kaybının etkisiyle iş ortamının serbestleştirilmesi, ihracatın teşviki gibi reformların da yardımıyla özel sektör için yeni iş fırsatları doğmuştur. Gelişen bu iş fırsatları sayesinde ülke ekonomisi 2017 yılında %0,1 ve petrol dışı ekonomi ise %2,7 büyümeye göstermiştir. 2016 yılında enflasyon oranının %12,4 olduğu Azerbaycan’da, devalüasyonun ve artan ithalat fiyatlarının etkisiyle 2017’de enflasyon %12,9’a yükselmiştir. Petrol fiyatlarındaki kademeli artış sayesinde cari işlemler dengesi 2017 yılında 1,7 milyar \$ fazla vermiştir. Geçmiş yıllardaki büyük açık da kapatılmıştır. Ödemeler dengesindeki iyileşme, artan petrol fiyatlarının yanında turizm gelirlerinin ve portföy yatırımlarının artışıdır. Sonuçta ülkenin döviz rezervleri 2 milyar \$’lık bir artış göstermiştir (Ahmadov, 2018).

Azerbaycan bankacılık sektörü, son on yılda, hükümetin petrol gelirlerinden petrol dışı ekonomiye yaptığı yatırımlardan ve yüksek marjlı perakende ve mikro kredilendirmenin hızlı bir şekilde genişlemesinden faydalanmıştır. Petrol gelirlerinin 2014 yılında keskin bir şekilde düşüş göstermesi nedeniyle Azerbaycan’ın bankacılık sektörü, tahsili gecikmiş alacaklarda önemli artışlarla karşı karşıya kalmıştır. Ayrıca ekonomide daha çok nakit paranın tercih edilmesi, finansal sistemin gelişmesini engellemektedir. Bununla birlikte Azerbaycan ekonomisinde yüksek dolarizasyon olduğundan, para politikasının etkinliği de bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Dolarizasyonu engellemeye yönelik çabaların sonucunda 2017 yılsonu itibariyle ekonomideki dolarizasyon oranı %70’in altına inmiştir.

Bu dalgalanmalar esnasında 2017 yılında Azerbaycan’daki iki bankanın lisansı iptal edilmiş, çeşitli banka şubelerinin faaliyetleri askıya alınmış ya da gider optimizasyonu amacıyla başka şubelerle birleştirilmiştir. Bu nedenle de 2017 yılı içerisinde Azerbaycan’daki banka şubelerinin sayısı 569’dan 509’a düşmüştür. ATM sayısı da 2461’den 2431’e, POS terminallerinin sayısı da 71 bin 806’dan 65 bin 471’e düşmüştür. 2015 yılında yapılan çifte devalüasyonun etkisiyle

Azerbaycan bankacılık sektöründe yer alan bankaların aktiflerinin değeri %11,2 azalarak 13,8 milyar €'ya, toplam kredi portföyü %29 azalarak 5,6 milyar €'ya düşmüştür. Takipteki alacaklar ise %6,9'dan %14'e yükselmiştir. 2017 yılı ise toparlanma yılı olmuş ve bankacılık sektörünün toplam sermayesi %52'lik artışla 1,8 milyar €'ya ulaşmıştır (Ahmadov, 2018).

Azerbaycan bankacılık sektöründe uzun vadeli borçlar artış göstermektedir. Her ne kadar bankalardaki kredilerin kalitesi artış gösterse de reel ekonominin finansmanında bankalar küçük bir rol üstlenmektedir. Kredi eksikliği, katı teminat gereklilikleri, yüksek faiz, dolarizasyon ve kredi riskinin değerlendirilmesindeki yetersizlikler Azerbaycan özel sektörünün gelişiminin önündeki en önemli engellerdendir.

Azerbaycan'da 2018 yılı içerisinde bankacılık mevzuatında birtakım değişiklikler yapılmıştır. *Azerbaycan Cumhuriyeti Yerleşiklerinin ve Yerleşik Olmayanların Yabancı Para İşlemlerine İlişkin Esaslar*, Merkez Bankası yönetim kurulunun 26.01.2018 tarihli ve 4/1 sayılı kararı ile değiştirilmiştir. Bu değişiklik hem Azerbaycan vatandaşlarının hem de yabancı uyrukluların bankacılık sistemi aracılığı ile döviz transferini zorlaştırmıştır. Değişiklikler arasında, Azerbaycan'a ithal edilen mal ve hizmetler için peşin ödeme yapılması halinde, bu ithalat, gümrük beyannamesi aracılığı ile 270 gün içerisinde kanıtlanmak durumundadır. Bunun yanı sıra Bankalar Kanunu'ndaki değişikliklere göre, denetim ve yönetim kurulu üyeleri için azami görev süresi azaltılmıştır. Değişikliklere göre, denetim ve yönetim kurulu üyeleri en çok üç yıl için seçilecektir. Aynı zamanda, diğer değişikliklerle de denetleme kurullarının yetkilerini genişletilmiştir. Ayrıca Finansal Piyasalar Denetleme Kurumu (FIMSA) da iflas eden bankaları rehabilite etmek ve bankaların daha istikrarlı bir yapıya kavuşmasını sağlamak için bir dizi normatif eylemleri benimsemiştir (Baku Research Institute, 2019).

Azerbaycan'da 31 Ocak 2019 itibarıyla toplam 2'si devlet 28'i özel olmak üzere 30 banka faaliyet göstermektedir. Yabancı sermayeli banka sayısı 15'tir. Bu bankalardan yabancı sermayenin oranı %50'den fazla olanların sayısı 8 (ki bunun 2'si de yabancı bankaların yerel şubeleridir), yabancı sermayenin oranı %50'den az

olanların sayısı ise 7'dir. Azerbaycan'da toplam 508 banka şubesi, 2510 ATM ve 17 bin 588 bankacılık sektörü çalışanı bulunmaktadır (FIMSA, 2019).

Tablo 7: Azerbaycan Bankacılık Sektörünün Genel Görünümü

Banka sayısı	30
<i>Devlet bankaları</i>	2
<i>Özel bankalar</i>	28
Yabancı sermayeli bankalar	15
%50 -%100 yabancı sermayeli bankalar	8
- yabancı bankaların yerel şubeleri	2
%50'den az yabancı sermayeli bankalar	7
Banka şubelerinin sayısı	508
ATM Sayısı	2.510
Çalışan Sayısı	17.588

Kaynak: (FIMSA, 2019).

Azerbaycan bankacılık sektörünün toplam aktif büyüklüğü 29 milyar 602 milyon AZN'dir (Azerbaycan Manatı; 1 AZN = 3,33 TL). Toplam borçlar ise 25 milyar 485 milyon AZN'dir. Azerbaycan bankacılık sektöründeki bankaların toplam öz sermayeleri 3,8 milyar AZN düzeyindedir. Tablo 9'da Azerbaycan bankacılık sektörünün bilançosu görülmektedir.

Tablo 8: Azərbaycan Bankacılık Sektörünün Bilançosunun Aktifleri (Milyon AZN)

AKTİFLER	31.01.2019
1. Nakit ve nakit benzeri değerler	1.190,6
2. CBAR'dan alacaklar, toplam	1.887,5
3. Diğer bankalardaki muhabir hesapları	2.433,4
4. Bankalar dahil finansal kurumlarda mevduat	6.504,4
5. Menkul kıymetler	3.903,8
6. Bankalar dahil finansal kuruluşlara borçlar	260,0
7. Müşterilere Krediler	12.541,0
8. Sabit varlıklar	948,8
9. Maddi olmayan duran varlıklar	146,5
10. Diğer varlıklar (daha az spesifik rezervler)	1.294,3
11. Toplam varlıklar	29.602,9

Kaynak: (FIMSA, 2019).

Azerbaycan Bankalar Birliği’nden elde edilen verilere göre aktif büyüklüğü açısından en büyük banka, 7932,8 milyon AZN ile Azərbaycan Beynəlxalq Bankı ASC’dir. İkinci sırada 4695,7 milyon AZN ile PAŞA Bank ASC, üçüncü sırada 3716,5 milyon AZN ile Kapital Bank ASC ve dördüncü sırada 2008,2 milyon AZN ile Xalq Bank ASC gelmektedir. Ardından gelen bankalar ise 1 milyar AZN’den az aktif büyüklüğe sahiptir. Azerbaycan bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların toplam aktif büyüklükleri Tablo 9’da görülmektedir.

Tablo 9: Azərbaycan Bankalarının Aktiv Büyüklükleri (Milyon AZN)

2018-Q4		2018-Q4	
1	Azərbaycan Beynəlxalq Bankı ASC	16	AFB Bank ASC
2	PAŞA Bank ASC	17	Nikoil Bank İKB ASC
3	Kapital Bank ASC	18	Expressbank ASC
4	Xalq Bank ASC	19	Azər Türk Bank ASC
5	Bank Respublika ASC	20	Bank BTB ASC
6	AccessBank QSC	21	Bank of Bakı ASC
7	Azərbaycan Sənaye Bankı ASC	22	NBCBank ASC
8	Rabitəbank ASC	23	Amrahbank ASC
9	Unibank KB ASC	24	Ziraat Bank Azərbaycan ASC
10	Premium Bank ASC	25	Naxçıvanbank ASC
11	AtaBank ASC	26	Günay Bank ASC
12	Muğanbank ASC	27	Bank Avrasiya ASC
13	AGBank ASC	28	Bank VTB (Azərbaycan) ASC
14	TuranBank ASC	29	Bank Melli İran Bakı filialı
15	Yapı Kredi Bank Azərbaycan QSC	30	Pakistan Milli Bankı NBP Bakı filialı

Kaynak: (ABA, 2019).

Azerbaycan bankacılık sektöründeki tüm bankaların toplam pasifleri ise Tablo 10’da görülmektedir. 31 Ocak 2019 itibariyle Azerbaycan bankacılık sektöründe toplam 18,5 milyar AZN’lik mevduat bulunmaktadır. Sektörün borç ve sermaye toplamı ise 29 milyar AZN düzeyindedir. Bilançonun pasiflerinin %70’den fazlasını mevduatlar kalemi oluşturmaktadır.

Tablo 10: Azerbaycan Bankacılık Sektörünün Bilançosunun Pasifleri (Milyon AZN)

PASİFLER	31.01.2019
1. Mevduatlar (finansal kurumlar hariç)	18.547,4
1.1 Bireysel Hesaplar	7.980,7
1.2 Tüzel Hesaplar	10.566,7
2. CBAR'ın banka talepleri	369,5
3. Loro hesapları	280,5
4. Finansal kurumların mevduatı	1.460,2
5. Bankaların Kredileri	87,1
6. Diğer finansal kuruluşların kredileri	2.008,4
7. Bankaların ihraç ettiği menkul kıymetler	1.840,0
8. Diğer borçlar	1.492,5
9. Toplam borç	25.485,6
SERMAYE	
10. Öz sermaye	3.835,8
11. Genel rezervler	281,5
12. Toplam sermaye	4.117,3
13. Toplam borç ve sermaye	29.602,9

Kaynak: (FIMSA, 2019).

Toparlanma sürecinin ardından 2018 yılı, Azerbaycan bankaları için gelişim yılı olmuştur. 2018 yılında verilen krediler, 2015'ten bu yana ilk kez artış göstermiştir. Tablo 11'de Azerbaycan bankalarının toplam verdiği kredi büyüklüğü görülmektedir.

Tablo 11: Azerbaycan Bankalarının Toplam Kredi Büyüklüğü (Milyon AZN) (2018-Q4)

1	Azərbaycan Beynəlxalq Bankı ASC	1923,0	16	Expressbank ASC	222,2
2	Kapital Bank ASC	1500,9	17	NBC Bank ASC	204,5
3	Xalq Bank ASC	1382,6	18	Bank of Baku ASC	200,4
4	PAŞA Bank ASC	1320,9	19	AFB Bank ASC	194,3
5	Premium Bank ASC	584,6	20	Bank BTB ASC	175,2
6	AccessBank QSC	542,5	21	Yapı Kredi Bank Azərbaycan QSC	174
7	AtaBank ASC	428,6	22	Azər Türk Bank ASC	165,6
8	Unibank KB ASC	387,7	23	Günay Bank ASC	146,1
9	Muğanbank ASC	371,6	24	Amrahbank ASC	111,9
10	Bank Respublika ASC	343,6	25	Ziraat Bank Azərbaycan ASC	105,5
11	Rabitəbank ASC	317,8	26	Bank Avrasiya ASC	99,0
12	TuranBank ASC	313,1	27	Naxçıvanbank ASC	64,9
13	Azərbaycan Sənaye Bankı ASC	285,9	28	Bank VTB (Azərbaycan) ASC	49,4
14	Nikoil Bank İKB ASC	282,7	29	Bank Melli İran Bakı filialı	3,6
15	AGBank ASC	245,7	30	Pakistan Milli Bankı NBP Bakı filialı	1,3

Kaynak: (ABA, 2019).

Azerbaycan’da verilen kredilerin toplamı 2009 yılında 8,4 milyar AZN’den, 11,7 milyar AZN’ye erişmiş durumdadır. Bu kredilerin içerisinde kısa vadeli kredilerin oranı %17,9’dur. Toplam 2,1 milyar AZN’lik kredi kısa vadeli, 9,6 milyar AZN’lik kısım ise uzun vadelidir. Buna karşılık gecikmiş borçlar 2009 yılında 303 milyon AZN seviyesindeyken, 2017 yılına gelindiğinde 5 kattan fazla artmış ve 1,6 milyar AZN seviyesine ulaşmıştır. 2009 yılında takipteki kredilerin oranı %3,6 iken, 2017 yılına gelindiğinde bu oran %13,8’e yükselmiştir.

Tablo 12: Azerbaycan Bankacılık Sektöründe Kredilerin Görünümü

Gösterge*	1	2	3	4	5	6	7
2009	8.407,5	2.359,9	28,1	6.047,5	71,9	303,5	3,6
2010	9.163,4	2.567,1	28,0	6.596,3	72,0	492,9	5,4
2011	9.850,3	2.951,2	30,0	6.899,1	70,0	633,8	6,4
2012	12.243,7	3.508,3	28,7	8.735,4	71,3	748,8	5,9
2013	15.422,9	3.335,5	21,6	12.087,5	78,4	792,8	5,1
2014	18.542,6	3.931,3	21,2	14.611,3	78,8	976,3	5,3
2015	21.730,4	5.297,3	24,4	16.433,1	75,6	1.508,5	6,9
2016	16.444,6	3.478,0	21,1	12.966,6	78,9	1.472,6	9,0
2017	11.757,8	2.101,3	17,9	9.656,5	82,1	1.626,7	13,8

*1-) *Kredi Yatırımları (Milyon AZN),*

*2-) *Kısa Vadeli Kredi Yatırımları (Milyon AZN),*

*3-) *Kısa Vadeli Kredilerin Oranı (%),*

*4-) *Uzun Vadeli Kredi Yatırımları (Milyon AZN),*

*5-) *Uzun Vadeli Kredi Oranı (%),*

*6-) *Gecikmiş Borçlar (Milyon AZN),*

*7-) *Toplam Vadesi Geçmiş Borçların Oranı (%)*

Kaynak: (ASIS, 2019).

İKİNCİ BÖLÜM

PERFORMANS ÖLÇÜMÜ VE CAMELS DERECELENDİRME SİSTEMİ

2.1. Performans

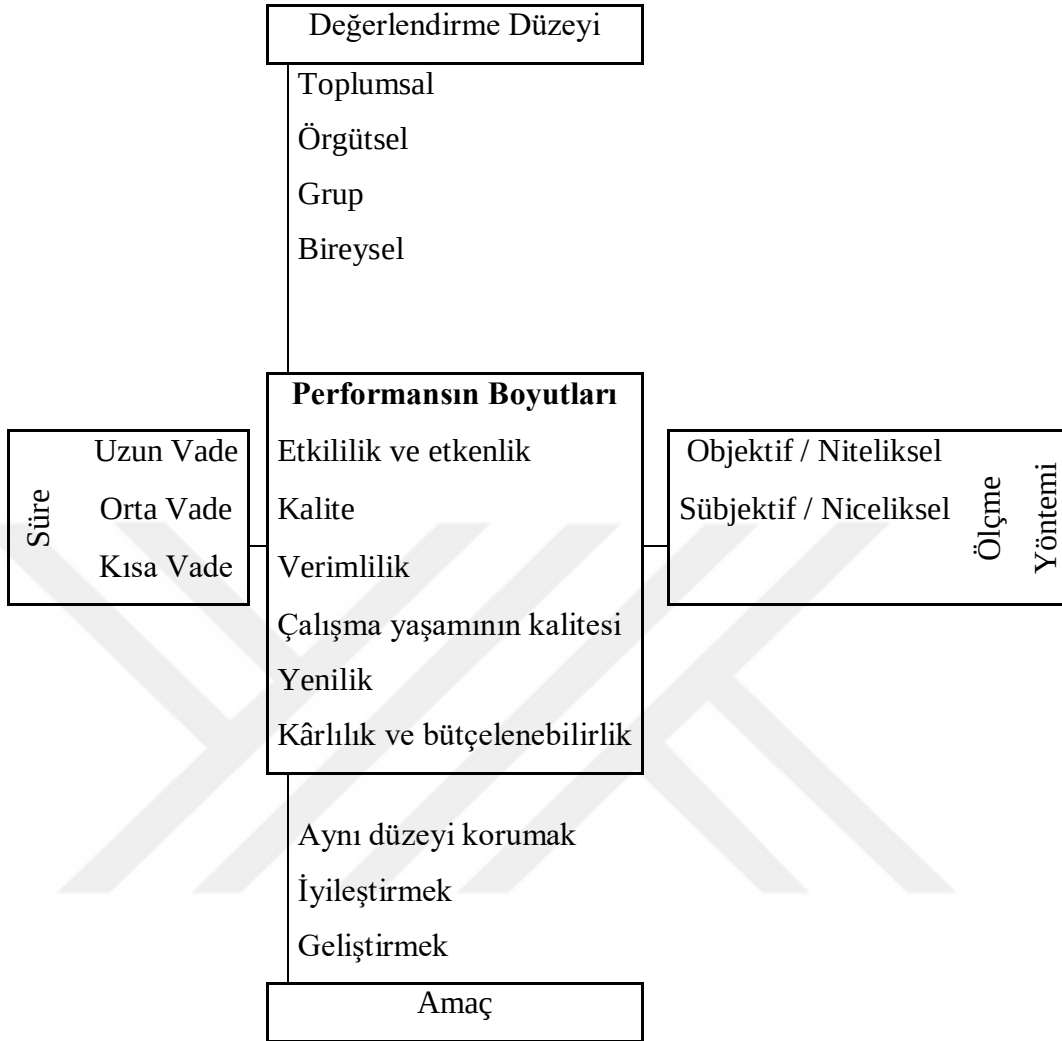
2.1.1. Performans Kavramı

Performans kavramı hem bireysel hem de örgütsel olarak ele alınabilen bir kavramdır. Bireysel açıdan ele alındığında performans, örgütlerin mevcut pozisyonlara aldığı çalışanlardan beklentileri ile ilgilidir. Organizasyonel hedefler ve tüketici talepleri doğrultusunda çalışanların etkin bir şekilde çalışarak bu hedefleri ve beklentileri ne ölçüde karşılayabildiğinin bir göstergesidir. Kurumsal olarak beklentiler ve tüketicilerin taleplerini karşılama şekli, performansı ifade etmektedir. Bu ise ancak ve ancak çalışanların görevlerini etkin ve verimli bir şekilde yerine getirerek örgütsel performansı artırmaları ile mümkün olmaktadır (Erdoğan, 2014).

Örgütsel açıdan düşünüldüğünde ise temel olarak çalışanların yetkinlik ve becerilerini artırmayı amaçlayan bir kavramdır. Örgütsel performansın hedefi şüphesiz örgütün amaçlarına ulaşmayı kolaylaştıracak şekilde çalışanların becerilerini artırmaktır. Örgütsel performans ile hem çalışanların hem de örgütlerin iş yapış şekilleri hem de nihai ürününün kalitesinde en iyiye ulaşmak hedeflenmektedir.

Performans kavramı, örgütlerin kendilerine yönelik belirledikleri misyonun ve stratejilerinin ne olduğuna göre değişkenlik gösterebilmektedir. Performans, hedeflere ulaşma yolunda önceden belirlenen amaçlara ulaşma derecesidir. Ayrıca bu amaçlara ulaşabilmek için gösterilen çabaların verimliliği ile ilişkilidir. Dolayısıyla performans, etkinlik, verimlilik, memnuniyet, karlılık vb. birçok farklı etmenden etkilenen karmaşık bir ilişkiler yumağında bütünü oluşturmaktadır. Performansın boyutları Şekil 1’de görülmektedir.

Şekil 1: Performans Boyutları

Kaynak: (Akçakaya, 2012).

İşletmelerdeki performans, örgütün başarısının bir ölçütüdür. Çalışma şekline yönelik ipuçları veren performans, işletmelerin hem kısa hem de uzun vadeli hedefleriyle doğrudan ilintilidir. Bu nedenledir ki günümüzde pek çok işletme, belli bir zaman dilimi içerisinde ürettiği nihai çıktılarının sonuçlarını incelemek ve değerlendirmek istemektedir. Değerlendirmenin sonucu ise işletmenin genel olarak performansını vermektedir. Performansın değerlendirilmesi ile birlikte işletmenin gelecekte ne gibi aksiyonlar alacağı belirlenebilmektedir. İşte alınan bu aksiyonlar da performans yönetimini oluşturmaktadır (Çöl, 2011).

İşletmelerde çalışanların ortaya koyduğu performansın bütünü iş performansını oluşturmaktadır. İş performansı, ölçeklenebilir sonuçları önceden belirlenen kriterlere ne ölçüde uyulduğunu ortaya koymaktadır. İş performansının netleşmesi ile birlikte alınması gereken kararlar da yavaş yavaş gün yüzüne çıkmaktadır. Her ne kadar geçmişte yalnızca sayısal veriler dikkate alınıyorsa da günümüzde motivasyon, bağlılık, sosyal ortam gibi niteliğe yönelik unsurlar da performans değerlendirmesinde dikkate alınmaktadır (Helvacıoğlu ve Özutku, 2010).

2.1.2. Performans Değerlendirme

Hem işletmelerin hem de çalışanların performansının değerlendirilmesi yönetici olmanın olmazsa olmaz niteliklerinden birisidir. Performans değerlendirmeyi yalnızca iş başı çalışma saatleri ve çıktılar gibi ölçülebilir çıktılarla ele almak hatalı bir yaklaşım olacaktır. Performansın, işletmenin hedef ve amaçlarıyla uyumlu bir hale getirmek gereklidir. Örneğin satışlar ya da karlılık gibi konularda istenilen hedefler tutturulsa bile çalışanların motivasyonunun düşüklüğü, işe giriş çıkış saatlerinin belirsizliği, devamsızlık ve tükenmişlik gibi konular işletmenin hedeflerini tam olarak tutturamamasına neden olacaktır (Turunç, 2016).

Performans değerlendirme dinamik bir süreçtir. Çalışanların yöneticiler ile birlikte ortak amaç ve çıkara yönelik gösterdikleri çabaların çıktısının göz önüne getirilmesidir. Önceden saptanmış hedeflere ne ölçüde ulaşılabilirdiğinin bir göstergesi olan performans değerlendirme, beklenen başarı düzeyi ile gerçekleşen başarı düzeyini kıyaslamakta ve bunlar arasında anlamlı bir bağlantı kurmaya çalışmaktadır (Uzunçarşılı, 2010).

Performans değerlendirme, genel olarak çalışanların kendilerinden beklenenleri ne ölçüde gerçekleştirebildiğinin bir ölçütüdür. Ayrıca çalışanların ve örgütlerin performansının, diğer çalışanlar ve diğer örgütlerin performansı ile kıyaslanmasına imkân tanımaktadır. Böylece hem çalışanların ve örgütlerin kendi

potansiyeline ulaşmak hem de diğer çalışan ve örgütlere göre eksik ya da fazla olduğu konuları belirlemek mümkün hale gelmektedir (Ferecov, 2015).

Bir süreç olarak performans değerlendirme, çalışanların başarısının ölçümünde kullanılan çalışmaların bütününden meydana gelmektedir. Performans değerlendirmede programın ya da faaliyetin girdisi ve çıktısı ayrı ayrı değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme hem aynı birimin farklı zamanlardaki performansında hem de farklı birimlerin aynı zaman dilimindeki performansının karşılaştırılmasında kullanılabilmektedir. Dolayısıyla performans değerlendirme, çalışanların, ürün ya da hizmetin ve genel olarak işletmelerin performansının önceden belirlenen kriterlere göre tarafsız olarak ölçülmesidir (Bayır ve Mammadova, 2017). Objektif performans değerlendirme kriterlerinin özellikleri şunlardır (Kabadayı, 2002):

- Örgüt içindeki hiyerarşiye uygun olmalıdır.
- Uygulaması kolay olmalıdır.
- Dış çevreye uygun olmalı ve karmaşık olmamalıdır.
- Hem yatay hem de dikey olarak örgüt içerisindeki işbirliğini teşvik etmelidir.
- Müşteri isteklerini ön planda tutmalıdır.
- Gerçekçi olmalıdır.
- Kritik faktörlere odaklanmalıdır.
- Neden sonuç ilişkisi oluşturabilmelidir.
- Doğru zamanda geri bildirim verebilmelidir.
- Doğru zamanda verdiği geri bildirim harekete geçirebilmelidir.
- Kendi kendini ölçebilmeli, amacı ve sınırları olmalıdır.
- Geleceği tahminleyebilmek için veri üretmelidir.
- Bireysel ve örgütsel olarak öğrenmeyi teşvik etmelidir.
- Birimler arasındaki bütünleşmeyi sağlamalıdır.

2.1.3. Performans Değerlendirmenin Amacı

Performans değerlendirmenin genel amacı, iş performansının durumu hakkında bilgi edinip çalışanların performanslarının önceden belirlenmiş kriterlere göre incelenerek hedeflere ne ölçüde ulaşabildiklerini ortaya koymaktır. Bu gibi bir değerlendirme sayesinde elde edilen bilgiler, çalışanların maaşlarında iyileştirmeye, gerektiği takdirde işten çıkarmada, ikramiye ve ödül vermede, eğitim ihtiyacının tespitinde ya da örgüt içerisinde terfi gibi kararların verilmesinde kullanılmaktadır (Uyargil, 2017).

Bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, performans değerlendirmesini git gide daha fazla objektif olmasını sağlamıştır. Bilgi teknolojileri sayesinde hem kriterler objektif olarak belirlenebilmekte hem de bu objektif kriterlere göre kıyaslamalar yine objektif bir gözle yapılabilmektedir. Bilgi teknolojileri sayesinde objektif performans kriterlerine ne ölçüde ulaşıldığının tespitinin yanında performansın süreç içindeki değişimi gözlemlenebilmektedir. Oluşturulan veri tabanı, performansın gelişiminin incelenmesini de mümkün kılmaktadır (Coşkun, 2007).

Performans değerlendirme, çalışanlar için stres kaynağı olabildiği gibi örgütler için ise motivasyon aracı olarak kullanılabilir. Performans değerlendirme ile çalışanların kendi performansı hakkında bilgi sahibi olmaları mümkün olmaktadır. Buna karşılık örgütler ise çalışanlara mevcut performansları hakkında bilgi verebilmektedir (Kayapalı ve Karabey, 2015).

Performans değerlendirme, çalışanların görev ve işleri nedeniyle üstlenmesi gereken sorumlulukları daha iyi kavramalarını sağlayabilmektedir. Kendisinden beklentileri net olarak bilebilen çalışanların beklentiye uygun olarak bilgi ve becerilerini, tutum ve davranışlarını geliştirebilmeleri mümkün olmaktadır. Çalışanlar, çalıştığı firmanın kendisinden isteklerinin ne olduğu ve bu istekleri ne kadar karşılayabildiklerini bilmeleri halinde çalışmalarını ona göre programlayabilmektedir (Pehlivan, 2008). Tablo 13'te performans değerlendirmenin amaçları görülmektedir.

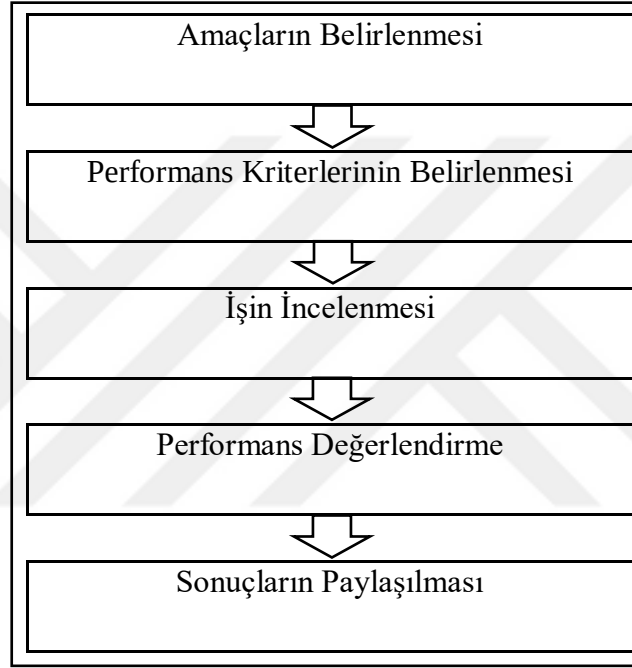
Tablo 13: Performans Değerlendirmenin Amaçları

Yöneticiler Açısından	Örgüt Açısından
Astların çalıştığı birimlerin performansını artırmak	Örgütsel etkinliği artırmak,
Astlarla daha iyi iletişim kurmak,	Örgütlerin üretim kapasitelerini geliştirmek,
Astların potansiyellerini açığa çıkarmak,	Personelin eğitim ihtiyacını daha kolay belirleyebilmek,
Yöneticilerin kendi güçlü ve zayıf yönlerini belirlemelerini ve kendi potansiyellerini açığa çıkarmak,	Eğitim maliyetlerini düşürmek ve eğitim bütçesini daha verimli kullanmak,
Yetki devrinin yolunu açmak,	İnsan kaynakları planlamasında ihtiyaç duyulan bilgilere ulaşmak,
Yönetimsel becerileri geliştirmek,	Bireysel potansiyelleri belirlemek,
Çalışanlar Açısından	
Bireysel performanslarının ne durumda olduğunu görmek,	
Hangi konularda yeterli, hangi konularda yetersiz durumda olduğunu görmek,	
Kişisel gelişimlerine katkı sağlamak,	
Çalışanların üstlendiği görevler hakkında geri bildirim vererek motivasyonlarını artırmak,	
Çalışanları terfi için hazırlamak,	
Sonuçları terfi, ücret artışı ve eğitimler için kullanmak	

Kaynak: (Argon ve Eren, 2004)

2.1.4. Performans Değerlendirme Süreci

Performans değerlendirme, beş aşamalı bir süreçtir. Süreç, amacın belirlenmesiyle başlayıp kriterlerin belirlenmesiyle devam etmektedir. Ardından işin incelenmesi ve performans değerlendirme aşamaları gelmekte, süreç performans değerlendirme sonuçlarının paylaşılması ile son bulmaktadır (Balçık, Yenilmez ve Şahin, 2016). Şekil 2’de performans değerlendirme süreci görülmektedir.

Şekil 2: Performans Değerlendirme Süreci

Kaynak: (Balçık, Yenilmez ve Şahin, 2016).

Amaçların Belirlenmesi: Performans değerlendirme çalışmalarının istenilen sonuçları verebilmesi için her şeyden önce amaçların belirlenmesi gereklidir. Böylece çalışanları belirlenen hedefe yöneltmek mümkün olacaktır.

Performans Kriterlerinin Belirlenmesi: Performans değerlendirmenin başarılı olabilmesi için kriterlerin objektif bir şekilde belirlenmesi ve ölçülebilir nitelikte olması gereklidir.

İşin İncelenmesi: Mevcut iş yapış durumunun incelendiği aşamadır.

Performans Değerlendirme: İş bitiminde performansın önceden belirlenen kriterlere uygunluğunun incelendiği aşamadır.

Sonuçların Paylaşılması: Performans hakkında geri bildirimin verildiği aşamadır.

2.1.5. Bankalar Açısından Performans ve Performans Değerlendirmenin Önemi

Bankacılık sektörü, ülke ekonomisinin temel belirleyicilerinden biri olması bakımından ülkelerin stratejik sektörlerinden biridir. Bankacılık sektöründe performans değerlendirme hem bir ticari işletme olarak bankanın çalışanlarının performansı için hem de bir örgüt olarak bankanın kendisi için yapılabilmektedir.

Bankalar açısından performans değerlendirme, stratejik planlama, yatırımlar, risk yönetim uygulamaları, bütçeleme, insan kaynakları, yönetim, satın alma ve birleşme ile denetim ve gözetim gibi konularda kullanılabilmektedir. Banka çalışanları açısından ise ücret artışı, terfi, ödül ve prim gibi uygulamalarda kullanılmaktadır.

Stratejik Planlama ve Yatırımlar: Bankalar, güncel gelişmeler ve gelecek öngörülerini doğrultusunda çeşitli yatırımlar yapmaktadır. Bankalar, faaliyet alanındaki müşteri beklentilerinde meydana gelen değişimler karşısında oluşabilecek yeni fırsatlar doğrultusunda, yeni şube açılması, çağrı merkezinin kuruluşu, internet bankacılığı altyapısının geliştirilmesi, finansal danışmanlık hizmetinin verilmesi ve yeni finansal enstrümanların geliştirilmesi gibi stratejik kararlar alabilmektedir. Bu kararların alınmasında bir ticari işletme olarak bankalar bireysel ve kurumsal olarak performans değerlendirmeden faydalanmaktadır (Bakan, Doğan, Erşahan ve Eyitmiş, 2012).

Risk Yönetimi Uygulamaları: Bankalar için risk önemli bir problemdir. Bu nedenle de Basel Kriterleri gibi uygulamalarla bankacılıktaki riskler yönetilmeye çalışılmaktadır. Etkili bir risk yönetimi, riskin doğru tespitini gerektirmektedir. Risk tespit edildikten sonra alınacak önlemlerle kayıplar azaltılabilir. Performans

değerlendirme yoluyla riskler karşısındaki mevcut durum belirlenebilir ve risklerin elimine edilebilmesi için gerekli olan aksiyonlar alınabilir (Ertürk, 2010).

Bütçeleme: Performans esaslı bütçeleme, bütçenin stratejik amaçlara ve vizyona uygun olarak oluşturulmasını öngören, kaynakları amaçlara uygun olarak kullanmayı sağlayan, stratejik plandaki performans kriterlerini yakalamayı sağlayacak bütçe yapısının oluşturulmasını sağlayan bir tekniktir. Performans değerlendirme bütçe lemede doğru kararlar alınmasını, maliyetlerin hesaplanabilmesini, kaynak tahsisinin doğru bir şekilde yapılabilmesini ve geleceği tahmin edebilmeyi sağlamaktadır (Demirel, 2015).

İnsan Kaynakları: Bankalar çalışanlarının performansını değerlendirerek insan kaynaklarının objektif kriterlere göre planlanmasını sağlayabilmektedir. Bankacılık sisteminde performans değerlendirme, çalışanların terfi, ücret artışı, ödül ve prim gibi uygulamaları için karlılık, satışlar vb. somut olarak ölçülebilen verilerin kullanılması nedeniyle özellikle insan kaynaklarında sıklıkla kullanılmaktadır (Tayfur-Ekmekçi, 2018).

Satın Alma ve Birleşmeler: Bankacılık sektöründe satın alma ve birleşmeler sık görülmemekle birlikte bu gibi stratejik kararlar için oldukça detaylı analizler yapılmaktadır. Satın alınacak ya da birleşilecek bankanın performans verileri, satın alım ya da birleşme kararında temel oluşturabilmektedir (Ateşoğlu-Coşkun ve Karğın, 2016).

Denetim ve Gözetim: Bankaların etkin ve verimli bir şekilde çalışabilmeleri için önceden belirlenen hedeflere ulaşma derecesi üst yönetim tarafından kontrol altında tutulmalıdır. Türkiye’de bankacılık sisteminin performansı düzenleme ve denetleme otoritesi BDDK tarafından sürekli olarak denetlenmektedir.

2.2. Bankacılık Sektöründe Performans Değerlendirme Yöntemleri

Bankacılık sektöründe performans değerlendirme yöntemleri genel olarak oran analizi, parametrik yöntemler ve parametrik olmayan yöntemler olarak incelenebilmektedir.

Oran Analizi: Oran (rasyo), mali tablolarda yer alan herhangi iki kalem arasındaki ilişkinin basit matematiksel ifadesidir. Oran (rasyo) analizi ise tek bir girdinin tek bir çıktıya oranlanması sonucunda oluşan bir rasyonun zaman içinde izlenmesi yöntemidir. Tek bir rasyoya bakarak bankanın ya da banka şubesinin verimliliğini ölçmek mümkün değildir. Ayrıca oran analizi performans iyileştirme için değil var olan durumun tespiti için fayda sağlamaktadır. Oran analizi, basitliği ve sadeliği nedeniyle sıklıkla tercih edilmektedir (Bora ve Arslan, 2017). En sık kullanılan oran analizi yöntemi ise CAMELS'tir. Bu çalışmanın temelini oluşturması bakımından CAMELS ile ilgili detaylı bilgiler ayrı bir başlık altında sunulacaktır.

Parametrik Yöntem (Çoklu Regresyon): Oran analizinin basitliği ve çoğu durumda zayıf kalması nedeniyle geliştirilen yöntemdir. Çoklu regresyonda çıktı ile girdiler arasında ilişki kurulmaktadır. Bununla birlikte çoklu regresyon, tek bir çıktıyı dikkate alması nedeniyle tüm çıktıların ortak bir birim üzerinden tek bir değere indirgenmesini zorunlu kılmaktadır. Ancak girdi olarak kullanılanların birimlerinin farklı olması durumunda yöntemin kullanılması mümkün değildir (Karakaya, 2010).

Parametrik Olmayan Yöntem (VZA- Veri Zarflama Analizi): Birbirine benzer mal veya hizmet üreten birimlerin göreceli etkinliklerinin ölçümü amacıyla geliştirilmiş parametrik olmayan yöntemdir. VZA, birbirinden farklı birimlerdeki girdi ve çıktılar nedeniyle ortak bir birimde ifade edilemeyen durumlarda etkinlik ölçümünün yapılmasına imkân tanımaktadır (Torun ve Özdemir, 2015).

2.3. CAMELS Derecelendirme Sistemi

CAMELS, banka gözetim otoritelerinin, finansal kurumları kısaltmasıyla gösterilen altı faktöre göre derecelendirmek için kullandıkları tanınmış bir uluslararası derecelendirme sistemidir. Ortalama puan olarak 2'den az puanı olan bankalar kaliteli kurumlar olarak kabul edilirken, 3'ten büyük puanı olan bankalar tatmin edici performans sergilemeyen bankalardır.

CAMELS Derecelendirme Sistemi, bir bankanın genel durumunu ortaya koymak amacıyla oluşturulmuş ve ilk kez geliştirildiği ABD'nin ardından tüm dünyada kendisine kullanım alanı bulmuştur. Sistem, yerinde incelemelerle finansal tabloların oran analizi yöntemiyle incelenmesine dayanmaktadır. Derecelendirmeler halka açık değildir. Yalnızca bankanın üst yönetimine sunulmaktadır. CAMELS derecelendirme notu düşen birimler daha fazla denetime tabi tutulmaktadır. Derecelendirmeler, sermaye yeterliliği (C), aktif kalitesi (A), yönetim kalitesi (M), karlılık (E), likidite durumu (L) ve piyasa riskine duyarlılık (S) alanlarında 1'den (en iyi) 5'e (en kötü) kadar verilmektedir (Bayramoğlu ve Gürsoy, 2017; Ahmedov ve Memmedov, 2017; Mukhtarov, Mammadov, Mammadov ve Baysal, 2017; Rozzani ve Rahman, 2013)

1. Derece: Sürekli olarak güvenli ve sağlam işlemler sağlayan güçlü performans ve risk yönetimi uygulamalarını ifade etmektedir. Yönetim, tüm riskleri açıkça tanımlamakta ve endişeleri azaltan telafi edici faktörler kullanmaktadır. Kilit performans ölçütlerine ilişkin tarihsel eğilim ve tahminler sürekli olarak olumludur. Bu gruptaki bankalar ve kredi birlikleri, dış ekonomik ve finansal rahatsızlıklara karşı koyma gücüne sahiptir ve beklenmedik finansal olaylara daha düşük bir puana sahip bankalardan ve kredi birliklerinden daha fazla dayanma gücüne sahiptir. Bu bankalar ve kredi birlikleri, kanun ve yönetmeliklerle büyük ölçüde uyum içindedir (Gündoğdu, 2017).

2. Derece: Sürekli olarak güvenli ve sağlam operasyonlar sağlayan tatmin edici performans ve risk yönetimi uygulamalarını yansıtmaktadır. Yönetim, çoğu riski tanımlamakta ve buna uygun önlemler almaktadır. Bu puana sahip bankalar ve kredi birlikleri istikrarlıdır ve finansal dalgalanmalara oldukça iyi dayanma gücüne

sahiptir. Bununla birlikte, daha büyük endişe koşullarına dönüşebilecek küçük zayıflık alanları mevcut olabilir. Bu zayıflıklar, yönetim kurulunda ve yönetimin becerilerinde ve düzeltme isteklerindedir. Bu bankalar ve kredi birlikleri, kanun ve yönetmeliklerle büyük ölçüde uyum içindedir

3. Derece: Bir dereceye kadar kusurlu olan ve denetim otoritesini denetime zorlayan performansı temsil etmektedir. Risk yönetimi uygulamaları, bankanın veya kredi birliğinin büyüklüğü, karmaşıklığı ve risk profiline göre tatmin edici olabilir. Yönetim, önemli riskleri tespit edemez veya azaltmayabilir. Bu gruptaki bankalar ve kredi birlikleri, olumsuz iş koşullarının başlangıcına yalnızca nominal olarak dirençlidir ve belirli eylem zayıflık alanlarının düzeltilmesinde etkili olan eylemlerin etkili olmaması durumunda kolayca bozulabilir. Bu bankalar ve kredi birlikleri, yasalara ve düzenlemelere ciddi bir şekilde uyumsuz olabilir. Yönetim, uygun zaman dilimlerindeki zayıflıkları etkin bir şekilde ele alma yeteneğinden veya istekliliğinden yoksun olabilir. Bu tür bankalar ve kredi birlikleri, eksiklikleri gidermek için normalden daha fazla denetleyici dikkat gerektirmektedir

4. Derece: Ciddi denetim kaygıları olan düşük performans anlamına gelir. Risk yönetimi uygulamaları, bankanın veya kredi birliğinin büyüklüğü, karmaşıklığı ve risk profiline göre genellikle kabul edilebilir düzeyde değildir. Anahtar performans önlemlerinin negatif olması muhtemeldir. Denetlenmezse, bu performans büyük olasılıkla bankanın veya kredi birliğinin geleceğini tehdit edebilecek durumlara yol açacaktır. Yasalara ve düzenlemelere ciddi bir uyumsuzluk olabilir. Yönetim kurulu ve yönetim, zayıf yönlerini ve sorunları tatmin edici şekilde çözmemektedir. Yüksek bir başarısızlık potansiyeli söz konusudur. Bu gruptaki bankalar ve kredi birlikleri, yakından gözetmenlik gerektirir.

5. Derece: Kritik olarak eksik olan ve derhal düzeltici dikkat gerektiren tatmin edici olmayan performans olarak kabul edilmektedir. Bu performans, kendi başına veya diğer zayıf yönlerle birlikte, bankanın veya kredi birliğinin geleceğini doğrudan tehdit eder. Sorunların hacmi ve ciddiyeti, yönetimin kontrol etme veya düzeltme yeteneğinin veya istekliliğinin ötesindedir. Bu gruptaki bankalar ve kredi birlikleri, başarısız olma olasılığının yüksek olduğu ve muhtemelen tasfiye ve hissedarların

geri ödenmesini veya başka bir tür acil yardım, birleşme veya devralma gerektirecektir.

2.3.2. CAMELS Bileşenleri

1979'da ABD'de geliştirilen CAMEL Derecelendirme Sistemi'ne 1995 yılında FED'in tavsiyesi ile piyasa riskine duyarlılık (S) eklenmiş ve sistem son halini almıştır. CAMELS Derecelendirme Sistemi, sermaye yeterliliği (C), aktif kalitesi (A), yönetim kalitesi (M), karlılık (E), likidite durumu (L) ve piyasa riskine duyarlılık (S) olmak üzere toplam 6 bileşenden oluşmaktadır.

2.3.2.1. (C) Sermaye Yeterliliği (Capital Adequacy)

Sermaye yeterliliği ile ilgili oranlar, işletmenin mevcut özkaynakları ile gösterdiği kaynakları ölçümlemeye yaramaktadır. Aşağıdaki rasyolar incelenmektedir.

1. Özkaynaklar / (Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar)
2. Özkaynaklar / Toplam Aktifler
3. Özkaynaklar – Duran Varlıklar / Toplam Aktifler
4. Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)
5. Bilanço İçi Döviz Pozisyon / Özkaynaklar
6. Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar
7. (Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar

2.3.2.2. (A) Aktif Kalitesi (Asset Quality)

Aktifin gelir getirme gücü, gelirin sürekliliği, aktifin nakde dönüş kabiliyeti ve işletmenin kaynak yapısına uyumluluğu gibi konular incelenmektedir. Bankaların en önemli aktif kalemi olan kredilerin kalitesi aktif kalitesinin ölçümünde kullanılan en önemli kriterdir. Bu nedenle aktif kalitesinin ölçümünde kullanılan rasyolar genel olarak kredilerle ilgilidir.

1. Finansal Varlıklar / Toplam Aktifler
2. Toplam Krediler / Toplam Aktifler
3. Toplam Krediler / Toplam Mevduat
4. Takipteki Krediler (Net) / Toplam Krediler
5. Takipteki Krediler (Brüt) / Toplam Krediler
6. Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler
7. Duran Aktifler / Toplam Aktifler
8. Tüketici Kredileri / Toplam Krediler
9. Takipteki Krediler Karşılığı / Takipteki Krediler

2.3.2.3. (M) Yönetim Kalitesi (Management Quality)

Bankanın sahip olduğu insan kaynağı ve yönetiminin kalitesi karlılığı önemli ölçüde etkilemektedir. Bu nedenle insan kaynakları ve karlılık ilişkisine yönelik rasyolar kullanılmaktadır.

1. Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Toplam Aktifler
2. Dönem Net Karı (Zararı) / Özkaynaklar
3. Toplam Aktif / Personel Sayısı

4. Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Personel Sayısı

5. Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Şube Sayısı

6. Faaliyet Gideri / Toplam Aktif

7. Takipteki Krediler / Toplam Krediler

2.3.2.4. (E) Karlılık (Earnings)

Banka aktif ve özkaynaklarının ne kadar verimli kullanıldığı ile ilgili rasyolardır.

1. Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler

2. Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar

3. Vergi Öncesi Kar / Toplam Aktifler

4. Net Dönem Karı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye

5. Toplam Gelirler / Toplam Giderler

6. Faiz Giderleri / Toplam Aktifler

7. Faiz Dışı Gelirler / Faiz Dışı Giderler

2.3.2.5. (L) Likidite Durumu (Liquidity)

Kısa vadeli borç ödeme gücü ve kaynakların likit olarak elde tutulan kısmını göstermektedir. Likidite, finansal kurumların varlığını sürdürmesinde hayati rol oynamaktadır.

1. Likit Aktifler / Toplam Aktifler

2. Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler

3. Likit Aktifler / Toplam Aktifler
4. Likit Aktifler / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)
5. YP Likit Aktifler / YP Pasifler
6. Mevduat / Özkaynaklar
7. Net Çalışma Sermayesi / Toplam Aktifler

2.3.2.6. (S) Piyasa Riskine Duyarlılık (Sensitivity to Market Risk)

Faiz oranı, kur, enflasyon, hisse senedi fiyatları gibi makro değişkenlerde yaşanan değişimlerden kaynaklanan piyasa riskine duyarlılığının değerlendirildiği bileşendir.

1. YP Aktifler / Toplam Aktifler
2. YP Pasifler / Toplam Pasifler
3. YP Aktifler / YP Pasifler
4. Menkul Kıymetler Cüzdanı / Toplam Aktifler
5. Net Faiz Geliri / Toplam Aktifler
6. Menkul Kıymetler Cüzdanı / Toplam Krediler

2.4. Bankacılık Sektöründe CAMELS Analizine İlişkin Önceki Araştırmalar

Bankacılık sektöründe CAMELS analizine ilişkin ulusal ve uluslararası literatürde oldukça fazla sayıda çalışma yapılmıştır. Çalışmanın bu kısmında CAMELS analizi kullanılarak gerçekleştirilen ulusal ve uluslararası literatürdeki araştırmaların bulgularına yer verilecektir.

2.4.1. Ulusal Literatürde CAMELS Analizine İlişkin Önceki Araştırmalar

Gümüş ve Nalbantoğlu (2015), Türk bankacılık sektörünün 2002-2013 yılları arasındaki performansını kamu, yerli özel, yabancı ve katılım bankaları olmak üzere 4 grupta karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Toplam 12 yıllık verilerin kullanıldığı çalışma, 2001 ve 2008 krizi dönemlerini içermesi bakımından önemlidir. Araştırmadan elde edilen bulgular, ilgili dönemde yerli özel bankaların yönetim kalitesi ve karlılıkta gösterdikleri başarılı performans ve güçlü sermaye yapısıyla en yüksek nota sahip bankalar olduğunu göstermektedir. Kamu bankaları ise ikinci sırada gelmektedir. Yabancı bankaların karlılık ve yönetim kalitesi bileşenlerinin zayıf olduğu, katılım bankalarının ise faizsiz enstrümanlar kullanma zorunlulukları nedeniyle aktif yapısındaki fon işlemlerinin fazlalığı nedeniyle olumsuz performans göstermiştir.

Gündoğdu (2017), 2008 Küresel krizinin Türk bankacılık sistemi üzerindeki etkilerini inceleyebilmek için 2005-2015 yılları arasındaki verilerle CAMELS yöntemiyle banka performansını incelemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, Akbank, Garanti Bankası, Ziraat Bankası, Halkbank, İş Bankası ve Vakıflar Bankası'nın en iyi performans gösteren bankalar olduğunu, sırasıyla Finansbank, Denizbank, TEB ve Yapı ve Kredi Bankası'nın ise en kötü performansları sergilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Ateşoğlu-Coşkun ve Karğın (2016) sınır ötesi birleşme ve satın alımların bankaların finansal performansına etkilerini incelemiştir. Türkiye'de gerçekleşen üç sınır ötesi banka satın alımının (Denizbank, Finansbank, ING Bank) sözkonusu bankaların finansal performanslarına olan etkileri, satın alım öncesi üç yıl ve satın alım sonrası üç yıl olmak üzere veriler incelenerek mevduat bankalarının ortalamalarına kıyasla performans gelişimi analiz edilmiştir. Analiz bulguları satın alınma sonrası dönemde yabancı bankalar tarafından satın alınan üç bankanın performansında azalış gerçekleştiği yönündedir. Ancak satın alınma sonrası dönemlerin 2008 krizi sonrasına rastlamasının analiz sonuçlarını etkilediği düşünülmektedir.

Öztürk-Karaçor, Mangır, Kodaz ve Kartal (2017), Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların 2003- 2015 dönemindeki performanslarını CAMELS modeli yardımıyla karşılaştırmalı olarak analiz etmektedir. Çalışmada örneklem olarak Türkiye’de faaliyet gösteren 3 kamusal sermayeli ve 9 özel sermayeli banka olmak üzere toplam 12 banka ele alınmıştır. Elde edilen sonuçlara göre; özel sermayeli bankalar sermaye yeterliliği, yönetim kalitesi ve aktif (varlık) kalitesi açısından daha iyi bir görünüme sahipken; kazanç durumu ve likidite bakımından ise tam tersi bir durum söz konusudur. Diğer yandan kamusal sermayeli bankalar özel sermayeli bankalara oranla piyasa risklerine karşı daha duyarlıdırlar.

Bayramoğlu ve Gürsoy (2017), Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankalarının bireysel ve sektörel risk derecelendirmesini, 2005-2015 yılları arasını kapsayan 11 yıllık dönem için 3’ü kamu, 10’u yerli ve özel, 12’si ise yabancı sermayeli toplam 25 banka ile incelemiştir. amu sermayeli bankaların oldukça güçlü bir mali yapıya sahip olduklarını göstermektedir. Bulgular, özel bankaların Sermaye Yeterliliği ve Likidite Durumu bileşenlerine göre güçlü, Yönetim Kalitesi bileşenine göre zayıf olduğunu; yabancı bankaların ise Varlık Kalitesi ve Piyasa Riskine Duyarlılık bileşenleri bakımından güçlü iken Yönetim Kalitesi ve Likidite Durumu açılarından zayıf olduklarını ortaya koymaktadır. Çalışmanın Türk bankacılık sektörünün geneline ilişkin bulguları ise sektörün Varlık Kalitesi, Sermaye Yeterliliği ve Likidite Durumu bileşenleri bakımından güçlü iken, Yönetim Kalitesi ve Piyasa Riskine Duyarlılık bakımından görece zayıf olduğunu ortaya koymaktadır.

Ege, Topaloğlu ve Karakozak (2015), Türkiye’deki mevduat bankaları özelinde 2002-2010 yıllarına ilişkin verilerle banka grupları için karşılaştırmalı CAMELS analizi uygulamıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda sermaye yeterliliği, piyasa risklerine duyarlılık ve yönetim yeterliliği açısından kamu sermayeli mevduat bankalarının; karlılık açısından özel sermayeli mevduat bankalarının, aktif kalitesi ve likidite açısından ise yabancı sermayeli mevduat bankalarının diğer banka gruplarına göre daha iyi durumda oldukları tespit edilmiştir.

Altumur Karaca ve Güvemli (2018), Türkiye’deki yabancı sermayeli bankaların CAMELS analizi ile performanslarını ölçümlemiştir. 2017 yılı itibari ile Türkiye’de faaliyet gösteren 21 yabancı sermayeli banka arasından aktif büyüklüklerine göre seçilen 10 yabancı sermayeli bankanın 2006 ve 2016 yılları arasındaki 11 yıllık süreçte finansal performanslarının CAMELS performans analizi ile ölçümlenmiştir. Seçilen 10 yabancı sermayeli bankanın yapılan analiz sonucunda 2008 yılına kadar geçen süreçte finansal performans olarak etkin iken 2009 ve 2012 yılları arasında finansal krizin etkisinden dolayı finansal performanslarının düşük olduğu 2013 ve sonrasında ise tekrar düzelmeye başladığı görülmüştür.

Çelik (2018), Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankalarının performans analizini büyüklük ve sahiplik yapısına göre karşılaştırmalı olarak incelemiştir. 27 Türk mevduat bankası, sahiplik yapısına ve aktif büyüklüğüne göre farklı gruplara ayrılmış ve 2012-2016 yılları arası CAMELS performans puanları bazında gruplar arası karşılaştırmaya gidilmiştir. Elde edilen sonuçlar ışığında, sermaye yapısına göre yapılan ayırmada, banka gruplarının birbirine benzer performans sonuçları elde ettiği görülmüştür. Aktif büyüklüğüne göre yapılan ayırmada ise en küçük aktif büyüklüğüne sahip 9 mevduat bankasının en büyük 9 ve ortanca 9 aktif büyüklüğüne sahip mevduat bankalarından daha yüksek düzeyde bir performansa sahip olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 14: 2010 Öncesi Araştırmalar

Yazar(lar)	Dönem	Ülke(ler)	Sonuç
Kaya (2001)	1997-2000	Türkiye	Yapılan analizlerde 22 banka başarısız bulunmuş olup; bu bankaların 14'ü 2001 yılında TMSF'ye devredilmiştir. Diğer yandan gelecek üç yılda sorun yaşayabileceği ifade edilen bankaların %60'ında Öngörüler tutmuştur.
Ersoy (2003)	2001 krizi sonrası	Türkiye	Ele alınan dönemde TMSF'ye devri gerçekleştiren özel sermayeli kurumların, devirden önce kötü performansa sahip oldukları belirtilmiştir.
Kılıç ve Fettahoğlu (2005)	2002-2004	Türkiye	Çalışma kapsamında bankalar yerli ticari banka, yabancı ticari banka, kamu ticari banka, kalkınma ve yatırım olmak üzere dört gruba ayrılmıştır. Analiz sonuçları bankacılık sektörünün gittikçe daha güçlü ve daha sağlam bir yapıya kavuştuğunu ortaya koymaktadır.
Canbaş vd. (2005)	1997-2003	Türkiye	Analiz sonuçları çerçevesinde CAMELS analiz yöntemiyle Türkiye'deki Özel sermayeli ticari bankaların finansal Özellikleri birbiriyle bağdaşmamaktadır.
Çinko ve Avcı (2008)	1996-2000	Türkiye	1997-2001 döneminde TMSF'ye devredilen bazı bankaların, diğerlerine göre nispeten daha başarılı oldukları saptanmıştır.

Kaynak: (Öztürk Karaçor, Mangır, Kodaz, & Kartal, 2017).

Tablo 14: 2010 Öncesi Araştırmalar (Devamı)

Yazar(lar)	Dönem	Ülke(ler)	Sonuç
Çınko ve Avcı (2008)	1996-2000	Türkiye	1997-2001 döneminde TMSF'ye devredilen bazı bankaların, diğerlerine göre nispeten daha başarılı oldukları saptanmıştır.
Atikoğulları (2009)	2001-2007	KKTC	CAMELS yönteminde yer alan bütün bileşenlerde olumlu gelişmelerin yaşandığı ifade edilmiştir.
Sakarya (2010)	2005-2007	Türkiye	Çalışmada bankalar, yerli ve yabancı sermayeli olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Elde edilen bulgular ışığında yerli sermayeli bankalar sermaye yeterliliği, karlılık ve likidite açısından daha iyi bir konumdayken; yabancı sermayeli bankalar ise aktif kalitesi ve yönetim kalitesi bakımından daha olumlu bir görünüme sahiptirler.
Tükenmez vd. (2010)	2003-2007	Türkiye	Örneklem dahilindeki bankaların %88'i faaliyetlerinde olumlu bir trend yakalamıştır.

Kaynak: (Öztürk Karaçor, Mangır, Kodaz, & Kartal, 2017).

2.4.2. Uluslararası Literatürde CAMELS Analizine İlişkin Önceki Araştırmalar

Uluslararası literatürde de CAMELS analizi temelinde bankacılık sektörünün performansına ilişkin araştırmalara sıklıkla rastlanmaktadır. Çalışmanın bu kısmında uluslararası literatürdeki araştırmaların bulgularına yer verilecektir.

Thomson (1991), 1980-1990 verilerini kullanarak ABD bankacılık sektöründe CAMELS'in erken uyarı sistemi olarak işlev görüp göremeyeceğini incelemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, CAMELS derecelendirme sisteminin bankacılık krizleri açısından önemli bir erken uyarı göstergesi olduğunu göstermektedir.

Persons (1999), Güneydoğu Asya ülkelerinde 1993-1996 verilerini inceleyerek Asya Krizi sonrası bölgedeki bankaların performansını CAMELS analizi yöntemiyle incelemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, Asya krizinin ardından iflas eden 57 bankadan 41'inin incelenen dönemde düşük CAMELS skorlarına sahip olduğunu ve sorunlu bankalar olduğunu ortaya koymaktadır.

Benzer bir çalışma Gilbert ve diğerleri (2000) tarafından da gerçekleştirilmiştir. ABD'de 1989-1991 verileri kullanılarak gerçekleştirilen araştırmadan elde edilen bulgular, iflas eden bankaların %30'unun CAMELS skorlarının 4 ya da 5 olduğunu ortaya koymuştur.

Masood, Ghaouri ve Aktan (2016), Pakistan'daki İslami bankaların (toplam 6 katılım bankasının) performansını CAMELS analizi yöntemiyle incelemiştir. 2015 yılı verileri kullanılarak gerçekleştirilen araştırmadan elde edilen bulgulara göre yalnızca ikisinin tatmin edici performans düzeyine sahip olduğu, diğer dördünün ise performansının düşük olduğunu belirlemiştir.

Ajay ve Murty (2017), Hindistan'daki iki kamu ve iki özel bankanın finansal performanslarını CAMELS yöntemi ile incelemiştir. 2012-2016 verileri kullanılarak gerçekleştirilen araştırmadan elde edilen bulgular, özel bankaların finansal performanslarının kamu bankalarına göre CAMELS'in tüm bileşenleri açısından daha iyi durumda olduğunu göstermektedir.

Thiagarajan (2018), bankacılık sektörünün performansını CAMELS analizi yardımıyla Belize özelinde incelemiştir. Belize'deki beş büyük ticari bankanın 2008-2015 dönemi verileri kullanılarak yapılan analiz sonucunda tüm bankaların sermaye yeterliliğinin yasal sınır olan %9'un üzerinde olduğunu, takipteki kredilerin takipteki alacaklara oranının düştüğünü göstermektedir. Ayrıca sonuçlar, incelenen beş bankadan ikisinin en iyi performansa sahip olduğunu, üçünün ise kabul edilebilir performans düzeyinde olduğunu göstermektedir.

Shaddady ve Moore (2019), 2000-2016 yılları arasında 47 Avrupa ülkesindeki toplam 2210 bankanın panel verilerini kullanarak finansal düzenleme ve denetimin banka istikrarı üzerindeki çok yönlü etkilerini incelemiştir. CAMELS

derecelendirme sistemi kuantil regresyon analizine tabi tutulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular, daha sıkı sermaye düzenlemelerinin banka istikrarı ile pozitif ilişkili olduğunu tespit ederken, daha sıkı kısıtlamalar, mevduat sigortası ve denetim fazlalığı, banka istikrarı üzerinde olumsuz bir etki yaratıyor gibi görünmektedir. Bu etkiler, daha yüksek istikrar düzeyindeki bankalar arasında daha belirgindir. Ayrıca, ticari bankaların, küçük bankaların ve gelişmekte olan ülkelerdeki bankaların yasal şoklara karşı nispeten duyarlı oldukları görülmüştür.

Christopoulos (2019), Yunanistan'daki dört bankanın performansını ve finansal başarısızlık riskini CAMELS analizi aracılığı ile incelemiştir. 2006-2016 yılları arasındaki veriler kullanılarak gerçekleştirilen araştırmadan elde edilen bulgular, 2008 krizi sonrasındaki 2011-2016 dönemindeki finansal başarısızlık riskinin 2006-2010 dönemine göre oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Christopoulos, John ve Diktapandis (2011) Küresel Finansal Kriz öncesinde Lehman Brothers'ın 2003-2007 yılları arasındaki verileri kullanarak bankayı CAMELS analizine tabi tutmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular, banka kredilerinin şüpheli, kötü, yönetim kalitesinin düşük ve bankanın pek çok riske karşı hassas olduğunu ortaya koymaktadır.

Diakomihalis, Sagka ve Chatzi (2017), Yunan bankalarının aynı anda likidite eksikliği, sermaye yetersizliği ve kârlılıklarının sürekli olarak azalması gibi sorunlarla karşı karşıya kaldığı 2006-2012 yılları arasındaki verileri kullanarak Yunanistan bankacılık sektörünün performansını CAMELS analizi yardımıyla incelemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, banka performansındaki dalgalanmanın, uzun vadeli borç verilmesi gibi ticari anlaşmalarla güçlü bir şekilde ilişkili olduğu sonucuna varmaktadır.

Ondes, Ahmid ve Faraj (2019), Türkiye ve Birleşik Krallık'taki İslami bankaların (katılım bankalarının) finansal performanslarını CAMELS yöntemi ile karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Çalışma 2013-2016 yılları arasında Türkiye'den 3, Birleşik Krallık'tan 5 olmak üzere toplam 8 bankanın verileri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, Türk katılım bankalarının

varlık kalitesi ve yönetim kalitesi bakımından Birleşik Krallık'taki bankalardan daha iyi performans gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Shalci (2015), Küresel Finansal Kriz esnasında Kanada bankalarının performansını CAMELS aracılığı ile incelemiştir. 2006-2013 yılları arasındaki verilerle gerçekleştirilen araştırmada Kanada bankalarının Küresel Kriz esnasında (2008-2009 yıllarında) karlı kalıp kalmadıklarını incelemek amaçlanmıştır. Kanada'nın 8 büyük bankasının ele alındığı araştırmadan elde edilen bulgular, karlılığın varlık kalitesi ile, öz sermaye karlılığının ise yönetim kalitesi ile pozitif ilişkili olduğunu göstermektedir.

Irene, Pilar ve Liou (2014) İspanya bankacılık sektöründe yapılan reformların finansal performans üzerindeki etkisini ortaya koymak amacıyla CAMELS analizi aracılığı ile çalışmalarını gerçekleştirmiştir. 2006-2013 yılları arasındaki veriler kullanılarak gerçekleştirilen araştırmadan elde edilen bulgular, sermaye yeterliliği, yönetim kalitesi, likidite ve piyasa riski bileşenlerinin banka performansının belirlenmesinde önemli bir araç olduğunu göstermektedir. Bulgular, CAMELS'in bu bileşenlerindeki olumlu performansın, İspanyol bankacılık reformunun olumlu sonuçlar doğurduğunu göstermektedir.

Roman ve Şargu (2013) CAMELS Analizi yöntemiyle Romanya'da faaliyet gösteren 15 bankanın performansını incelemiştir. 15 banka içerisinde en büyük ölçekte olan banka, likidite göstergesi hariç diğer göstergelerde rakiplerinden çok daha iyi performans göstermiştir. Bunun dışındaki bankalar ise CAMELS göstergelerinden bazısında iyi, bazısında ise kötü performans göstermiştir.

Çağıl ve Mukhtarov (2014), Azerbaycan'daki ticari bankaların performansını CAMELS analizi yöntemi aracılığı ile incelemiştir. Araştırmada 2007-2010 yılları arasındaki veriler kullanılmış ve 10 yerli 10 yabancı sermayeli banka incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, bankaların 2007 yılına göre 2010 yılı performanslarının daha düşük olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte yabancı sermayeli bankaların performansının yerli sermayeli bankalardan daha yüksek olduğu da araştırmadan elde edilen bulgular arasındadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK VE AZERBAYCAN BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN CAMELS ANALİZİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bankacılık sektörü ülkelerin ekonomilerinin lokomotifidir. Sektörün etkin ve verimli çalışması, ekonominin genelini doğrudan etkileyebilmektedir. Diğer sektörlerden farklı olarak bankacılık sektörü, kaynak dağılımını belirlemektedir. Dolayısıyla bankacılık sektörü, ülkelerin gelişmişliğini doğrudan etkilemektedir. Bankacılık sektöründe yaşanan olumsuzluklar, ülke ekonomilerinde ciddi problemlere neden olmaktadır. Bu nedenle de ülkelerin bankacılık sektörünün düzenli bir şekilde kontrolü gereklidir. Bu çalışmada Azerbaycan ve Türkiye'nin aktif büyüklükleri açısından en büyük 4 özel mevduat bankasının 2013-2018 verileri ile performansı ortaya konacak ve her iki ülkenin en büyük 4 bankaları performans açısından karşılaştırılacaktır.

3.2. Analizin Veri Seti ve Metodolojisi

Bu çalışmada Azerbaycan ve Türkiye bankacılık sektörü verileri ayrı ayrı incelenmiştir. Öncelikle Türkiye Bankalar Birliği verilerine göre aktif büyüklükleri açısından en büyük 4 özel mevduat bankası belirlenmiştir. Bu bankalar sırasıyla Türkiye Garanti Bankası, Yapı ve Kredi Bankası, Akbank, QNB Finansbank'tır. Ardından yine Türkiye Bankalar Birliği'nin dönemsel olarak yayınladığı "Banka ve Grup Bilgileri (3 Aylık, Son Dönem Karşılaştırmalı Bilanço Bilgileri)" adlı istatistiksel veriler kullanılarak bu dört bankanın 2013 ve 2018 yılları arasındaki rasyoları toplanmıştır.

Çalışmada Azerbaycan bankacılık sektöründeki aktif büyüklüğüne göre en büyük dört banka ise Azerbaycan Bankalar Birliği (Azerbaycan Banklar Assosiasiyası) verilerinden belirlenmiştir. Çalışmada incelenen bu dört banka

Pasha Bank, Kapital Bank, Bank Respublika ve Bank of Baku'dür. Bu dört bankaya ait veriler ise her bankanın kendi internet sitesinde açıklanan kamuya açık finansal tablolardan derlenmiştir. Araştırmanın güncel veriler ile yapılabilmesi için çalışma her iki ülkenin bankacılık sektörünün en büyük aktörlerinin son 5 yıllık verileri ile sınırlandırılmıştır. Ancak Bank of Baku'nun 2018 yılı denetim raporları ve bilançosuna internet sitesinden erişilemediğinden (çalışmanın yapıldığı tarih itibariyle açıklanmadığından) Bank of Baku'nun CAMELS analizi 2018 yılı için yapılamamıştır.

Çalışmada öncelikle 2013-2018 yıllarına ilişkin CAMELS ana bileşenlerinin alt oranları olacak şekilde toplam 18 finansal oran tespit edilmiştir. CAMELS analizinin yapılabilmesi için hem bu finansal oranlar hem de CAMELS bileşenleri ayrı ayrı ağırlıklandırılmıştır. Bu ağırlıklandırma, konu ile ilgili olarak daha önce yapılan çalışmalar ışığında sübjektif olarak belirlenmiştir. Söz konusu finansal oranlar ve bileşenler Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15: CAMELS Analizinde Kullanılan Finansal Oranlar ve Ağırlıkları

Kod	CAMELS Bileşeni	Ağırlık (%)	Yön
	C-CAPITAL (Sermaye Yeterliliği)	20	
C01	Özkaynaklar / Toplam Aktifler	35	+
C02	(Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	35	+
C03	Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	30	+
	A - ASSET (Varlık Kalitesi)	20	
A01	Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler	40	+
A02	Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Mevduat	40	+
A03	Duran Aktifler / Toplam Aktifler	30	-
	M - MANAGEMENT (Yönetim Kalitesi)	10	
M01	Şube Başına Net kar	40	+
M02	Faiz Dışı Gelirler (net) / Diğer Faaliyet Giderleri	25	+
M03	Diğer Faaliyet Giderleri / Toplam Aktifler	35	-
	E - EARNINGS (Karlılık)	15	
E01	Net Dönem Karı / Özkaynak (Ortalama Özkaynak Karlılığı)	35	+
E02	Net Dönem Karı / Toplam Aktifler (Ortalama Aktif Karlılığı)	35	+
E03	Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Toplam Aktifler	30	+
	L - LIQUIDITY (Likidite Durumu)	25	
L01	Likit Aktifler / Toplam Aktifler	50	+
L02	Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	50	+
	S - SENSITIVITY (Duyarlılık)	10	
S01	YP Aktifler / YP Pasifler	25	-
S02	Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri / Toplam Aktifler	40	+
S03	YP Aktifler / Toplam Aktifler	35	-
	TOPLAM	100	

Ağırlıklandırma işleminin ardından bankaların rasyolarına göre durumlarının karşılaştırılabilmesi için referans göstergeler hesaplanmıştır. Referans değerlerin hesaplanmasında Türkiye ve Azerbaycan'da faaliyet gösteren aktif büyüklüğü açısından ilk dört sırada yer alan özel mevduat bankalarının (dörder bankanın) her bir rasyo için aritmetik ortalama değerleri (referans değerler) hesaplanmıştır.

Referans değerlerin hesaplanmasının ardından her iki ülkedeki her bir banka için ayrı ayrı olmak üzere endeks değerleri hesaplanmıştır. Endeks değerlerin hesaplanmasında bankaların rasyolarında gerçekleşen değerler kullanılmaktadır. Endeks değerler şu şekilde hesaplanmaktadır:

$$(1) \text{ Endeks Değeri} = \frac{\text{Gerçekleşen Değer}}{\text{Referans Değer}} \times 100$$

Her iki ülkedeki her bir banka için endeks değerleri hesaplandıktan sonra Tablo 17’de yer alan her bir rasyonun “+” ya da “-“ olmasına göre sapma değerler hesaplanmaktadır.

İlişkinin yönü “+” ise sapma değer şu şekilde hesaplanmaktadır:

$$(2) \text{ Sapma Değer} = \text{Endeks Değeri} - 100$$

İlişkinin yönü “-“ ise sapma değer şu şekilde hesaplanmaktadır:

$$(3) \text{ Sapma Değer} = 100 - \text{Endeks Değeri}$$

Her bir ülkedeki her bir bankanın her bir rasyosu için sapma değerler hesaplandıktan sonra, Tablo 17’de yer alan rasyoya ait katsayı ile çarpılmaktadır. Çarpma işleminin ardından elde edilen değerler her bir bileşenin CAMELS skorunu vermektedir. Bu işlemin ardından her bir bileşenin CAMELS skoru, bileşene ait ana katsayı ile çarpılarak CAMELS performansını vermektedir. Araştırmanın metodolojisi Tablo 16’da görülmektedir.

Tablo 16: Araştırmanın Metodolojisi

Adım	Açıklama
1 Değişkenler	Analize tabi tutulacak rasyoların belirlenmesi
2 İlişkinin Yönü	İlişkinin yönü
3 Ağırlık	Ağırlıkların sübjektif olarak belirlenmesi
4 Referans Değer	Tüm bankaların rasyolarının aritmetik ortalaması
5 Gerçekleşen Değer	Analiz edilecek bankaların rasyoları
6 Endeks Değer	(Adım 5 / Adım 4) x 100
7 Sapma Değer	Yön "+" ise (Adım 6 - 100); "-" ise (100 - Adım 6)
8 CAMELS Değeri	Adım 7 x Adım 1

3.3. Bulgular

Bu kısımda araştırmanın bulgularına yer verilecektir.

3.3.1. Türk Bankacılık Sektörünün CAMELS Bileşenleri Analizi

Türk bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü açısından en büyük dört özel bankasının öncelikle referans değerleri hesaplanmıştır. Türk bankalarına ilişkin referans değerler Tablo 17’de görülmektedir.

Tablo 17: Referans Değerler (Türkiye)

Kod	2018	2017	2016	2015	2014	2013
C-CAPITAL (Sermaye Yeterliliği)						
C01	11,71	11,32	11,03	11,14	11,51	11,57
C02	8,44	7,93	7,87	7,98	8,73	8,92
C03	-81,30	-92,58	-57,10	-58,70	-49,66	-52,99
A - ASSET (Varlık Kalitesi)						
A01	60,06	63,98	63,86	64,30	64,17	62,43
A02	103,77	114,04	111,44	112,51	114,50	109,84
A03	3,27	3,39	3,16	3,16	2,79	2,66
M - MANAGEMENT (Yönetim Kalitesi)						
M01	6,076	5,297	3,916	2,439	2,388	2,615
M02	107,34	50,48	66,85	50,65	68,53	75,13
M03	1,13	1,92	2,12	2,37	2,31	2,43
E - EARNINGS (Karlılık)						
E01	1,59	1,69	1,55	1,10	1,36	1,72
E02	14,60	14,77	13,72	10,07	11,79	13,98
E03	1,61	2,00	1,81	1,37	1,67	1,81
L - LIQUIDITY (Likidite Durumu)						
L01	15,31	24,87	24,68	25,35	26,03	27,55
L02	30,15	45,93	47,18	48,48	51,89	55,37
S - SENSITIVITY (Duyarlılık)						
S01	80,60	75,98	81,77	80,43	79,46	79,17
S02	2,63	3,16	2,65	2,83	2,71	2,86
S03	0,46	0,41	0,42	0,40	0,38	0,37
TOPLAM						

Referans değerlerin hesaplanmasının ardından her bir banka için endeks değerler hesaplanmıştır. Endeks değerler Tablo 18’de görülmektedir. Buna göre;

Garanti BBVA’nın A02 ve S02 rasyolarına ait endeks değerleri 2013 yılından 2018 yılına düşüş göstermiş, diğer rasyolara ait endeks değerler ise yükselmiştir.

Yapı Kredi Bankası’nın C02, M02, L01 ve L02 rasyolarına ait endeks değerleri 2013’ten 2018’e yükselmiş, diğer rasyoların endeks değerleri ise düşüş göstermiştir.

Akbank’ın S01, E02, M03, M01, A03, C01, C02 rasyolarına ait endeks değerleri 2013’ten 2018’e yükselmiş, diğer rasyoların endeks değerleri ise düşüş göstermiştir.

QNB Finansbank’ın C03, A02, M01, E01, E02, E03, L02, S02, S03 rasyolarına ait endeks değerleri 2013’ten 2018’e yükselmiş, diğer rasyoların endeks değerleri ise düşüş göstermiştir.

Tablo 18: Endeks Değerler (Türkiye)

Garanti BBVA							Yapı Kredi					
2018	2017	2016	2015	2014	2013		2018	2017	2016	2015	2014	2013
C-CAPITAL (Sermaye Yeterliliği)												
C01	110,95	112,30	113,38	109,37	103,15	99,10	95,74	89,31	93,65	94,06	91,67	100,45
C02	111,22	112,04	112,27	108,73	106,61	98,64	91,59	77,36	75,24	75,44	80,52	84,85
C03	46,72	58,94	84,76	42,77	60,93	-4,71	95,36	95,52	48,02	60,01	41,12	117,12
A - ASSET (Varlık Kalitesi)												
A01	103,41	100,77	102,53	97,30	95,42	96,53	101,68	102,33	106,92	104,99	104,91	103,32
A02	98,68	101,52	103,55	100,39	97,31	101,47	101,13	100,95	100,41	104,20	101,35	101,31
A03	110,27	112,93	116,13	110,99	92,31	100,65	106,45	117,24	139,48	141,05	126,61	152,81
M - MANAGEMENT (Yönetim Kalitesi)												
M01	116,97	126,73	133,75	142,52	133,71	115,19	89,95	78,78	80,00	76,30	77,01	129,08
M02	124,14	83,67	91,24	92,91	100,30	108,39	122,42	124,22	101,77	103,06	94,90	107,89
M03	110,12	104,24	101,34	97,56	93,28	87,81	89,04	96,41	94,50	92,07	93,97	92,19
E - EARNINGS (Karlılık)												
E01	101,19	110,62	109,75	119,98	109,84	97,37	86,02	84,89	86,23	84,95	85,72	133,24
E02	115,09	120,60	121,28	126,26	112,03	95,47	84,76	77,96	80,85	78,46	81,55	134,86
E03	114,43	125,08	122,69	124,07	113,63	110,85	83,10	74,97	79,86	79,41	78,15	94,84
L - LIQUIDITY (Likidite Durumu)												
L01	113,86	90,41	85,37	92,18	97,46	103,06	107,23	99,83	88,34	95,12	99,06	96,20
L02	110,59	88,84	83,93	94,93	102,81	103,31	104,49	96,90	84,08	95,95	100,71	94,52
S - SENSITIVITY (Duyarlılık)												
S01	107,36	106,44	101,47	110,85	108,63	119,32	100,03	102,07	106,66	105,73	110,02	99,33
S02	97,53	125,33	115,76	106,81	105,75	97,73	74,45	68,72	82,58	83,13	88,48	83,78
S03	105,49	109,09	107,14	117,50	116,56	115,44	105,49	104,24	104,76	97,50	105,96	112,75

Tablo 18: Endeks Değerler (Türkiye) (Devamı)

Akbank							QNB Finansbank					
	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2018	2017	2016	2015	2014	2013
C-CAPITAL (Sermaye Yeterliliği)												
C01	114,23	113,04	102,54	102,06	106,16	100,34	79,08	85,35	90,44	94,51	99,02	100,11
C02	121,82	128,52	129,85	128,13	127,16	118,05	75,37	82,08	82,64	87,71	85,70	98,46
C03	63,19	57,59	28,54	55,74	90,37	143,71	194,73	187,94	238,68	241,48	207,58	143,88
A - ASSET (Varlık Kalitesi)												
A01	94,12	94,23	93,51	93,89	95,55	96,48	100,79	102,67	97,04	103,81	104,11	103,67
A02	94,75	90,35	91,40	90,69	97,04	95,71	105,45	107,18	104,64	104,73	104,29	101,50
A03	94,60	76,85	34,53	36,28	40,33	40,88	88,67	92,99	109,86	111,68	140,75	105,66
M - MANAGEMENT (Yönetim Kalitesi)												
M01	119,90	142,33	137,50	136,12	133,50	114,08	73,18	52,16	48,75	45,06	55,78	41,65
M02	112,27	152,19	148,44	141,79	113,30	117,04	41,17	39,92	58,55	62,24	91,49	66,68
M03	92,31	76,72	74,32	75,69	78,30	77,14	108,54	122,63	129,84	134,67	134,45	142,86
E - EARNINGS (Karlılık)												
E01	91,71	109,65	112,75	116,38	113,62	99,35	121,08	94,83	91,27	78,69	90,82	70,04
E02	103,16	120,89	115,11	119,56	117,30	99,26	97,00	80,55	82,76	75,72	89,12	70,41
E03	107,61	118,70	116,46	119,39	117,46	115,85	94,86	81,25	80,98	77,13	90,76	78,46
L - LIQUIDITY (Likidite Durumu)												
L01	96,91	119,75	127,41	130,24	122,26	113,37	82,01	90,02	98,88	82,47	81,22	87,37
L02	98,41	123,07	131,70	126,46	120,36	118,08	86,51	91,19	100,29	82,66	76,12	84,10
S - SENSITIVITY (Duyarlılık)												
S01	105,36	108,43	113,96	112,46	106,35	99,56	87,25	83,05	77,91	70,95	74,99	81,79
S02	93,88	90,24	85,58	84,05	96,93	97,21	134,14	115,70	116,07	126,01	108,84	121,28
S03	105,49	106,67	119,05	122,50	116,56	112,75	83,52	80,00	69,05	62,50	60,93	59,06

Endeks değerlerin hesaplanmasının ardından sapma değerler hesaplanmıştır. Sapma değerlerin hesaplanmasında endeks değerler kullanılmıştır. Türk bankalarının sapma değerleri Tablo 19'da görülmektedir.

Tablo 19: Sapma Değerler (Türkiye)

Garanti BBVA							Yapı Kredi					
	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2018	2017	2016	2015	2014	2013
C-CAPITAL (Sermaye Yeterliliği)												
C01	10,95	12,30	13,38	9,37	3,15	-0,90	-4,26	-10,69	-6,35	-5,94	-8,33	0,45
C02	11,22	12,04	12,27	8,73	6,61	-1,36	-8,41	-22,64	-24,76	-24,56	-19,48	-15,15
C03	-53,28	-41,06	-15,24	-57,23	-39,07	-104,71	-4,64	-4,48	-51,98	-39,99	-58,88	17,12
A - ASSET (Varlık Kalitesi)												
A01	3,41	0,77	2,53	-2,70	-4,58	-3,47	1,68	2,33	6,92	4,99	4,91	3,32
A02	-1,32	1,52	3,55	0,39	-2,69	1,47	1,13	0,95	0,41	4,20	1,35	1,31
A03	-10,27	-12,93	-16,13	-10,99	7,69	-0,65	-6,45	-17,24	-39,48	-41,05	-26,61	-52,81
M - MANAGEMENT (Yönetim Kalitesi)												
M01	16,97	26,73	33,75	42,52	33,71	15,19	-10,05	-21,22	-20,00	-23,70	-22,99	29,08
M02	24,14	-16,33	-8,76	-7,09	0,30	8,39	22,42	24,22	1,77	3,06	-5,10	7,89
M03	-10,12	-4,24	-1,34	2,44	6,72	12,19	10,96	3,59	5,50	7,93	6,03	7,81
E - EARNINGS (Karlılık)												
E01	1,19	10,62	9,75	19,98	9,84	-2,63	-13,98	-15,11	-13,77	-15,05	-14,28	33,24
E02	15,09	20,60	21,28	26,26	12,03	-4,53	-15,24	-22,04	-19,15	-21,54	-18,45	34,86
E03	14,43	25,08	22,69	24,07	13,63	10,85	-16,90	-25,03	-20,14	-20,59	-21,85	-5,16
L - LIQUIDITY (Likidite Durumu)												
L01	13,86	-9,59	-14,63	-7,82	-2,54	3,06	7,23	-0,17	-11,66	-4,88	-0,94	-3,80
L02	10,59	-11,16	-16,07	-5,07	2,81	3,31	4,49	-3,10	-15,92	-4,05	0,71	-5,48
S - SENSITIVITY (Duyarlılık)												
S01	-7,36	-6,44	-1,47	-10,85	-8,63	-19,32	-0,03	-2,07	-6,66	-5,73	-10,02	0,67
S02	-2,47	25,33	15,76	6,81	5,75	-2,27	-25,55	-31,28	-17,42	-16,87	-11,52	-16,22
S03	-5,49	-9,09	-7,14	-17,50	-16,56	-15,44	-5,49	-4,24	-4,76	2,50	-5,96	-12,75

Tablo 19: Sapma Değerler (Türkiye) (Devamı)

Akbank							QNB Finansbank					
	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2018	2017	2016	2015	2014	2013
C-CAPITAL (Sermaye Yeterliliği)												
C01	14,23	13,04	2,54	2,06	6,16	0,34	-20,92	-14,65	-9,56	-5,49	-0,98	0,11
C02	21,82	28,52	29,85	28,13	27,16	18,05	-24,63	-17,92	-17,36	-12,29	-14,30	-1,54
C03	-36,81	-42,41	-71,46	-44,26	-9,63	43,71	94,73	87,94	138,68	141,48	107,58	43,88
A - ASSET (Varlık Kalitesi)												
A01	-5,88	-5,77	-6,49	-6,11	-4,45	-3,52	0,79	2,67	-2,96	3,81	4,11	3,67
A02	-5,25	-9,65	-8,60	-9,31	-2,96	-4,29	5,45	7,18	4,64	4,73	4,29	1,50
A03	5,40	23,15	65,47	63,72	59,67	59,12	11,33	7,01	-9,86	-11,68	-40,75	-5,66
M - MANAGEMENT (Yönetim Kalitesi)												
M01	19,90	42,33	37,50	36,12	33,50	14,08	-26,82	-47,84	-51,25	-54,94	-44,22	-58,35
M02	12,27	52,19	48,44	41,79	13,30	17,04	-58,83	-60,08	-41,45	-37,76	-8,51	-33,32
M03	7,69	23,28	25,68	24,31	21,70	22,86	-8,54	-22,63	-29,84	-34,67	-34,45	-42,86
E - EARNINGS (Karlılık)												
E01	-8,29	9,65	12,75	16,38	13,62	-0,65	21,08	-5,17	-8,73	-21,31	-9,18	-29,96
E02	3,16	20,89	15,11	19,56	17,30	-0,74	-3,00	-19,45	-17,24	-24,28	-10,88	-29,59
E03	7,61	18,70	16,46	19,39	17,46	15,85	-5,14	-18,75	-19,02	-22,87	-9,24	-21,54
L - LIQUIDITY (Likidite Durumu)												
L01	-3,09	19,75	27,41	30,24	22,26	13,37	-17,99	-9,98	-1,12	-17,53	-18,78	-12,63
L02	-1,59	23,07	31,70	26,46	20,36	18,08	-13,49	-8,81	0,29	-17,34	-23,88	-15,90
S - SENSITIVITY (Duyarlılık)												
S01	-5,36	-8,43	-13,96	-12,46	-6,35	0,44	12,75	16,95	22,09	29,05	25,01	18,21
S02	-6,12	-9,76	-14,42	-15,95	-3,07	-2,79	34,14	15,70	16,07	26,01	8,84	21,28
S03	-5,49	-6,67	-19,05	-22,50	-16,56	-12,75	16,48	20,00	30,95	37,50	39,07	40,94

Referans değerler, gerçekleşen değerler, endeks değerler ve sapma değerlerin belirlenmesi adımlarından sonra CAMELS skorları belirlenmiştir. Buna göre;

Garanti BBVA'nın CAMELS skoru, 2013-2017 yılları arasında negatifte kalmış, yalnızca 2014 yılında pozitif değer alabilmiştir. 2018 yılında ise CAMELS skoru 0,6 olarak hesaplanmıştır. 2013 yılından itibaren dūřünūldūęinde Garanti Bankası'nın CAMELS skoru, 2018 yılına gelindiğinde artış göstermiştir.

Yapı Kredi Bankası'nın CAMELS skoru, 2013 yılında -13,89 olarak gerçekleşmiş ve 2016 yılına kadar banka performansı gerilemiştir. 2017 ve 2018 yıllarında CAMELS skorları nispeten daha iyi gelmekle birlikte halen daha negatiftedir. 2013 yılında -13,89 olan CAMELS skoru, 2018 yılında -3,8 olarak gerçekleşmiştir. Yani her ne kadar gelişme grūlmūře de bankanın performansı halen yeterli değildir.

Akbank'ın CAMELS skoru, 2013 ile 2016 yılları arasında duraęanlık göstermiř, 2017 ve 2018'de ise dūřūře geçmiřtir. Akbank'ın 2018 CAMELS skoru, 2013'ten bu yana ilk kez negatife dūřmūřtir.

Son olarak QNB Finansbank'ın CAMELS skoru 2013 yılında -6,98 iken 2014'te skor gerilemiř, sonrasında ise yūkseliř trendine girmiřtir. 2017'de bankanın CAMELS skoru pozitifte dnmūř, 2018 yılında ise bir önceki yıla göre artıř göstermiř ve 5,16 olarak gerçekleřmiřtir.

Dört banka arasında 2018 itibariyle en iyi performansı QNB Finansbank göstermektedir.

Tablo 20: CAMELS Skorları (Türkiye)

	Ağırlık	Garanti BBVA						Yapı Kredi Bankası					
		2018	2017	2016	2015	2014	2013	2018	2017	2016	2015	2014	2013
C	0,2	-1,65	-0,76	0,88	-2,17	-1,66	-6,44	-1,17	-2,6	-5,3	-4,54	-5,48	0,01
C01	0,35	3,83	4,31	4,68	3,28	1,1	-0,31	-1,49	-3,74	-2,22	-2,08	-2,91	0,16
C02	0,35	3,93	4,21	4,29	3,06	2,31	-0,48	-2,94	-7,92	-8,67	-8,6	-6,82	-5,3
C03	0,3	-15,99	-12,32	-4,57	-17,17	-11,72	-31,41	-1,39	-1,34	-15,6	-12	-17,66	5,14
A	0,2	-2,76	-3,61	-3,22	-4,77	-0,21	-1,02	-1,14	-4,72	-10,88	-10,69	-6,81	-16,63
A01	0,4	1,37	0,31	1,01	-1,08	-1,83	-1,39	0,67	0,93	2,77	2	1,96	1,33
A02	0,4	-0,53	0,61	1,42	0,15	-1,07	0,59	0,45	0,38	0,16	1,68	0,54	0,52
A03	0,35	-3,6	-4,52	-5,65	-3,85	2,69	-0,23	-2,26	-6,03	-13,82	-14,37	-9,32	-18,48
M	0,1	0,93	0,51	1,08	1,61	1,59	1,24	0,54	-0,12	-0,56	-0,59	-0,84	1,63
M01	0,4	6,79	10,69	13,5	17,01	13,48	6,08	-4,02	-8,49	-8	-9,48	-9,2	11,63
M02	0,25	6,03	-4,08	-2,19	-1,77	0,08	2,1	5,61	6,05	0,44	0,76	-1,27	1,97
M03	0,35	-3,54	-1,48	-0,47	0,85	2,35	4,27	3,84	1,25	1,93	2,78	2,11	2,73
E	0,15	1,5	2,77	2,65	3,51	1,76	0,11	-2,29	-3,08	-2,63	-2,85	-2,7	3,34
E01	0,35	0,42	3,72	3,41	6,99	3,44	-0,92	-4,89	-5,29	-4,82	-5,27	-5	11,63
E02	0,35	5,28	7,21	7,45	9,19	4,21	-1,59	-5,34	-7,71	-6,7	-7,54	-6,46	12,2
E03	0,3	4,33	7,52	6,81	7,22	4,09	3,25	-5,07	-7,51	-6,04	-6,18	-6,55	-1,55
L	0,25	3,06	-2,59	-3,84	-1,61	0,03	0,8	1,47	-0,41	-3,45	-1,12	-0,03	-1,16
L01	0,5	6,93	-4,8	-7,32	-3,91	-1,27	1,53	3,61	-0,09	-5,83	-2,44	-0,47	-1,9
L02	0,5	5,3	-5,58	-8,03	-2,54	1,4	1,65	2,25	-1,55	-7,96	-2,02	0,36	-2,74
S	0,1	-0,48	0,53	0,34	-0,61	-0,57	-1,11	-1,21	-1,45	-1,03	-0,73	-0,92	-1,08
S01	0,25	-1,84	-1,61	-0,37	-2,71	-2,16	-4,83	-0,01	-0,52	-1,67	-1,43	-2,51	0,17
S02	0,4	-0,99	10,13	6,3	2,72	2,3	-0,91	-10,22	-12,51	-6,97	-6,75	-4,61	-6,49
S03	0,35	-1,92	-3,18	-2,5	-6,12	-5,79	-5,4	-1,92	-1,48	-1,67	0,88	-2,09	-4,46
CAMELS PUANI		0,6	-3,15	-2,11	-4,04	0,94	-6,42	-3,8	-12,38	-23,85	-20,52	-16,78	-13,89

Tablo 20: CAMELS Skorları (Türkiye) (Devamı)

	Ağırlık	Akbank						QNB Finansbank					
		2018	2017	2016	2015	2014	2013	2018	2017	2016	2015	2014	2013
C	0,2	0,32	0,36	-2,02	-0,54	1,75	3,91	2,5	3	6,44	7,24	5,39	2,53
C01	0,35	4,98	4,56	0,89	0,72	2,15	0,12	-7,32	-5,13	-3,35	-1,92	-0,34	0,04
C02	0,35	7,64	9,98	10,45	9,84	9,51	6,32	-8,62	-6,27	-6,08	-4,3	-5	-0,54
C03	0,3	-11,04	-12,72	-21,44	-13,28	-2,89	13,11	28,42	26,38	41,6	42,44	32,27	13,17
A	0,2	-2,56	1,93	16,88	16,13	17,92	17,57	6,46	6,39	-2,78	-0,67	-10,9	0,09
A01	0,4	-2,35	-2,31	-2,6	-2,44	-1,78	-1,41	0,32	1,07	-1,18	1,52	1,64	1,47
A02	0,4	-2,1	-3,86	-3,44	-3,73	-1,18	-1,71	2,18	2,87	1,86	1,89	1,72	0,6
A03	0,35	1,89	8,1	22,91	22,3	20,88	20,69	3,96	2,45	-3,45	-4,09	-14,26	-1,98
M	0,1	1,37	3,81	3,61	3,34	2,43	1,79	-2,84	-4,21	-4,13	-4,36	-3,19	-4,67
M01	0,4	7,96	16,93	15	14,45	13,4	5,63	-10,73	-19,14	-20,5	-21,98	-17,69	-23,34
M02	0,25	3,07	13,05	12,11	10,45	3,33	4,26	-14,71	-15,02	-10,36	-9,44	-2,13	-8,33
M03	0,35	2,69	8,15	8,99	8,51	7,6	8,0	-2,99	-7,92	-10,45	-12,14	-12,06	-15
E	0,15	0,07	2,45	2,2	2,76	2,41	0,64	0,72	-2,14	-2,22	-3,42	-1,47	-4,1
E01	0,35	-2,9	3,38	4,46	5,73	4,77	-0,23	7,38	-1,81	-3,06	-7,46	-3,21	-10,49
E02	0,35	1,1	7,31	5,29	6,85	6,06	-0,26	-1,05	-6,81	-6,03	-8,5	-3,81	-10,36
E03	0,3	2,28	5,61	4,94	5,82	5,24	4,76	-1,54	-5,63	-5,71	-6,86	-2,77	-6,46
L	0,25	-0,59	5,35	7,39	7,09	5,33	3,93	-3,94	-2,35	-0,1	-4,36	-5,33	-3,57
L01	0,5	-1,55	9,87	13,71	15,12	11,13	6,68	-9	-4,99	-0,56	-8,77	-9,39	-6,32
L02	0,5	-0,8	11,54	15,85	13,23	10,18	9,04	-6,75	-4,41	0,14	-8,67	-11,94	-7,95
S	0,1	-0,57	-0,83	-1,59	-1,74	-0,86	-0,55	2,26	1,75	2,28	3,08	2,35	2,74
S01	0,25	-1,34	-2,11	-3,49	-3,12	-1,59	0,11	3,19	4,24	5,52	7,26	6,25	4,55
S02	0,4	-2,45	-3,9	-5,77	-6,38	-1,23	-1,12	13,66	6,28	6,43	10,41	3,54	8,51
S03	0,35	-1,92	-2,33	-6,67	-7,87	-5,79	-4,46	5,77	7	10,83	13,13	13,68	14,33
CAMELS PUANI		-1,96	13,07	26,47	27,04	28,98	27,29	5,16	2,44	-0,51	-2,49	-13,15	-6,98

3.3.2. Azerbaycan Bankacılık Sektörünün CAMELS Bileşenleri Analizi

Azerbaycan bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü bakımından en büyük dört bankasına ait referans değerler Tablo 21’de görülmektedir.

Tablo 21: Referans Değerler (Azerbaycan)

Kod	2013	2014	2015	2016	2017	2018
C-CAPITAL (Sermaye Yeterliliği)						
C01	0,20	0,19	0,12	0,07	0,08	0,10
C02	0,18	0,17	0,11	0,07	0,07	0,08
C03	0,02	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
A - ASSET (Varlık Kalitesi)						
A01	0,68	0,64	0,53	0,50	0,48	0,53
A02	7,17	5,52	4,14	0,65	3,78	0,67
A03	0,03	0,02	0,01	0,00	0,00	0,02
M - MANAGEMENT (Yönetim Kalitesi)						
M01	1,33	0,64	0,04	1,47	3,59	3,09
M02	1,37	0,59	-0,11	1,21	0,41	0,53
M03	0,03	0,04	0,01	0,02	0,03	0,04
E - EARNINGS (Karlılık)						
E01	0,20	0,18	-0,14	-4,27	0,28	0,22
E02	0,04	0,03	-0,01	-0,03	0,02	0,02
E03	0,05	0,04	0,00	-0,02	0,02	0,03
L - LIQUIDITY (Likidite Durumu)						
L01	0,14	0,22	0,30	0,29	0,32	0,39
L02	0,18	0,29	0,41	0,38	0,42	0,41
S - SENSITIVITY (Duyarlılık)						
S01	19,40	17,81	15,06	10,57	13,32	12,94
S02	0,07	0,07	0,03	-0,01	0,05	0,05
S03	0,28	0,28	0,28	0,21	0,25	0,24
TOPLAM						

Azerbaycan bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü açısından en büyük dört bankasının referans değerleri hesaplandıktan sonra her bir banka için endeks değerlerinin hesaplanmasına geçilmiştir. Her bir bankanın endeks değeri Tablo 22’de görülmektedir. Buna göre;

Kapital Bank’ın C03, A03, M03, L01 ve L02 rasyolarına ait endeks değerleri 2013’ten 2018’e düşüş göstermiştir. Diğer rasyolara ait endeks değerleri ise yükselmiştir.

Pasha Bank'ın C01, C02, A03, M03 VE S02 rasyolarına ait endeks değerleri 2013'ten 2018'e düşüş göstermiştir. Diğer rasyolara ait endeks değerleri ise yükselmiştir.

Bank of Baku'nun C03, A03, M03, E01 ve S02 rasyolarına ait endeks değerleri 2013'ten 2017'ye yükseliş göstermiştir. Diğer rasyolara ait endeks değerleri ise düşmüştür.

Bank Respublika'nın C01, A01, A02, M02, S01 ve S02 rasyolarına ait endeks değerleri 2013'ten 2018'e yükselmiş, diğer rasyolara ait endeks değerleri ise düşmüştür.

Tablo 22: Endeks Değerler (Azerbaycan)

Kod	Kapital						Pasha Bank					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2013	2014	2015	2016	2017	2018
C-CAPITAL (Sermaye Yeterliliği)												
C01	82,82	112,21	122,23	148,83	152,39	121,71	163,83	133,29	159,09	203,30	163,93	106,05
C02	84,84	117,13	116,59	142,47	146,00	140,20	175,56	143,38	162,47	212,25	170,43	130,39
C03	85,48	68,52	48,56	14,59	36,71	76,57	51,71	70,31	43,97	11,27	39,02	100,57
A - ASSET (Varlık Kalitesi)												
A01	102,34	102,38	125,73	136,53	112,36	89,87	75,67	68,18	85,15	111,83	102,95	75,14
A02	14,49	18,48	19,59	121,33	16,51	83,63	11,28	10,87	14,40	106,00	15,64	69,38
A03	68,58	75,03	216,19	236,87	247,63	53,69	80,94	57,14	102,91	79,35	66,92	16,51
M - MANAGEMENT (Yönetim Kalitesi)												
M01	31,91	127,94	1857,77	65,69	32,97	49,80	181,52	-43,75	3840,37	672,91	354,62	239,36
M02	106,43	151,17	-937,58	91,55	225,98	165,08	33,45	74,70	-871,29	118,62	170,53	84,74
M03	130,57	142,37	393,50	139,60	123,36	94,54	81,37	54,05	164,06	70,52	60,92	45,69
E - EARNINGS (Karlılık)												
E01	91,65	130,66	-149,63	-6,43	104,72	149,72	25,29	-4,90	-23,49	-3,33	63,16	61,51
E02	86,79	160,75	-471,65	-112,34	181,42	175,45	47,38	-7,15	-96,39	-79,54	117,71	62,81
E03	85,75	157,17	-814,67	-165,46	192,29	188,91	49,65	-5,49	-171,01	-116,72	123,97	67,69
L - LIQUIDITY (Likidite Durumu)												
L01	171,15	126,12	96,02	95,60	105,79	104,46	47,39	121,77	146,83	116,36	116,97	74,41
L02	160,76	124,99	82,85	81,10	90,98	111,05	55,54	127,18	133,52	103,30	101,62	77,73
S - SENSITIVITY (Duyarlılık)												
S01	79,22	90,23	100,51	106,10	103,92	96,23	109,92	103,97	96,73	99,35	113,01	112,24
S02	38,10	90,77	200,14	-439,93	103,17	126,64	89,10	51,41	104,41	-310,04	67,99	65,99
S03	83,64	84,96	77,88	78,05	87,13	97,18	98,18	102,65	92,04	82,93	99,01	109,86

Tablo 23: Endeks Değerler (Azerbaycan) (Devamı)

Bank of Baku							Bank Respublika					
Kod	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2013	2014	2015	2016	2017	2018
C-CAPITAL (Sermaye Yeterliliği)												
C01	93,94	92,37	69,83	9,35	38,69		59,41	62,13	48,85	38,52	45,00	72,23
C02	105,91	103,40	72,16	6,27	37,39		33,69	36,09	48,79	39,00	46,17	29,41
C03	90,65	102,37	120,30	267,90	160,60		172,15	158,80	187,17	106,25	163,68	122,86
A - ASSET (Varlık Kalitesi)												
A01	125,19	130,73	123,70	93,18	115,06		96,80	98,71	65,42	58,46	69,63	134,99
A02	360,41	353,83	352,75	0,00	341,43		13,82	16,82	13,26	72,68	26,42	146,99
A03	9,35	9,22	31,02	51,98	57,98		241,14	258,62	49,88	31,79	27,47	229,80
M - MANAGEMENT (Yönetim Kalitesi)												
M01	159,11	265,11	-4532,45	-218,09	13,72		27,46	50,70	-765,69	-120,51	-1,31	10,83
M02	221,03	119,29	1764,66	113,46	-120,00		39,10	54,84	444,21	76,36	123,49	50,17
M03	23,38	41,47	125,09	66,86	76,43		164,68	162,10	-282,66	123,02	139,30	159,77
E - EARNINGS (Karlılık)												
E01	186,33	179,68	454,83	368,32	249,01		96,73	94,55	118,29	41,44	-16,90	88,78
E02	200,13	181,98	819,03	404,44	109,52		65,70	64,42	149,01	187,45	-8,64	61,74
E03	198,51	183,02	1140,76	467,98	90,93		66,09	65,30	244,93	214,21	-7,19	43,40
L - LIQUIDITY (Likidite Durumu)												
L01	44,09	27,77	51,00	50,75	36,71		137,37	124,34	106,15	137,29	140,52	121,14
L02	61,68	37,97	60,89	60,86	43,11		122,03	109,86	122,74	154,74	164,29	111,21
S - SENSITIVITY (Duyarlılık)												
S01	122,91	123,53	106,88	82,25	80,58		87,95	82,27	95,87	112,30	102,49	91,54
S02	188,29	167,94	79,34	694,30	191,69		84,51	89,88	16,11	455,67	37,15	107,36
S03	98,18	102,65	109,73	92,68	99,01		120,00	109,73	120,35	146,34	114,85	92,96

Her bir banka için endeks değerlerinin hesaplanmasının ardından sapma değerler hesaplanmıştır. Azerbaycan bankalarının sapma değerleri Tablo 23'te görülmektedir.

Tablo 23: Sapma Değerler (Azerbaycan)

Kapital							Pasha Bank					
Kod	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2013	2014	2015	2016	2017	2018
C-CAPITAL (Sermaye Yeterliliği)												
C01	-17,18	12,21	22,23	48,83	52,39	21,71	63,83	33,29	59,09	103,30	63,93	6,05
C02	-15,16	17,13	16,59	42,47	46,00	40,20	75,56	43,38	62,47	112,25	70,43	30,39
C03	-14,52	-31,48	-51,44	-85,41	-63,29	-23,43	-48,29	-29,69	-56,03	-88,73	-60,98	0,57
A - ASSET (Varlık Kalitesi)												
A01	2,34	2,38	25,73	36,53	12,36	-10,13	-24,33	-31,82	-14,85	11,83	2,95	-24,86
A02	-85,51	-81,52	-80,41	21,33	-83,49	-16,37	-88,72	-89,13	-85,60	6,00	-84,36	-30,62
A03	31,42	24,97	-116,19	-136,87	-147,63	46,31	19,06	42,86	-2,91	20,65	33,08	83,49
M - MANAGEMENT (Yönetim Kalitesi)												
M01	-68,09	27,94	1757,77	-34,31	-67,03	-50,20	81,52	-143,75	3740,37	572,91	254,62	139,36
M02	6,43	51,17	-1037,58	-8,45	125,98	65,08	-66,55	-25,30	-971,29	18,62	70,53	-15,26
M03	-30,57	-42,37	-293,50	-39,60	-23,36	5,46	18,63	45,95	-64,06	29,48	39,08	54,31
E - EARNINGS (Karlılık)												
E01	-8,35	30,66	-249,63	-106,43	4,72	49,72	-74,71	-104,90	-123,49	-103,33	-36,84	-38,49
E02	-13,21	60,75	-571,65	-212,34	81,42	75,45	-52,62	-107,15	-196,39	-179,54	17,71	-37,19
E03	-14,25	57,17	-914,67	-265,46	92,29	88,91	-50,35	-105,49	-271,01	-216,72	23,97	-32,31
L - LIQUIDITY (Likidite Durumu)												
L01	71,15	26,12	-3,98	-4,40	5,79	4,46	-52,61	21,77	46,83	16,36	16,97	-25,59
L02	60,76	24,99	-17,15	-18,90	-9,02	11,05	-44,46	27,18	33,52	3,30	1,62	-22,27
S - SENSITIVITY (Duyarlılık)												
S01	20,78	9,77	-0,51	-6,10	-3,92	3,77	-9,92	-3,97	3,27	0,65	-13,01	-12,24
S02	-61,90	-9,23	100,14	-539,93	3,17	26,64	-10,90	-48,59	4,41	-410,04	-32,01	-34,01
S03	16,36	15,04	22,12	21,95	12,87	2,82	1,82	-2,65	7,96	17,07	0,99	-9,86

Tablo 23: Sapma Değerler (Azerbaycan) (Devamı)

Bank of Baku							Bank Respublika					
Kod	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2013	2014	2015	2016	2017	2018
C-CAPITAL (Sermaye Yeterliliği)												
C01	-6,06	-7,63	-30,17	-90,65	-61,31		-40,59	-37,87	-51,15	-61,48	-55,00	-27,77
C02	5,91	3,40	-27,84	-93,73	-62,61		-66,31	-63,91	-51,21	-61,00	-53,83	-70,59
C03	-9,35	2,37	20,30	167,90	60,60		72,15	58,80	87,17	6,25	63,68	22,86
A - ASSET (Varlık Kalitesi)												
A01	25,19	30,73	23,70	-6,82	15,06		-3,20	-1,29	-34,58	-41,54	-30,37	34,99
A02	260,41	253,83	252,75	-100,00	241,43		-86,18	-83,18	-86,74	-27,32	-73,58	46,99
A03	90,65	90,78	68,98	48,02	42,02		-141,14	-158,62	50,12	68,21	72,53	-129,80
M - MANAGEMENT (Yönetim Kalitesi)												
M01	59,11	165,11	-4632,45	-318,09	-86,28		-72,54	-49,30	-865,69	-220,51	-101,31	-89,17
M02	121,03	19,29	1664,66	13,46	-220,00		-60,90	-45,16	344,21	-23,64	23,49	-49,83
M03	76,62	58,53	-25,09	33,14	23,57		-64,68	-62,10	382,66	-23,02	-39,30	-59,77
E - EARNINGS (Karlılık)												
E01	86,33	79,68	354,83	268,32	149,01		-3,27	-5,45	18,29	-58,56	-116,90	-11,22
E02	100,13	81,98	719,03	304,44	9,52		-34,30	-35,58	49,01	87,45	-108,64	-38,26
E03	98,51	83,02	1040,76	367,98	-9,07		-33,91	-34,70	144,93	114,21	-107,19	-56,60
L - LIQUIDITY (Likidite Durumu)												
L01	-55,91	-72,23	-49,00	-49,25	-63,29		37,37	24,34	6,15	37,29	40,52	21,14
L02	-38,32	-62,03	-39,11	-39,14	-56,89		22,03	9,86	22,74	54,74	64,29	11,21
S - SENSITIVITY (Duyarlılık)												
S01	-22,91	-23,53	-6,88	17,75	19,42		12,05	17,73	4,13	-12,30	-2,49	8,46
S02	88,29	67,94	-20,66	594,30	91,69		-15,49	-10,12	-83,89	355,67	-62,85	7,36
S03	1,82	-2,65	-9,73	7,32	0,99		-20,00	-9,73	-20,35	-46,34	-14,85	7,04

Azerbaycan bankalarına ait referans değerler, gerçekleşen değerler, endeks değerler ve sapma değerlerin belirlenmesi adımlarından sonra CAMELS skorları belirlenmiştir. Buna göre;

Kapital Bank'ın CAMELS skoru 2014'te bir önceki yıla göre sıçrama yapmışsa da 2015 ve 2016 yıllarında çok ciddi ölçüde düşmüştür. 2017'de bankanın CAMELS skoru toparlanma eğilimi göstermiş, 2018'de ise 17,17 olarak gerçekleşerek pozitive yükselmiştir.

Pasha Bank'ın CAMELS skoru, 2013 ve 2014'te negatif iken 2015'te sıçrama göstermiş, 2016'da negatife düşmüş, 2017'de tekrar pozitif olmuş, 2018'de ise tekrar negatif olmuştur. Dolayısıyla Pasha Bank'ın 2013-2018 yılları arasında oldukça dalgalı bir performans sergilediği görülmektedir.

Bank of Baku'nun CAMELS skoru, 2013'ten itibaren düşüş göstermiş, 2015'te ise en düşük seviyesine gelmiştir. 2016'da skor yeniden pozitive dönmüş ve yükselmişse de 2017'de tekrar negatife düşmüştür. Dolayısıyla Bank of Baku'nun performansının dalgalı olmakla birlikte genel olarak düşüş trendinde olduğunu söylemek mümkündür.

Bank Respublika'nın CAMELS skoru, 2013, 2014 ve 2015 yıllarında negatif seyrettikten sonra 2016'da pozitive dönmüşse de 2017 ve 2018'de yeniden negatif olarak gerçekleşmiştir. Bankanın performansında ise olumlu gelişmeler görülmektedir.

Tablo 24: CAMELS Skorları (Azerbaycan)

Ağırlık (%)	Kapital						Pasha Bank					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2013	2014	2015	2016	2017	2018
(0,20) C	-3,14	0,17	-0,37	1,27	3,09	2,93	6,86	3,59	5,15	9,77	5,75	2,59
(0,35) C01	-6,01	4,27	7,78	17,09	18,34	7,60	22,34	11,65	20,68	36,16	22,37	2,12
(0,35) C02	-5,31	6,00	5,81	14,86	16,10	14,07	26,45	15,18	21,86	39,29	24,65	10,64
(0,30) C03	-4,36	-9,44	-15,43	-25,62	-18,99	-7,03	-14,49	-8,91	-16,81	-26,62	-18,29	0,17
(0,20) A	-4,77	-4,83	-11,35	-3,58	-14,55	0,66	-7,90	-7,10	-8,21	2,66	-4,53	0,57
(0,40) A01	0,94	0,95	10,29	14,61	4,94	-4,05	-9,73	-12,73	-5,94	4,73	1,18	-9,94
(0,40) A02	-34,20	-32,61	-32,16	8,53	-33,40	-6,55	-35,49	-35,65	-34,24	2,40	-33,75	-12,25
(0,35) A03	9,43	7,49	-34,86	-41,06	-44,29	13,89	5,72	12,86	-0,87	6,20	9,92	25,05
(0,10) M	-3,63	0,91	34,10	-2,97	-0,35	-0,19	2,25	-4,77	123,09	24,41	13,32	7,09
(0,40) M01	-27,23	11,17	703,11	-13,72	-26,81	-20,08	32,61	-57,50	1496,15	229,17	101,85	55,75
(0,25) M02	1,61	12,79	-259,40	-2,11	31,50	16,27	-16,64	-6,33	-242,82	4,66	17,63	-3,81
(0,35) M03	-10,70	-14,83	-102,73	-13,86	-8,17	1,91	6,52	16,08	-22,42	10,32	13,68	19,01
(0,15) E	-1,77	7,37	-84,28	-28,68	8,68	10,57	-8,95	-15,88	-28,99	-24,60	0,07	-5,43
(0,35) E01	-2,92	10,73	-87,37	-37,25	1,65	17,40	-26,15	-36,71	-43,22	-36,17	-12,89	-13,47
(0,35) E02	-4,62	21,26	-200,08	-74,32	28,50	26,41	-18,42	-37,50	-68,74	-62,84	6,20	-13,02
(0,30) E03	-4,28	17,15	-274,40	-79,64	27,69	26,67	-15,10	-31,65	-81,30	-65,02	7,19	-9,69
(0,25) L	16,49	6,39	-2,64	-2,91	-0,40	1,94	-12,13	6,12	10,04	2,46	2,32	-5,98
(0,50) L01	35,57	13,06	-1,99	-2,20	2,90	2,23	-26,30	10,89	23,42	8,18	8,49	-12,80
(0,50) L02	30,38	12,49	-8,58	-9,45	-4,51	5,53	-22,23	13,59	16,76	1,65	0,81	-11,13
(0,10) S	-1,38	0,40	4,77	-20,98	0,48	1,26	-0,62	-2,14	0,54	-15,79	-1,57	-2,01
(0,25) S01	5,20	2,44	-0,13	-1,52	-0,98	0,94	-2,48	-0,99	0,82	0,16	-3,25	-3,06
(0,40) S02	-24,76	-3,69	40,05	-215,97	1,27	10,66	-4,36	-19,44	1,76	-164,02	-12,80	-13,60
(0,35) S03	5,73	5,27	7,74	7,68	4,50	0,99	0,64	-0,93	2,79	5,98	0,35	-3,45
CAMELS Skoru	1,80	10,41	-59,77	-57,86	-3,06	17,17	-20,50	-20,19	101,62	-1,09	15,36	-3,17

Tablo 24: CAMELS Skorları (Azerbaycan) (Devamı)

Ağırlık (%)	Baku						Respublika					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2013	2014	2015	2016	2017	2018
(0,20) C	-0,57	-0,15	-2,84	-2,83	-5,04	0,00	-3,15	-3,60	-1,94	-8,20	-3,80	-5,51
(0,35) C01	-2,12	-2,67	-10,56	-31,73	-21,46	0,00	-14,21	-13,25	-17,90	-21,52	-19,25	-9,72
(0,35) C02	2,07	1,19	-9,74	-32,81	-21,91	0,00	-23,21	-22,37	-17,92	-21,35	-18,84	-24,71
(0,30) C03	-2,80	0,71	6,09	50,37	18,18	0,00	21,65	17,64	26,15	1,87	19,10	6,86
(0,20) A	28,29	28,21	26,25	-5,66	23,04	0,00	-15,62	-16,27	-6,70	-1,42	-3,96	-1,23
(0,40) A01	10,07	12,29	9,48	-2,73	6,02	0,00	-1,28	-0,52	-13,83	-16,62	-12,15	13,99
(0,40) A02	104,16	101,53	101,10	-40,00	96,57	0,00	-34,47	-33,27	-34,70	-10,93	-29,43	18,80
(0,35) A03	27,20	27,24	20,69	14,40	12,60	0,00	-42,34	-47,59	15,04	20,46	21,76	-38,94
(0,10) M	8,07	9,14	-144,56	-11,23	-8,13	0,00	-6,69	-5,27	-12,63	-10,22	-4,84	-6,90
(0,40) M01	23,64	66,04	-1852,98	-127,24	-34,51	0,00	-29,02	-19,72	-346,28	-88,21	-40,52	-35,67
(0,25) M02	30,26	4,82	416,17	3,36	-55,00	0,00	-15,23	-11,29	86,05	-5,91	5,87	-12,46
(0,35) M03	26,82	20,48	-8,78	11,60	8,25	0,00	-22,64	-21,74	133,93	-8,06	-13,75	-20,92
(0,15) E	14,22	12,22	103,21	46,63	7,91	0,00	-3,50	-3,72	10,05	6,66	-16,66	-5,14
(0,35) E01	30,21	27,89	124,19	93,91	52,15	0,00	-1,14	-1,91	6,40	-20,50	-40,91	-3,93
(0,35) E02	35,04	28,69	251,66	106,55	3,33	0,00	-12,00	-12,45	17,15	30,61	-38,03	-13,39
(0,30) E03	29,55	24,91	312,23	110,39	-2,72	0,00	-10,17	-10,41	43,48	34,26	-32,16	-16,98
(0,25) L	-11,78	-16,78	-11,01	-11,05	-15,02	0,00	7,42	4,28	3,61	11,50	13,10	4,04
(0,50) L01	-27,95	-36,11	-24,50	-24,63	-31,64	0,00	18,68	12,17	3,07	18,65	20,26	10,57
(0,50) L02	-19,16	-31,02	-19,56	-19,57	-28,44	0,00	11,01	4,93	11,37	27,37	32,14	5,61
(0,10) S	3,02	2,04	-1,34	24,47	4,19	0,00	-1,02	-0,30	-3,96	12,30	-3,10	0,75
(0,25) S01	-5,73	-5,88	-1,72	4,44	4,85	0,00	3,01	4,43	1,03	-3,07	-0,62	2,12
(0,40) S02	35,31	27,18	-8,26	237,72	36,68	0,00	-6,20	-4,05	-33,56	142,27	-25,14	2,95
(0,35) S03	0,64	-0,93	-3,41	2,56	0,35	0,00	-7,00	-3,41	-7,12	-16,22	-5,20	2,46
CAMELS Skoru	41,25	34,67	-30,29	40,33	6,96	0,00	-22,55	-24,89	-11,56	10,62	-19,26	-14,00

3.4. Türk ve Azerbaycan Bankacılık Sektörünün Performansının Karşılaştırılması

Çalışmanın bu kısmında Türk ve Azerbaycan bankacılık sektörünün en önemli dörder aktörünün performanslarının karşılaştırmasına yer verilmiştir.

Tablo 25’den görüldüğü üzere;

- Garanti BBVA’nın en düşük CAMELS skoru -6,42 ile 2013 yılında, en yüksek skoru ise 0,60 ile 2018 yılında gerçekleşmiştir.
- Yapı Kredi Bankası’nın en düşük CAMELS skoru -23,85 ile 2016 yılında, en yüksek skoru ise -3,8 ile 2018 yılında gerçekleşmiştir.
- Akbank’ın en düşük CAMELS skoru -1,96 ile 2018 yılında, en yüksek skoru ise 29,98 ile 2014 yılında gerçekleşmiştir.
- QNB Finansbank’ın en düşük CAMELS skoru -13,15 ile 2014 yılında, en yüksek skoru ise 5,16 ile 2018 yılında gerçekleşmiştir.

Dört bankadan üçünün en yüksek skorlarının 2018 yılında gerçekleşmesi dikkat çekici bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 25: Yıllara Göre Türk Bankalarının CAMELS Skorları ve 6 yıllık Ortalama CAMELS Skorları

	Garanti BBVA						Ortalama
	2018	2017	2016	2015	2014	2013	
C	-1,65	-0,76	0,88	-2,17	-1,66	-6,44	-1,97
A	-2,76	-3,61	-3,22	-4,77	-0,21	-1,02	-2,60
M	0,93	0,51	1,08	1,61	1,59	1,24	1,16
E	1,5	2,77	2,65	3,51	1,76	0,11	2,05
L	3,06	-2,59	-3,84	-1,61	0,03	0,8	-0,69
S	-0,48	0,53	0,34	-0,61	-0,57	-1,11	-0,32
CAMELS	0,6	-3,15	-2,11	-4,04	0,94	-6,42	-2,36
	Yapı Kredi Bankası						Ortalama
	2018	2017	2016	2015	2014	2013	
C	-1,17	-2,6	-5,3	-4,54	-5,48	0,01	-3,18
A	-1,14	-4,72	-10,88	-10,69	-6,81	-16,63	-8,48
M	0,54	-0,12	-0,56	-0,59	-0,84	1,63	0,01
E	-2,29	-3,08	-2,63	-2,85	-2,7	3,34	-1,70
L	1,47	-0,41	-3,45	-1,12	-0,03	-1,16	-0,78
S	-1,21	-1,45	-1,03	-0,73	-0,92	-1,08	-1,07
CAMELS	-3,8	-12,38	-23,85	-20,52	-16,78	-13,89	-15,20
	Akbank						Ortalama
	2018	2017	2016	2015	2014	2013	
C	0,32	0,36	-2,02	-0,54	1,75	3,91	0,63
A	-2,56	1,93	16,88	16,13	17,92	17,57	11,31
M	1,37	3,81	3,61	3,34	2,43	1,79	2,73
E	0,07	2,45	2,2	2,76	2,41	0,64	1,76
L	-0,59	5,35	7,39	7,09	5,33	3,93	4,75
S	-0,57	-0,83	-1,59	-1,74	-0,86	-0,55	-1,02
CAMELS	-1,96	13,07	26,47	27,04	28,98	27,29	20,15
	QNB Finansbank						Ortalama
	2018	2017	2016	2015	2014	2013	
C	2,5	3	6,44	7,24	5,39	2,53	4,52
A	6,46	6,39	-2,78	-0,67	-10,9	0,09	-0,24
M	-2,84	-4,21	-4,13	-4,36	-3,19	-4,67	-3,90
E	0,72	-2,14	-2,22	-3,42	-1,47	-4,1	-2,11
L	-3,94	-2,35	-0,1	-4,36	-5,33	-3,57	-3,28
S	2,26	1,75	2,28	3,08	2,35	2,74	2,41
CAMELS	5,16	2,44	-0,51	-2,49	-13,15	-6,98	-2,59

Tablo 26’da aktif büyüklüğü açısından en büyük dört Azerbaycan bankasının yıllara göre CAMELS skorlarının gelişimi ve 6 yıllık ortalama CAMELS skorları görülmektedir. Buna göre;

- Kapital Bank’ın en düşük CAMELS skoru -59,77 ile 2015 yılında, en yüksek skoru ise 17,17 ile 2018 yılında gerçekleşmiştir.
- Pasha Bank’ın en düşük CAMELS skoru -20,5 ile 2013 yılında, en yüksek skoru ise 101,62 ile 2015’te gerçekleşmiştir.
- Bank of Baku’nun en düşük CAMELS skoru -30,29 ile 2015 yılında, en yüksek skoru ise 41,25 ile 2013 yılında gerçekleşmiştir.
- Bank Respublika’nın en düşük CAMELS skoru -24,89 ile 2014 yılında, en yüksek skoru ise 10,62 ile 2016 yılında gerçekleşmiştir.

Dört bankadan ikisinin en düşük CAMELS skorlarının 2015 yılında gerçekleşmesi dikkat çekici bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 26: Yıllara Göre Azerbaycan Bankalarının CAMELS Skorları ve 6 yıllık Ortalama CAMELS Skorları

	Kapital						Ortalama
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
C	-3,14	0,17	-0,37	1,27	3,09	2,93	0,66
A	-4,77	-4,83	-11,35	-3,58	-14,55	0,66	-6,40
M	-3,63	0,91	34,1	-2,97	-0,35	-0,19	4,65
E	-1,77	7,37	-84,28	-28,68	8,68	10,57	-14,69
L	16,49	6,39	-2,64	-2,91	-0,4	1,94	3,15
S	-1,38	0,4	4,77	-20,98	0,48	1,26	-2,58
CAMELS	1,8	10,41	-59,77	-57,86	-3,06	17,17	-15,22
	Pasha Bank						Ortalama
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
C	6,86	3,59	5,15	9,77	5,75	2,59	5,62
A	-7,9	-7,1	-8,21	2,66	-4,53	0,57	-4,09
M	2,25	-4,77	123,09	24,41	13,32	7,09	27,57
E	-8,95	-15,88	-28,99	-24,6	0,07	-5,43	-13,96
L	-12,13	6,12	10,04	2,46	2,32	-5,98	0,47
S	-0,62	-2,14	0,54	-15,79	-1,57	-2,01	-3,60
CAMELS	-20,5	-20,19	101,62	-1,09	15,36	-3,17	12,01
	Bank of Baku						Ortalama
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
C	-0,57	-0,15	-2,84	-2,83	-5,04	0	-1,91
A	28,29	28,21	26,25	-5,66	23,04	0	16,69
M	8,07	9,14	-144,56	-11,23	-8,13	0	-24,45
E	14,22	12,22	103,21	46,63	7,91	0	30,70
L	-11,78	-16,78	-11,01	-11,05	-15,02	0	-10,94
S	3,02	2,04	-1,34	24,47	4,19	0	5,40
CAMELS	41,25	34,67	-30,29	40,33	6,96	0	15,49
	Bank Respublika						Ortalama
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
C	-3,15	-3,6	-1,94	-8,2	-3,8	-5,51	-4,37
A	-15,62	-16,27	-6,7	-1,42	-3,96	-1,23	-7,53
M	-6,69	-5,27	-12,63	-10,22	-4,84	-6,9	-7,76
E	-3,5	-3,72	10,05	6,66	-16,66	-5,14	-2,05
L	7,42	4,28	3,61	11,5	13,1	4,04	7,33
S	-1,02	-0,3	-3,96	12,3	-3,1	0,75	0,78
CAMELS	-22,55	-24,89	-11,56	10,62	-19,26	-14	-13,61

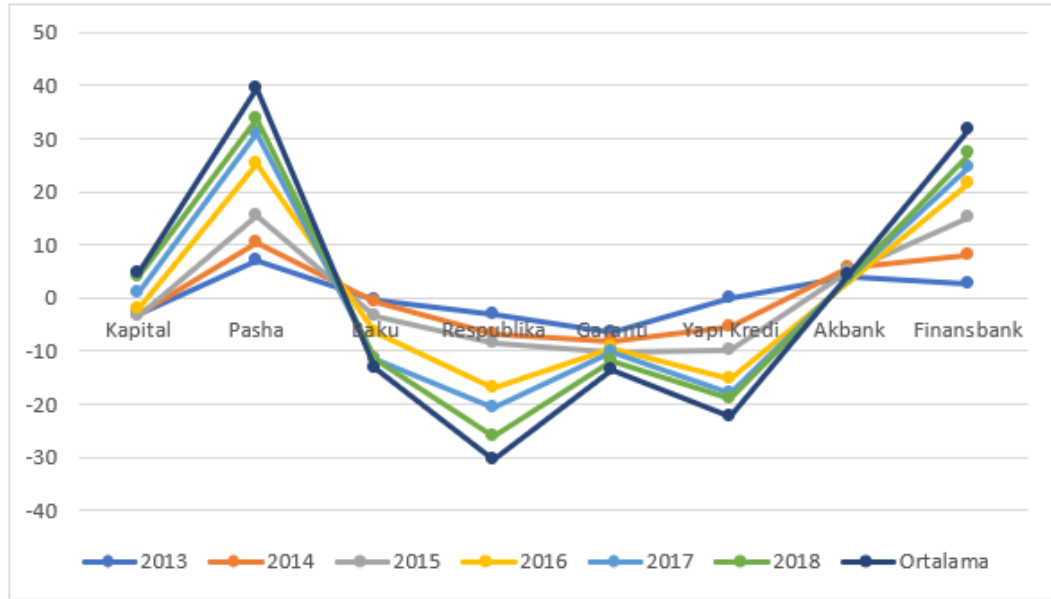
3.4.1. Sermaye Yeterliliği Açısından Karşılaştırma

Tablo 27’de Azerbaycan ve Türk bankalarının yıllara göre Sermaye Yeterliliği (C) açısından karşılaştırması görülmektedir. Buna göre toplam sekiz banka içerisinde Azerbaycan bankalarından Pasha Bank, 6 yıllık ortalamada en yüksek Sermaye Yeterliliği puan ortalamasına sahip bankadır (5,62). Pasha Bank’ı Türk bankalarından Finansbank 4,52 puan ortalaması ile takip etmektedir. En düşük ortalama ise -4,37 ile Azerbaycan bankalarından Bank Respublika’nındır.

Tablo 27: Sermaye Yeterliliği Açısından Karşılaştırma

Azerbaycan	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Ortalama
Kapital	-3,14	0,17	-0,37	1,27	3,09	2,93	0,66
Pasha	6,86	3,59	5,15	9,77	5,75	2,59	5,62
Baku	-0,57	-0,15	-2,84	-2,83	-5,04	0,00	-1,91
Respublika	-3,15	-3,60	-1,94	-8,20	-3,80	-5,51	-4,37
Türkiye	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Ortalama
Garanti	-6,44	-1,66	-2,17	0,88	-0,76	-1,65	-1,97
Yapı Kredi	0,01	-5,48	-4,54	-5,30	-2,60	-1,17	-3,18
Akbank	3,91	1,75	-0,54	-2,02	0,36	0,32	0,63
Finansbank	2,53	5,39	7,24	6,44	3,00	2,50	4,52

Şekil 3: Sermaye Yeterliliği Açısından Karşılaştırma

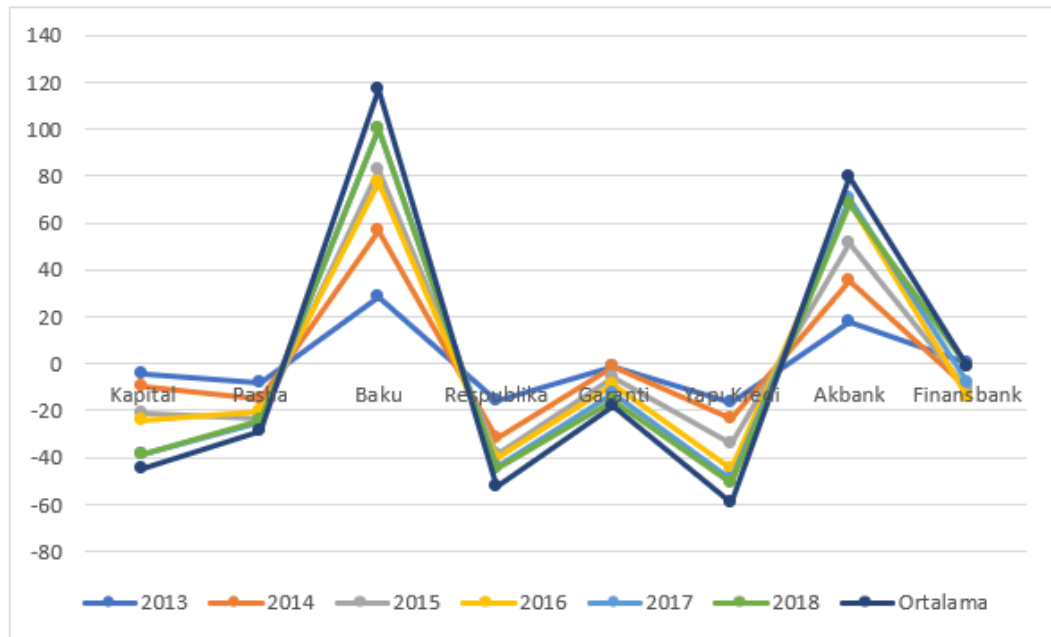
3.4.2. Varlık Kalitesi Açısından Karşılaştırma

Tablo 28’de Azerbaycan ve Türk Bankalarının yıllara göre Varlık Kalitesi (A) açısından karşılaştırması görülmektedir. Buna göre toplam sekiz banka içerisinde Azerbaycan bankalarından Bank of Baku, 6 yıllık ortalamada en yüksek Varlık Kalitesi puan ortalamasına sahip bankadır (16,69). Bank of Baku’yu Türk bankalarından Akbank 11,31 puan ortalaması ile takip etmektedir. En düşük ortalama ise -8,48 ile Türk bankalarından Yapı Kredi Bankası’na aittir.

Tablo 28: Varlık Kalitesi Açısından Karşılaştırma

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Ortalama
Kapital	-4,77	-4,83	-11,35	-3,58	-14,55	0,66	-6,40
Pasha	-7,9	-7,1	-8,21	2,66	-4,53	0,57	-4,09
Baku	28,29	28,21	26,25	-5,66	23,04	0	16,69
Respublika	-15,62	-16,27	-6,7	-1,42	-3,96	-1,23	-7,53
Garanti	-1,02	-0,21	-4,77	-3,22	-3,61	-2,76	-2,60
Yapı Kredi	-16,63	-6,81	-10,69	-10,88	-4,72	-1,14	-8,48
Akbank	17,57	17,92	16,13	16,88	1,93	-2,56	11,31
Finansbank	0,09	-10,9	-0,67	-2,78	6,39	6,46	-0,24

Şekil 4: Varlık Kalitesi Açısından Karşılaştırma

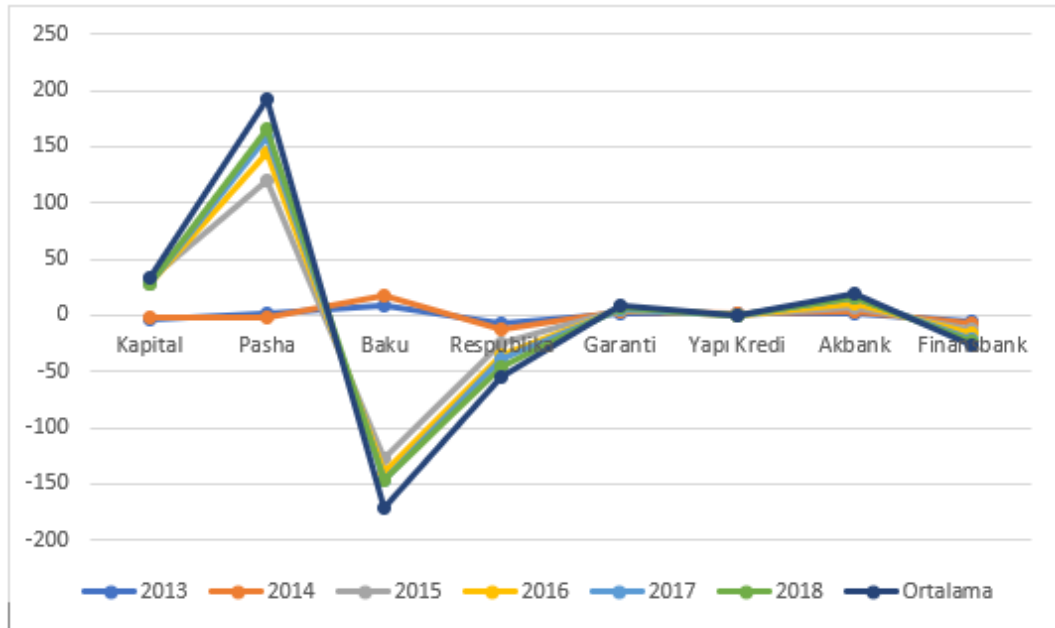
3.4.3. Yönetim Kalitesi Açısından Karşılaştırma

Tablo 29’da Azerbaycan ve Türk Bankalarının yıllara göre Yönetim Kalitesi (M) açısından karşılaştırması görülmektedir. Buna göre toplam sekiz banka içerisinde Azerbaycan bankalarından Pasha Bank, 6 yıllık ortalamada en yüksek Yönetim Kalitesi puan ortalamasına sahip bankadır (27,57). Pasha Bank’ı yine Azerbaycan bankalarından Kapital Bank 4,65 puan ortalaması ile takip etmektedir. En düşük ortalama ise -24,45 ile Azerbaycan bankalarından Bank of Baku’ye aittir.

Tablo 29: Yönetim Kalitesi Açısından Karşılaştırma

Azerbaycan	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Ortalama
Kapital	-3,63	0,91	34,1	-2,97	-0,35	-0,19	4,65
Pasha	2,25	-4,77	123,09	24,41	13,32	7,09	27,57
Baku	8,07	9,14	-144,56	-11,23	-8,13	0	-24,45
Respublika	-6,69	-5,27	-12,63	-10,22	-4,84	-6,9	-7,76
Türkiye	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Ortalama
Garanti	1,24	1,59	1,61	1,08	0,51	0,93	1,16
Yapı Kredi	1,63	-0,84	-0,59	-0,56	-0,12	0,54	0,01
Akbank	1,79	2,43	3,34	3,61	3,81	1,37	2,73
Finansbank	-4,67	-3,19	-4,36	-4,13	-4,21	-2,84	-3,90

Şekil 5: Yönetim Kalitesi Açısından Karşılaştırma

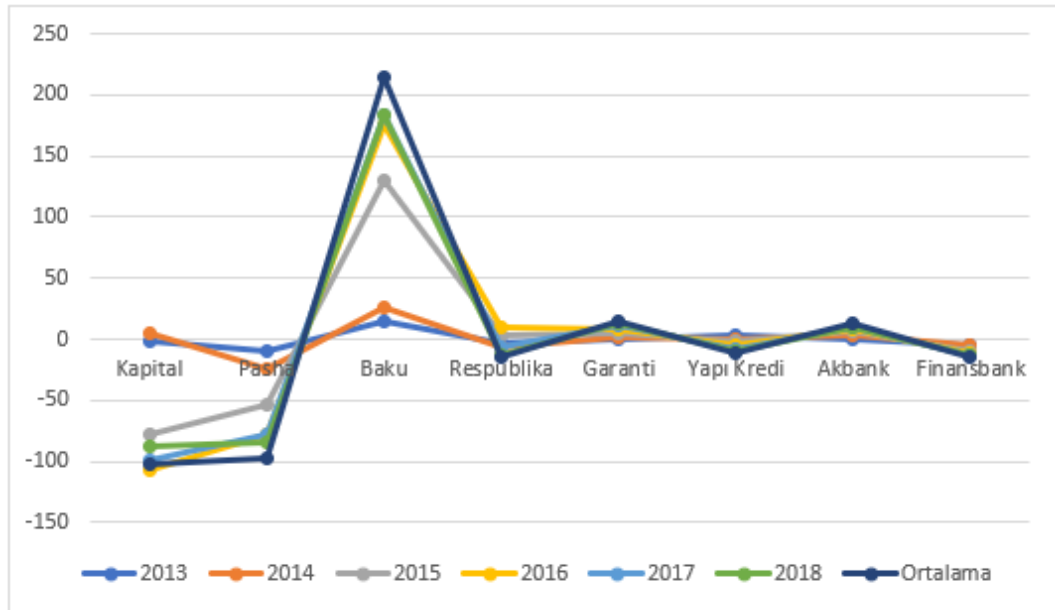
3.4.4. Karlılık Açısından Karşılaştırma

Tablo 30’da Azerbaycan ve Türk Bankalarının yıllara göre Karlılık (E) açısından karşılaştırması görülmektedir. Buna göre toplam sekiz banka içerisinde Azerbaycan bankalarından Bank of Baku, 6 yıllık ortalamada en yüksek Karlılık puan ortalamasına sahip bankadır (30,70). Bank of Baku’yü Türk bankalarından Garanti BBVA 2,05 puan ortalaması ile takip etmektedir. En düşük ortalama ise -14,69 ile Azerbaycan bankalarından Kapital Bank’a aittir.

Tablo 30: Karlılık Açısından Karşılaştırma

Azerbaycan	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Ortalama
Kapital	-1,77	7,37	-84,28	-28,68	8,68	10,57	-14,69
Pasha	-8,95	-15,88	-28,99	-24,60	0,07	-5,43	-13,96
Baku	14,22	12,22	103,21	46,63	7,91	0	30,70
Respublika	-3,50	-3,72	10,05	6,66	-16,66	-5,14	-2,05
Türkiye	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Ortalama
Garanti	0,11	1,76	3,51	2,65	2,77	1,50	2,05
Yapı Kredi	3,34	-2,70	-2,85	-2,63	-3,08	-2,29	-1,70
Akbank	0,64	2,41	2,76	2,20	2,45	0,07	1,76
Finansbank	-4,1	-1,47	-3,42	-2,22	-2,14	0,72	-2,11

Şekil 6: Karlılık Açısından Karşılaştırma

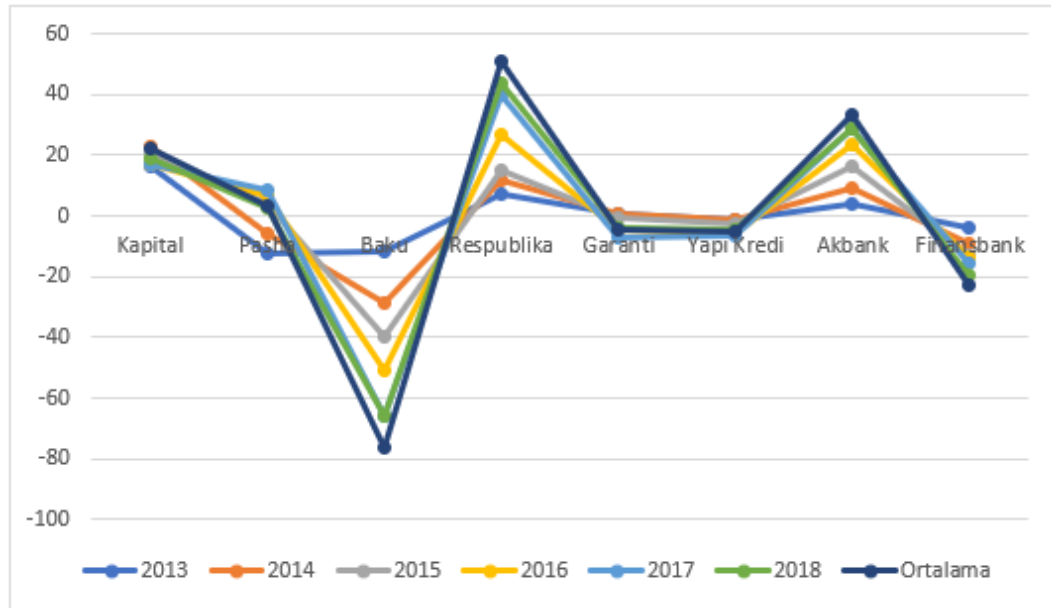
3.4.5. Likidite Açısından Karşılaştırma

Tablo 31’de Azerbaycan ve Türk Bankalarının yıllara göre Likidite (L) açısından karşılaştırması görülmektedir. Buna göre toplam sekiz banka içerisinde Azerbaycan bankalarından Bank Respublika, 6 yıllık ortalamada en yüksek Karlılık puan ortalamasına sahip bankadır (7,33). Bank Respublika’yı Türk bankalarından Akbank 4,75 puan ortalaması ile takip etmektedir. En düşük ortalama ise -10,94 ile Azerbaycan bankalarından Bank of Baku’ye aittir.

Tablo 31: Likidite Açısından Karşılaştırma

Azerbaycan	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Ortalama
Kapital	16,49	6,39	-2,64	-2,91	-0,4	1,94	3,15
Pasha	-12,13	6,12	10,04	2,46	2,32	-5,98	0,47
Baku	-11,78	-16,78	-11,01	-11,05	-15,02	0	-10,94
Respublika	7,42	4,28	3,61	11,5	13,1	4,04	7,33
Türkiye	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Ortalama
Garanti	0,80	0,03	-1,61	-3,84	-2,59	3,06	-0,69
Yapı Kredi	-1,16	-0,03	-1,12	-3,45	-0,41	1,47	-0,78
Akbank	3,93	5,33	7,09	7,39	5,35	-0,59	4,75
Finansbank	-3,57	-5,33	-4,36	-0,10	-2,35	-3,94	-3,28

Şekil 7: Likidite Açısından Karşılaştırma

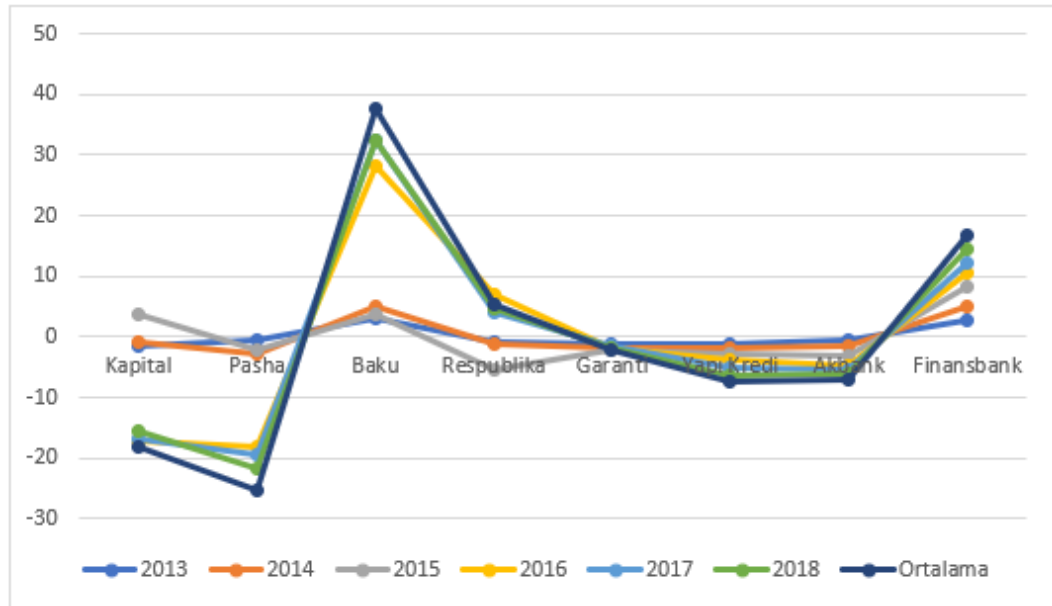
3.4.6. Duyarlılık Açısından Karşılaştırma

Tablo 32’de Azerbaycan ve Türk Bankalarının yıllara göre Duyarlılık (S) açısından karşılaştırması görülmektedir. Buna göre toplam sekiz banka içerisinde Azerbaycan bankalarından Bank of Baku, 6 yıllık ortalamada en yüksek Duyarlılık puan ortalamasına sahip bankadır (5,40). Bank of Baku’yü Türk bankalarından Finansbank 2,41 puan ortalaması ile takip etmektedir. En düşük ortalama ise -3,60 ile Azerbaycan bankalarından Pasha Bank’a aittir.

Tablo 32: Duyarlılık Açısından Karşılaştırma

Azerbaycan	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Ortalama
Kapital	-1,38	0,4	4,77	-20,98	0,48	1,26	-2,58
Pasha	-0,62	-2,14	0,54	-15,79	-1,57	-2,01	-3,60
Baku	3,02	2,04	-1,34	24,47	4,19	0	5,40
Respublika	-1,02	-0,3	-3,96	12,3	-3,1	0,75	0,78
Türkiye	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Ortalama
Garanti	-1,11	-0,57	-0,61	0,34	0,53	-0,48	-0,32
Yapı Kredi	-1,08	-0,92	-0,73	-1,03	-1,45	-1,21	-1,07
Akbank	-0,55	-0,86	-1,74	-1,59	-0,83	-0,57	-1,02
Finansbank	2,74	2,35	3,08	2,28	1,75	2,26	2,41

Şekil 8: Duyarlılık Açısından Karşılaştırma

3.5. Genel Değerlendirme

Bu çalışmada Türkiye ve Azerbaycan'ın aktif büyüklüğü açısından en büyük dört bankasının performansları CAMELS analizi aracılığı ile incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda son 6 yıllık periyotta Garanti BBVA'nın karlılık ve yönetim kalitesi bakımından, Akbank'ın duyarlılık hariç diğer tüm boyutlar bakımından, QNB Finansbank'ın ise sermaye yeterliliği ve duyarlılık bakımından iyi durumda olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Yapı Kredi Bankası'nın ise CAMELS skorlarının tamamı negatiftir. Dolayısıyla dört banka içerisinde en kötü performansı Yapı Kredi Bankası sergilemektedir.

Türk bankaları içerisinde Garanti BBVA'nın performansı 6 yıllık periyotta dalgalanma göstermişse de 2018 itibariyle yükseliştir. Akbank'ın performansı son iki yıldır düşüş trendindedir. QNB Finansbank ise istikrarlı bir şekilde olumlu performansını sürdürmektedir. Buna karşılık Yapı Kredi Bankası'nda son 2 yıldır ufak olumlu gelişmeler olsa da banka performansı oldukça düşüktür.

Azerbaycan bankalarının durumu incelendiğinde ise son 6 yıllık periyotta Kapital Bank'ın likidite ve yönetim kalitesi bakımından, Pasha Bank'ın Yönetim Kalitesi ve Sermaye Yeterliliği bakımından, Bank of Baku'nun Karlılık, Aktif Kalitesi ve Duyarlılık bakımından, Bank Respublika'nın ise likidite bakımından iyi durumda olduğu görülmektedir. Dört banka içerisinde Bank Kapital ve Bank Respublika'nın performansı yeterli değildir.

Azerbaycan bankaları içerisinde Kapital Bank 2015 ve 2016'da ciddi performans problemleri yaşamış, Pasha Bank'ın son 6 yıllık performansında dalgalanmalar görülmüş Bank of Baku'nun performansı ise düşüş trendine girmiştir. Bank Respublika'nın performansı ise negatif seyirdedir.

SONUÇ

Bu çalışma, Türkiye ve Azerbaycan'ın bankacılık sektöründe yer alan, aktif büyüklüğü açısından ilk dört sırada yer alan bankaların performansının CAMELS analizi yöntemi ile incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla dördü Azerbaycan, dördü Türk bankası olmak üzere toplam 8 bankanın internet siteleri ve Türkiye Bankalar Birliği'nin istatistiklerinden derlenen veriler ile 2013-2018 yıllarını kapsayan 6 yıllık dönemde bankaların performansı incelenmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Türk bankaları içerisinde Yapı Kredi Bankası'nın performans verileri hem Türk bankaları içerisinde hem de genel olarak sekiz bankanın arasında en kötü durumda olan banka olduğunu göstermektedir. Türk bankaları içerisinde Akbank'ın performansı son iki yıldır düşüşte, Garanti BBVA'nın performansı dalgalanmalar yaşamışsa da 2018 itibariyle yükseliştir. Finansbank ise son 6 yıldır istikrarlı bir şekilde performansını artırmaktadır.

Azerbaycan bankalarında ise Kapital Bank'ın 2015-2016 döneminde performansı ciddi ölçüde düşmüş, Bank of Baku'nun ve Bank Respublika'nın performansı ise son 6 yıl içerisinde genel olarak düşüş trendine girmiştir. Pasha Bank ise dalgalı bir performans sergilemiştir.

Aktif büyüklüğü açısından en büyük dört Türk bankası içerisinde yalnızca bir bankanın performans sonuçları olumsuz diğerlerinin performansı ise olumlu seyir halindeyken, Azerbaycan bankalarının performansı ise genel olarak olumsuzdur. Dört bankadan biri ciddi dalgalanmalar yaşamış, üçünün ise performansı düşmüştür.

Sonuçlardan görüldüğü üzere aktif büyüklüğü açısından en büyük dört Türk bankasının performans sonuçları, Azerbaycan bankalarının performans sonuçlarından daha iyi durumdadır. Kısacası Türk bankalarının performansı, Azerbaycan bankalara göre daha iyidir.

Bu çalışma, Türkiye ve Azerbaycan'daki aktif büyüklüğü açısından ilk dört sırada yer alan bankaların performansına odaklanmıştır. Çalışmanın iki ülkenin en

büyük bankalarını odak noktasına alması ve her iki ülkenin bankacılık sektörünün en önemli aktörlerinin performanslarını karşılaştırmalı olarak ortaya koyması bakımından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Literatürde yer alan araştırmalar genellikle tek bir ülkenin bankacılık sektöründeki farklı türdeki bankalar arasında karşılaştırma yaparken, bu çalışmanın her iki ülkenin en büyük dörder özel mevduat bankalarına odaklanması çalışmayı benzerlerinden ayırmaktadır.

Gelecekteki çalışmaların farklı ülke çiftleri ile gerçekleştirilmesi ve daha fazla sayıda banka ile gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- ABA. (2019). Renkinqlər. <https://aba.az/banklar/renkinql%C9%99r/> adresinden alındı
- Ahmadov, B. (2018). Azerbaijan's banking sector: Facts & Figures. <https://www.ebf.eu/azerbaijan/> adresinden alındı
- Ahmedov, T., & Memmedov, E. (2017). Azerbaycan Bankacılık Sektörünün CAMELS Analizi: Yabancı Sermayeli 10 Banka. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 2(4).
- Ajay, K. K., & Murty, A. V. (2017). Financial performance of selected public and private sector banks based on camel model with reference to Indian banking sector. *International Journal in Management & Social Science*, 5(4).
- Akçakaya, M. (2012). Kamu Sektöründe Performans Yönetimi ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar. *Karadeniz Araştırmaları*(32).
- Altumur, N., Karaca, S. S., & Güvemli, B. (2018). Türkiye'de Yabancı Sermayeli Bankaların CAMELS Analizi ile Performansının Ölçülmesi. *Uluslararası Yönetim Eğitim ve Ekonomik Perspektifler Dergisi*, 6(1).
- Argon, T., & Eren, A. (2004). *İnsan Kaynakları Yönetimi*. İstanbul: Nobel Yayınları.
- ASIS. (2019). <https://www.azstat.org/portal/tblInfo/TblInfoList.do;jsessionid=2CBB045EFFDF80ED3488177A5206C383#> adresinden alındı
- Ateşoğlu-Coşkun, S., & Karğın, S. (2016). Sınır Ötesi Birleşme ve Satın Almaların Bankaların Finansal Performansına Etkileri: Üç Banka Üzerinde CAMELS Analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(Ocak).
- Bakan, İ., Doğan, İ. F., Erşahan, B., & Eyitmiş, A. M. (2012). Bankalarda Performans Değerleme ve Ücretleme İlişkisine Dair Çalışanların

Algılamaları: Yerli ve Yabancı Meşeli Banka Uygulamalarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Alan Araştırması. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1).

Baku Research Institute. (2019). Azerbaijani Banks in 2018 (from January through September). <https://bakuresearchinstitute.org/azerbaijani-2018-ci-ild%C9%99-az%C9%99rbaycanin-bank-sektoru/> adresinden alındı

Balçık, P. Y., Yenilmez, K., & Şahin, S. P. (2016). Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde Bireysel Performans Değerlendirme Süreci. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 19(1).

Bayır, F. Z., & Mammadova, A. (2017). Modern Performans Değerleme Yöntemleri ve Azerbaycan'daki İşletmelerde Uygulanması. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*(43).

Bayramoğlu, M. F., & Gürsoy, İ. (2017). Türkiye'de Faaliyet Gösteren Mevduat Bankalarının Bireysel ve Sektörel Risk Derecelendirmesi: Bir CAMELS Analizi Uygulaması. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 15(1).

Bora, A., & Arslan, E. (2017). Türkiye'de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankaların 2015 Yılındaki Performanslarının Oran Analizi Yöntemi ile İncelenmesi. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(1).

Christopoulos, A. G. (2019). An Application of CAMELS and Z-Score Methodologies in a Comparative Analysis Between the Four Systemic Banks in Greece for the Period 2006-2016. *International Journal of Corporate Finance and Accounting*, 6(1).

Christopoulos, A. G., John, M., & Diktapandis, P. (2011). Could Lehman Brothers' Collapse Be Anticipated? An Examination Using CAMELS Rating System. *International Business Research*, 4(2).

Coşkun, A. (2007). *Stratejik Performans Yönetimi ve Performans Karnesi*. İstanbul: Literatür Yayınları.

- Çağıl, G., & Mukhtarov, S. (2014). Azerbaycan Ticari Bankacılık Sektörünün CAMELS Yöntemi ile Performans Analizi. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 11(41).
- Çelik, F., & Kızıl, İ. (2011). Banka Sermaye Yeterliliğinde Basel II Yaklaşımı ve Türk Bankacılığı. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 9(1).
- Çelik, M. (2018). Türkiye'de Faaliyet Gösteren Mevduat bankalarının Performans Analizi: Büyüklük ve Sahiplik Yapısı Ayırımıyla Bir Karşılaştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2).
- Çöl, G. (2011). Algılanan Güçlendirmenin İşgören Performansı Üzerine Etkileri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 9(1).
- Demirel, D. (2015). Performansın Mali Boyutu: Performans Esaslı Bütçeleme. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1).
- Diakomihalis, M. N., Sagka, I., & Chatzi, I. G. (2017). Financial crisis and Greek banks' performance variation. *International Journal of Financial Services Management*, 8(4).
- Ege, İ., Topaloğlu, E. E., & Karakozak, Ö. (2015). CAMELS Performans Değerleme Modeli: Türkiye'deki Mevduat Bankaları Üzerine Ampirik Bir Uygulama. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(4).
- Erdoğan, İ. (2014). *İşletmelerde Davranış*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Erol, M. (2007). BASEL-I ve BASEL-II Uzlaşısı'nın Bankalar Tarafından İşletmelere Verilen Kredilerde Risk Yönetimi Aracı Olarak Kullanılması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(36).
- Ertürk, H. (2010). Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler ve Risk Yönetimi. *Denetim*(4).

- Ferecov, R. (2015). İnsan Kaynakları Yönetiminde Performans Değerleme Yöntemleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(8).
- FIMSA. (2019). Overview of the Banking Sector as of 31 January, 2019. Baku, Azerbaijan. <https://www.fimsa.az/assets/upload/files/January%202019.pdf> adresinden alındı
- Gilbert, R. A., Meyer, A. P., & Vaughan, M. D. (2000). The Role of a CAMEL Downgrade Model in Bank Surveillance. *The Federal Reserve Bank of St. Louis Working Paper Series*(2000-021A).
- Gümüş, F. B., & Nalbantoğlu, Ö. (2015). Türk Bankacılık Sektörünün CAMELS Analizi Yöntemiyle 2002-2013 Yılları Arasında Performans Analizi. *AKÜ İİBF Dergisi, XVII*(2).
- Gümüştekin, S., & Abdürrezzak, İ. (2014). *Bankacılık Hizmetlerinin Pazarlanması ve Satış Gücü*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Gündoğdu, A. (2017). Türkiye'de Mevduat Bankalarının CAMELS Analizi. *Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi, 4*(2).
- Gürel, E., Bulgurcu-Gürel, E. B., & Demir, N. (2012). Basel III Kriterleri. *Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi, 1*(3).
- Hazar, A., & Babuşcu, Ş. (2016). *Genel Bankacılık Bilgileri*. Ankara: Akademi Consulting.
- Helvacıoğlu, N., & Özutku, H. (2010). Kültürel Farklılıkların Yönetiminde insan Kaynakları Stratejilerinin Rolü: IKEA Örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi, 2*(1).
- Ildız, E. (2013). *Eski Çağ'da Bankacılık ve Bankerlik*. TBB.
- Irene, P. F., Pilar, C. F., & Liou, N. A. (2014). Financial Performance After the Spanish Banking Reforms: A Comparative Study of 19 Commercial Banks. *Risk governance & control: financial markets & institutions, 4*(2).

- Kabadayı, E. T. (2002). İşletmelerdeki Üretim Performans Ölçütlerinin Gelişimi, Özellikleri ve Sürekli İyileştirme ile İlişkisi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*(6).
- Karakaya, A. (2010). Katılım bankalarının teknik ve ölçek etkinlikleri. *Anadolu İktisat ve İşletme Dergisi*, 2(2).
- Kayapalı, S., & Karabey, C. N. (2015). Örgütsel Adalet Algısının Performans Değerlendirme Sisteminden Duyulan Memnuniyet Üzerine Etkisi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13(2).
- Kendirli, S., Çağiran, H., & Şanöz, F. (2008). Finansal Piyasalar ve Basel II; Yönetim ve Mali Açısından Çorum KOBİ'lerine Muhtemel Etkileri. I. *Uluslararası Sempozyum: KOBİ'ler ve Basel II*. İzmir.
- Külahi, E. A., Tiryaki, G., & Yılmaz, A. (2013). Türkiye’de Basel I, II Ve III Kurallarına Uyum Süreci. *Öneri Dergisi*, 10(40).
- Masood, O., Ghauri, S. M., & Aktan, B. (2016). Predicting Islamic Banks Performance Through CAMELS Rating Model. *Banks and Bank Systems*, 11(3).
- Mukhtarov, S., Mammadov, Z., Mammadov, E., & Baysal, B. (2017). Bankacılık Sektöründe Risk Odaklı Kamu Denetimi: Azerbaycan Uygulaması. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 36(1).
- Ondes, T., Ahmid, A. F., & Faraj, A. (2019). Financial Performance of Islamic Banks in Turkey and the United Kingdom: A Comparative Study. *European Scientific Journal*, 15(4).
- Öztürk Karaçor, Z., Mangır, F., Kodaz, Ş. S., & Kartal, M. (2017). Kamusal ve Özel Sermayeli Bankaların CAMELS Performans Analizi: Türkiye Örneği. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2 (ICEFM 2017 Özel Sayısı)).
- Öztürk, A., & Güven, Ö. F. (2014). *Bankacılık ve Sigortacılıkta Pazarlama*. İstanbul: Beta Yayınları.

- Parasız, İ. (2013). *Türkiye'de ve Dünya'da Bankacılık*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Pehlivan, B. (2008). İnsan Kaynakları Yönetiminde Performans Değerlendirmesi ve Maliye Bakanlığı Çalışanlarına Yönelik Bir Uygulama. *Maliye Dergisi*(154).
- Persons, O. S. (1999). Using Financial Information to Differentiate Failed vs. Surviving Finance Companies in Thailand: An Implication for Emerging Economies. *Multinational Finance Journal*, 3(2).
- Rodoplu, G., & Ayan, E. (2008). Basel II Uzlaşısında Piyasa Riski Yönetimi ve Türkiye Açısından Faiz Riskine İlişkin Bir Uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(2).
- Roman, A., & Şargu, C. A. (2013). Analysing the Financial Soundness of the Commercial Banks in Romania: An Approach Based on the Camels Framework. *Procedia Economics and Finance*(6).
- Rozzani, N., & Rahman, R. A. (2013). Camels and performance evaluation of banks in Malaysia: conventional versus Islamic. *Journal of Islamic Finance and Business Research*, 2(1).
- Shaddady, A., & Moore, T. (2019). Investigation of the effects of financial regulation and supervision on bank stability: The application of CAMELS-DEA to quantile regressions. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 58.
- Shalchi, S. F. (2015). *An analysis of the performance of the Canadian banks during the Global Financial Crisis*. Eastern Mediterranean University: Master Thesis.
- Tayfur-Ekmekçi, Ö. (2018). Türk Bankacılık Sektöründe İnsan Kaynakları Uygulamaları Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Journal of Business Research Turk*, 10(2).

- Thiagarajan, S. (2018). An Analysis of Performance of Commercial Banks in Belize during Post Global Recession Period. *Journal of Finance and Bank Management*, 6(2).
- Thomson, J. B. (1999). Predictinig Bank Failures in the 1980s. *Economic Review*, 27(1).
- Torun, N. K., & Özdemir, A. (2015). Türk Bankacılık Sektörünün 2008 Küresel Finansal Krizi Sürecinde Veri Zarflama Analizi İle Etkinlik Analizi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(33).
- Turgut, A. (2007). Bankalar ve KOBİ'ler İçin Dönüm Noktası: Basel II Standartları. *KMU İİBF Dergisi*(Aralık).
- Turunç, Ö. (2016). Bilgi Teknolojileri Kullanımının İşletmelerin Örgütsel Performansına Etkisi Hizmet Sektöründe Bir Araştırma. *Toros Üniversitesi İİBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5).
- Uyargil, C. (2017). *Performans Yönetimi Sistemi*. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Uzunçarşılı, A. (2010). *Kültürlerarası İletişim*. İstanbul: Parşömen Yayınları.
- Yıldırım, D. Ç., & Çevik, E. İ. (2018). *Para Bankacılık ve Finansal Sistem*. Bursa: Ekin Kitabevi.